

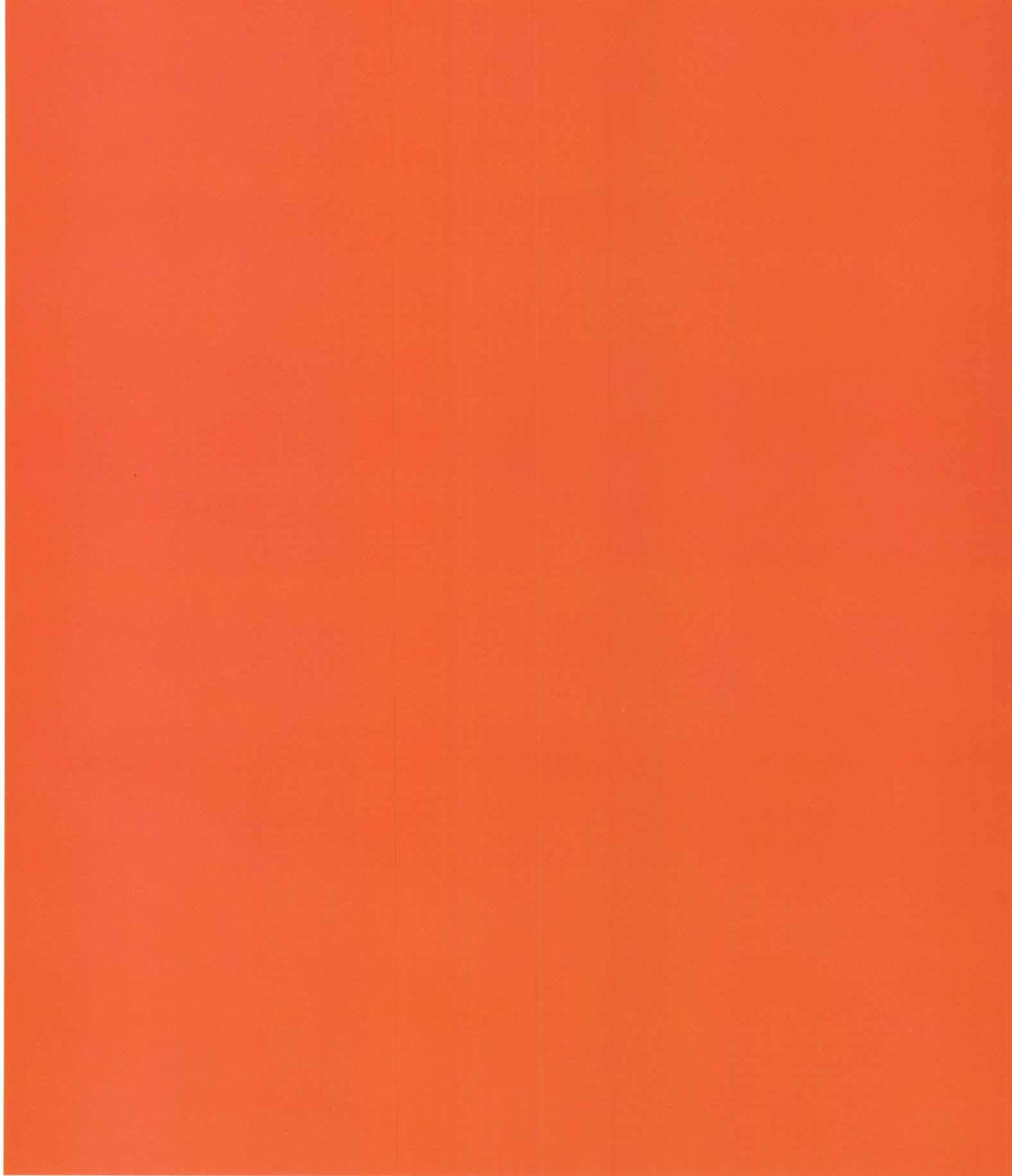
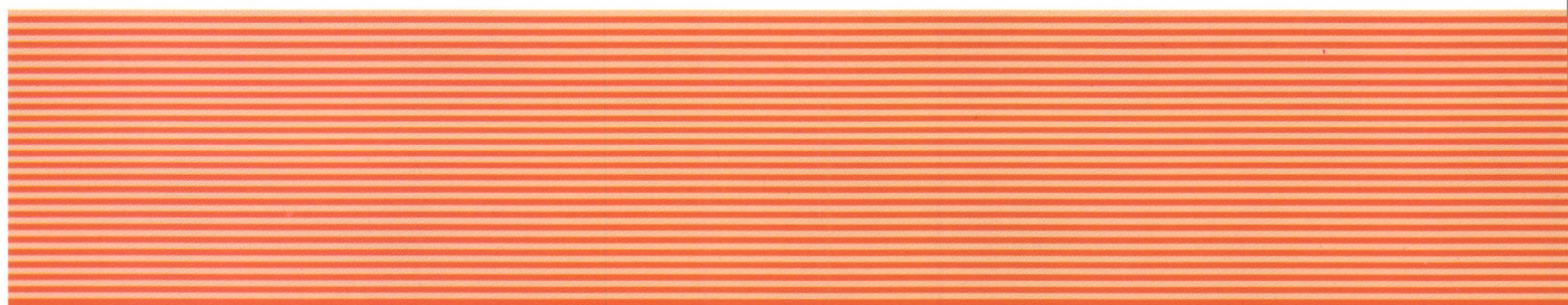
4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT / 24. SZÁM 2011
JOURNAL OF LANDSCAPE ARCHITECTURE AND GARDEN ART / NO 24. 2011

32.

„TÚLÉLÉS = ZÖLD!” – BESZÁMOLÓ A MAKEOSZ 2011. ÉVI MAGYAR KERTÉPÍTŐ VERSENYÉRŐL
REPORT FROM THE 2011 HUNGARIAN LANDSCAPE CONTRACTOR'S COMPETITION

4D/24.

ZÖLDUTAK LEHETSÉGES
SZEREPE A TÁJ- ÉS TELEPÜLÉS-
TERVEZÉSBEN – A ZÖLDÚT
FOGALOM TERVEZÉSTÖRTÉNETI
ÁTTEKINTÉSE ALAPJÁN
*THE POTENTIAL ROLE OF
GREENWAYS IN LANDSCAPE AND
URBAN DEVELOPMENT
– BASED ON AN OVERVIEW OF THE
HISTORY OF THE CONCEPT OF
GREENWAYS IN ARCHITECTURAL
DESIGN*

BÁRCZINÉ KAPOVITS JUDIT
2. OLDAL / PAGE 2

TÉLÁLLÓ PÁLMA LILIOFajok
ÉS HAZAI NÖVÉNYALKALMAZÁSI
LEHETŐSÉGEIK
*WINTER-HARDY PALM LILIES
AND OPPORTUNITIES OF THEIR
EMPLOYMENT IN HUNGARY*

**SZABÓ KRISZTINA,
GERZSON LÁSZLÓ**
18. OLDAL / PAGE 18

„TÜLLÉLÉS = ZÖLD!” – BESZÁMOLÓ
A MAKEOSZ 2011. ÉVI MAGYAR
KERTÉPÍTŐ VERSENYÉRŐL
*REPORT FROM THE HUNGARIAN
LANDSCAPE CONTRACTOR'S
COMPETITION 2011*

BALOGH PÉTER ISTVÁN
32. OLDAL / PAGE 32

TANULJUNK EURÓPÁNAK
– EURÓPAI TANANYAGOK
BEVEZETÉSE A TÁJÉPÍTÉSZEK
OKTATÁSÁBA

*LEARN FOR EUROPE
– IMPLEMENTATION OF RELEVANT
EUROPEAN TEACHING CONTENTS
IN THE STUDIES OF LANDSCAPE
ARCHITECTURE*

SALLAY ÁGNES
46. OLDAL / PAGE 46

ÓBUDA FŐ TÉR ÉS SZENTLÉLEK
TÉR SZABADTÉR-ÉPÍTÉSZETI
TERVE
*RECONSTRUCTION PLAN
OF THE MAIN SQUARE AND HOLY
SPIRIT SQUARE IN ÓBUDA*

PERNECZKY SÁRA
48. OLDAL / PAGE 48

HALLGATÓI ÖTLETPÁLYÁZAT:
MIND THE GAP
STUDENT COMPETITION
– MIND THE GAP

HEGYI NÓRA, SZABÓ ESZTER
58. OLDAL / PAGE 58

ZÖLDUTAK LEHETSÉGES SZEREPE A TÁJ- ÉS TELEPÜLÉSTERVEZÉSBEN A ZÖLDÚT FOGALOM TERVEZÉSTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE ALAPJÁN

THE POTENTIAL ROLE OF GREENWAYS IN LANDSCAPE AND URBAN DEVELOPMENT BASED ON AN OVERVIEW OF THE HISTORY OF THE CONCEPT OF GREENWAYS IN ARCHITECTURAL DESIGN

SZERZŐ/BY:
BÁRCZINÉ KAPOVITS JUDIT

LEKTOR/REVIEWER:
M. SZILÁGYI KINGA

A ZÖLDÚT FOGALMA

A zöldút fogalom megjelenése a 19. századi gyors városfejlődés időszakához kötődik. Ahhoz a korhoz, amikor a városépítészetben megjelent az Ebenezer Howard gondolataira épülő kertváros-mozgalom, és Frederick Law Olmsted lerakta a tájépítészeti tervezésnek, mint új szakterületnek az alapjait. A Howard-i koncepció ösztönző hatására Raymond Unwin London példáján dolgozta ki a 'greenbelt' fogalmát és tervezési alapelveit. Olmsted tevékenységének egyik jelentős eredménye a 'parkway' fogalom, amely az amerikai nagyvárosi környezet alakításában hatékony minőségjavító eszköznek bizonyult.

A 20. század második felében a 'parkway' és a 'greenbelt' fogal-

mak ötvözésével egy újabb kifejezés, a 'greenway' fogalom született meg, amely zöldútnak, zöldsétánynak fordítható, és William Whyte amerikai városépítész és publicista nevéhez kötődik¹. A 21. század elejére széles körben ismertté vált fogalom az amerikai és ázsiai metropoliszok, vagy az európai városok környezetében és a kisebb városiasodó régiókban különböző jelentéstartalmakkal jelenik meg. Az egyre összetettebb jelentéstartalom közös eleme, hogy a zöldút olyan, rekreációs és/vagy ökológiai szereppel is rendelkező lineáris zöldfelület, amely optimális esetben a településtervezésben önálló tervezési kategóriaként jelenik meg.

¹ William H. Whyte (1917-1999) amerikai városépítész és publicista, a 'greenway' kifejezést 1958-ban írt „Securing Open Space for Urban America” című tanulmányában alkotta meg. 1968-ban megjelent „The Last Landscape” című könyvében közérthető formában elemezte az 1950-es években kezdődött óriási mértékű, és jellemzően szabályozatlan városi terjeszkedés hatásait, és javasolta zöldutak (=greenways) létesítését.

THE CONCEPT OF GREENWAYS

The concept of greenways first appeared during the period of the creation and fast expansion of 19th century cities. It was the era in which the development of urban architecture was fundamentally determined by the garden city movement based on the notions of Ebenezer Howard, while the design-work of Frederick Law Olmsted lay the foundation of landscape architecture as a new specialisation. Motivated by Howard's ideas, Raymond Unwin developed the concept and design principles of the 'green belt' using London as the example. One of the significant achievements of Olmsted's activities was the establishment of the 'parkway' concept, which has gained recognition as an efficient tool for improving the quality of city environments in America.

In the second half of the 20th century, a new concept was forged by merging 'parkway' and 'green belt': the notion of a 'greenway' was introduced by William Whyte, the American urban architect and architecture writer¹. This notion, which has come to gain wide-ranging recognition by the beginning of the 21st century, has varied content when used in relation to American and Asian metropolises, the environs of European cities or smaller regions undergoing urbanisation. The shared core of those increasingly complex interpretations could be characterised as follows: greenways are linear elements of green networks with a set of functions that includes a recreational and/or ecological role, and which, in the optimal case, appears within urban development as an independent design category.

GENERAL HISTORICAL OVERVIEW

Parkway

The term 'parkway', introduced by Olmsted, was the architectural predecessor of greenways. We know from Olmsted's own descriptions that he primarily gathered inspiration for designing parkways from the elegant urban boulevards that he had observed during his journeys to the great cities

of Europe.² Robert M. Searns, who has researched the historical predecessors of greenways, traced their roots much further back, to the culture of ancient Rome, when trees were first planted to line avenues. In his review of the garden design of later ages, Searns emphasises the role of the riverside promenades of the Renaissance, the landscape-scale avenues around Baroque gardens and the example of Paris, where the tree-lined esplanade along the Seine has become a definitive component for 21st century metropolitan planning.³

The term 'parkway' first appeared in two early designs by Olmsted and Vaux. It was in 1860 that the two architects were commissioned to design the 'Strawberry Creek Valley' area. The objective was to create "a minor experience of a park" in the city by connecting the existing parks with built-up urban areas.⁴ In 1865, they were commissioned to design the urban development that would connect the College of California campus at Berkeley and the city of Oakland. Their design, which was entitled 'Park and Piedmont Way', featured a wide, pleasant, shaded route for walking and carriages between the two areas, which also connected the existing urban outdoor areas.

The consummation of 'parkway' design was brought about by the plans they produced for Brooklyn in 1866. The system of green areas they planned for New York's most significant suburb clearly exhibits the separation of walking pathways and roads for carriages using lines of trees. Today, the Brooklyn Parkway is a protected heritage site.⁵

The concept that was implemented in Brooklyn caught on quickly. In the last decades of the 19th century, large-scale parkways were built in Minneapolis and Cleveland. As urban parkways expanded in space, large-scale parkways resulted in the environments of large cities that played a role similar to that of the later greenways. The first system of parkways on a landscape scale was the design for the area of Boston entitled 'Emerald Necklace', by Olmsted and Charles Eliot (1., 2.picture).⁶

¹ William H. Whyte (1917-1999), American urban architect and publicist, coined the term *greenway* in his 1958 paper entitled "Securing Open Space for Urban America". In his 1968 book, "The Last Landscape", he offered a cogent analysis of the effects of the massive, largely unregulated urban expansion that had begun in the 1950's, and proposed the introduction of greenways.

² *Landscape into Cityscape*, edited by Albert Fein, New York, 1968, p. 157-158

³ Robert M. Searns: *The evolution of greenways as an adaptive urban landscape form*, *Landscape and Urban Planning*, 33 (1995) pp. 65-80

⁴ See footnote 1.

⁵ Annaliese Bischoff: *The New Generation of Greenway Planning: More Sustainable Forms for the City*, www.umass.com

⁶ Julius Gy. Fabos: *Greenway planning in the United States: its origin and recent case studies*, in: *Landscape and Urban Planning*, 68 (2004.321.342)

1. kép/pict.:

Elválasztott rendszerű parksétány, Brooklyn/ Parkway with traffic segregation, Brooklyn (www.GEOGRAPHICUS.COM)

2. kép/pict.:

Az Emerald Necklace terve/ The Emerald Necklace plan (JULIUS FABOS, 2004)

3. kép/pict.:

Raymond Unwin 'Green Girdle' terve/ Raymond Unwin's

'Green Girdle' plan (DAVID THOMAS, 1963)

4. kép/pict.:

Patrick Abercombie 'Green Belt' terve/ Patrick Abercombie's 'Green Belt' plan (DAVID THOMAS, 1963)

ÁLTALÁNOS TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Parkway

A zöldutak tervezési előzménye az Olmsted által alkotott 'parkway' kifejezés. Olmsted leírásaiból tudjuk, hogy a 'parkway'-tervezéshez az ihletet elsősorban az európai nagyvárosokban tett utazásai, az ott megismert elegáns városi sétányok, bulvárok adták.² A zöldutak történeti előzményeit kutató Robert M. Searns a gyökereket még régebbre, az ókori Róma kultúrájáig, az első fasorok ültetéséig vezeti vissza. Searns a későbbi korok kertépítészeti kultúrájából kiemeli a reneszánsz kori folyó menti sétányok és a barokk kertek körüli, táji léptékű fasorok szerepét, valamint Párizs példáját, ahol a Szajnaparti fásított sétány a 21. századi metropolisz-terv meghatározó elemévé vált.³

A 'parkway' első megjelenése Olmsted és Vaux két korai tervéhez kötődik. A tervezőpáros 1860-ban kapott megbízást a 'Strawberry Creek Valley' területének megtervezésére. A tervezői feladat az volt, hogy teremtsenek „egy kisebb parkélményt” a városban úgy, hogy kössék össze a meglévő parkokat a beépített városi területekkel.⁴ 1865-ben megbízást kaptak a Berkeleyben található College of California campus és az Oakland város közötti városépítészeti kapcsolat megteremtésére. 'Park and Piedmont Way' című tervükben a feladat megoldásaként a két terület között széles, kellemes, árnyékos séta- és kocsutat terveztek, amellyel összekapcsolták a meglévő városi szabadtereket is. A 'parkway'-tervezés kiteljesedését a Brooklynra készített terv jelentette, 1866-ban. A New York legjelentősebb külvárosában tervezett zöldfelületi rendszerben jól felismerhető a séta- és kocsutak elválasztott rendszerű, fasorokkal tagolt kialakítása. A Brooklyn-parksétányt jelenleg történelmi örökségként védik.⁵

A Brooklynban megvalósult koncepció gyorsan elterjedt. A 19. század utolsó évtizedeiben további nagyszabású park-

sétányokat építettek Minneapolisban és Clevelandben. A városi parksétányok térbeli kiterjesztésével a későbbi zöldutak szerepének megfelelő nagyszabású parksétányok jöttek létre a nagyvárosok környezetében. Az első, táji léptékben tervezett parksétány-rendszer Olmsted és Charles Eliot 'Emerald Necklace' nevű terve Boston környékére⁶ (1., 2. kép).

Green Belt

A nagyvárosok környezetében kialakított zöldövek klasszikus példájának tekinthető 'London Green Belt' történeti fejlődésében jól nyomon követhető a 'parkway' és greenbelt' fogalmak szoros kapcsolata.⁷ A londoni zöldöv létrejöttének első lépcsője a városkörnyéki szabadterek parksétányokkal való összekapcsolásának gondolata volt. A nagyvonalú javaslatához az ihletet Lord Meath – a London Megyei Tanácsülés Parkok és Szabadterek Bizottságának első elnöke – 1890-ben tett bostoni utazása adta, ahol minden bizonnyal az Olmsted és Eliot által tervezett, széles parksétányok által alkotott 'Emerald Necklace' zöldfelületi rendszerrel találkozhatott. Meath terve a bizottsághoz benyújtott hasonló javaslatok során alakult át úgy, hogy a fásított sétányok szélességének növelésével végül egy város körüli, ligetes erdősáv terve fogalmazódott meg. Ezt követően Raymond Unwin 1933-ban 'London Green Girdle' tervében olyan zöldövet javasolt, amelynek fő célja már nem a sétányok létesítése, hanem a városkörnyéki területek beépítésének korlátozása volt.

Patrick Abercombie⁸ 1944-ben elfogadott Nagy-London tervében a zöldfelületi rendszer feladatai már komplexen jelennek meg: a fő cél a London körüli rekreációs szabadterek biztosítása, valamint a beépített területek túlzott mértékű terjeszkedésének, a szomszédos települések összenövésének megakadályozása és a városok sajátos karakterének megőrzése volt. A Nagy-London terv szabályozási előírásai szerint a külső zöldövben jelenleg is csak mezőgazda-

² *Landscape into Cityscape*, edited by Albert Fein, New York, 1968, p. 157-158

³ Robert M. Searns: *The evolution of greenways as an adaptive urban landscape form*, *Landscape and Urban Planning*, 33 (1995) pp. 65-80

⁴ ld. az 1 jegyzetnél

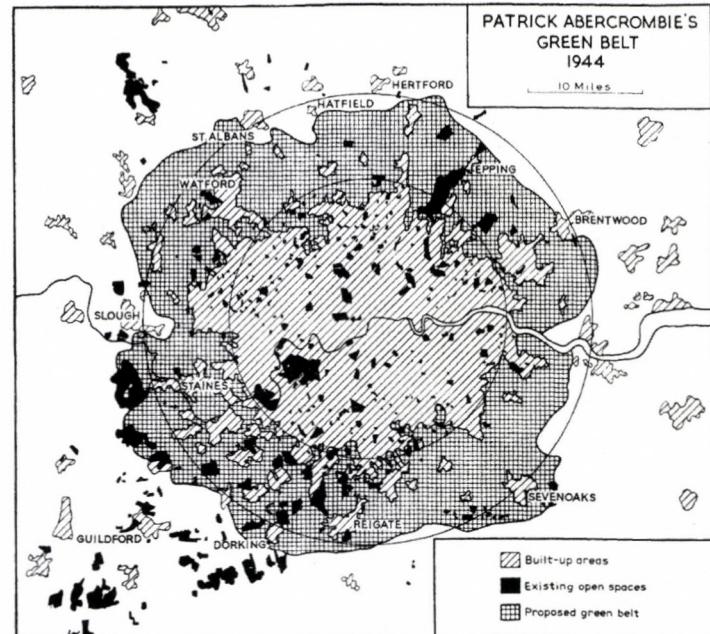
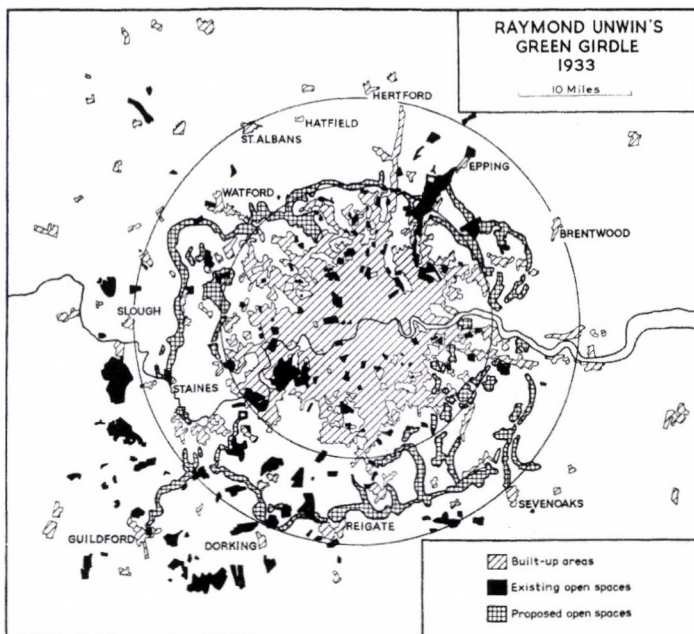
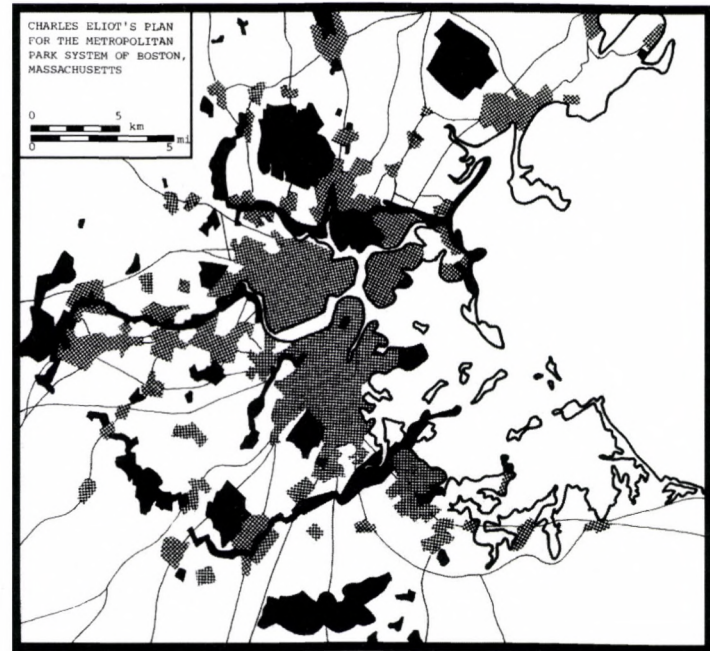
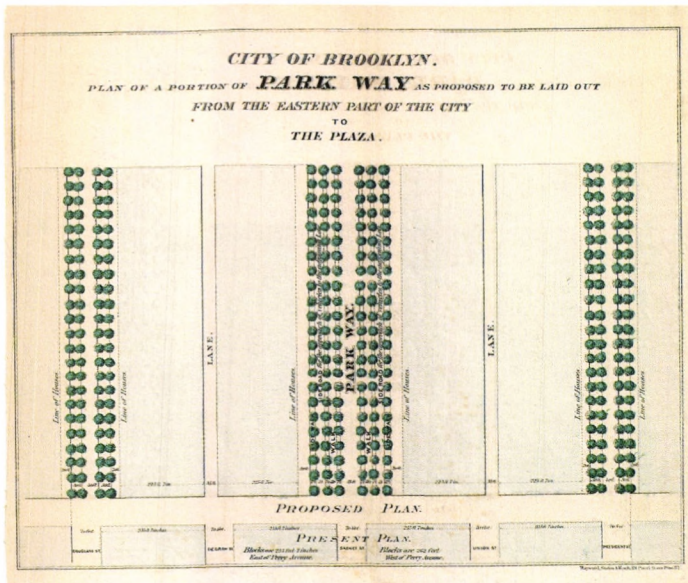
⁵ Annaliese Bischoff: *The New Generation of Greenway Planning: More Sustainable Forms for the City*, www.umass.com

⁶ Julius Gy. Fabos: *Greenway planning in the United States: its origin and recent case studies*, in: *Landscape and Urban Planning*, 68 (2004) 321-342

⁷ David Thomas: *London's Green Belt: The evolution of an idea*, *The Geographical Journal*, Vol. 129, No. 1 (Mar., 1963), pp. 14-24

⁸ Patrick Abercombie (1879 - 1957) angol városépítész, London II. világháború utáni újjáépítési terveiben jelentős szerepet játszott. Ő készítette London megye tervét (1943) és a Nagy-London tervet (1944)

Green belt

The historical development of the London Green Belt, a classic example of green belts around large cities, exhibits the close relationship between the 'parkway' and the 'green belt' concepts quite well.⁷ The first step towards the creation of the London Green Belt was the notion of using parkways to connect the existing parklands in the city's vicinity. The grandiose plan was inspired by the visit made in 1890 to Boston by Lord Meath, the first chairman of London County Council Parks Committee, where he undoubtedly encountered the Emerald Necklace, formed by wide parkways. A series of similar proposals submitted to the Committee transformed Meath's plan: the width of the tree-lined avenues was increased until the

plan turned into a strip of gallery forest around the city. Subsequently, in 1933, Raymond Unwin, in his 'London Green Girdle' Plan, proposed a green belt whose primary purpose was no longer the creation of parkways but the limitation of building in the areas around the city.

The Greater London Plan of Patrick Abercrombie⁸, approved in 1944, presents the functions of the system of parklands in a more complex manner: the main objectives consist of the provision of recreational parklands around London, the prevention of excessive build-up and the merging of neighbouring towns and the maintenance of the local character of individual towns. According to the regulatory provisions of the Greater London Plan, the area of the outer green belt can only be allocated to agricultural

⁷ David Thomas: *London's Green Belt: The evolution of an idea*, *The Geographical Journal*, Vol. 129, No. 1 (Mar., 1963), pp. 14-24

⁸ Patrick Abercrombie (1879 - 1957) British urban architect, played an important role in the plans for the reconstruction of London after World War II. He produced the plan for the Country of London (1943) and for Greater London (1944)

5. kép/pict.: Mass Central Greenways, Boston (www.wachusettgreenways.org)

6. kép/pict.: Indian Creek Greenways, Indianapolis (www.cyclingunderground.com)

7. kép/pict.: Cardial Greenways, Marion (www.cardialgreenways.com)

8. kép/pict.: Mississippi River Greenways (www.slfpc.com)

sági, sport- és temetőterületek kijelölése engedélyezett, ugyanakkor lehetőség van a mezőgazdasági és a rekreációs területek fejlesztésére – így a városi parksétányokhoz hasonló, térségi jelentőségű zöldutak létesítésére (3., 4. kép).

Greenways

William Whyte 1968-ban megjelent "The Last Landscape" című művében elemzi az amerikai városok szabályozatlan terjeszkedésének főbb problémáit:

- a tervezetlen fejlesztéseket,
- az elhanyagolt településperemek jelenségét és
- a városszerkezet szétesésével összefüggésben a társadalmi kapcsolatok lazulását.

Whyte hangsúlyozza a szabadterek védelmének és a zöldövek kijelölésének fontosságát, ugyanakkor tapasztalataira hivatkozva felhívja a figyelmet a zöldövekben rejlő rekreációs funkció kihasználatlanságára. A rekreációs funkciójú szabadterek elemzése során hangsúlyozza a lineáris szabadterek sokrétű szerepét:

- kapcsolatokat teremtenek távoli objektumok között,
- nagy relatív szegélyhatással rendelkeznek és
- sokféle aktív rekreációs tevékenység számára nyújtanak teret (séta, futás, kerékpározás, lovaglás).

Pozitív példaként emeli ki a 'Santa Clara County' területén, helyi gazdálkodók kezdeményezésére és a helyi építésügyi hivatal

vezetőjének irányításával megvalósuló 'Santa Clara Greenway' Programot, amely kezdetben egy zöldöv kijelölését és jogi szabályozását, később pedig egy folyó menti sétaút-hálózat tervét foglalta magában.⁹ Az első zöldút esetében tehát a londoni zöldöv kialakulásával ellentétes irányú folyamat valósult meg: a beépítésmentes, rekreációs fejlesztéseket ösztönző zöldöv területén alakult ki később a térségi jelentőségű patak menti sétány, vagyis zöldút.

Whyte zöldutak kialakítására vonatkozó elméletének megvalósítását a Ronald Reagan elnök által, a szabadterek fejlesztési lehetőségeinek vizsgálata céljából létrehozott Elnöki Bizottság munkája alapozta meg. A bizottság 1987-ben kidolgozott tanulmányának központi javaslata egy új jövőkép megfogalmazása volt: „A zöldutak élő hálózata [...] elvezeti az embereket a környezetükben lévő szabadterekhez, összeköti az amerikai táj vidéki térségeit és szabadtereit [...] felfűzi a városokat és a vidéki területeket, mint egy keringési rendszer.”¹⁰ A bizottság javaslatának elnöki jóváhagyását követően 2 év alatt több mint 500 zöldutat létesítettek.¹¹ A klasszikus példának tekinthető első zöldutakat folyóvölgyek és felhagyott vasúti nyomvonalak mentén, több funkcióra (elsősorban gyaloglásra, kerékpározásra, lovaglásra) tervezték és létesítették. Az utak vonalvezetése és kialakítása a környezeti, táji és az anyagi adottságtól függően változott. (5., 6., 7., 8. kép)

Charles Little, amerikai környezetvédelmi publicista 1990-ben megje-

9 William Whyte: *The Last Landscape*, 1968, New York

10 ld. az 5. jegyzetnél

11 Noel Grove: *Greenways: Path to the Future*, in: *National Geographic*, 1990. No.6, Washington

use, sports and cemeteries, but the development of agricultural and recreational areas is permitted - including the creation of regional greenways that are similar to urban parkways (3., 4. picture).

Greenways

In his 1968 book, "The Last Landscape", William Whyte analysed the main problems that were observed to result from the unregulated expansion of American cities:

- unplanned developments,
- the phenomenon of neglected peripheral areas and
- the loosening of social ties in relation to disintegrating urban structure.

Whyte emphasised the importance of protecting open spaces and allocating green belts, yet, based on his experience, he also warned that the recreational potential of green belts tends to remain unexploited. In his analysis of open spaces with a recreational function, he remarked on the versatility of linear open spaces:

- they create links between remote buildings,
- their relative edge effect is high and they provide sufficient space for a number of recreational activities (walking, running, cycling, horse-riding).

As a positive example, he mentions the 'Santa Clara Greenway Program', which was initiated by local farmers and implemented under the management of the chief of the local building

permissions office, which began with the marking out and legal regulation of a green belt, followed by the construction of a network of footpaths alongside the river.⁹ That is to say, the first greenway was the result of a process that was the opposite of the one that created the London Green Belt: an open green belt in which recreational development was supported was later the venue for the construction of a stream-side avenue of regional significance, i.e. a greenway.

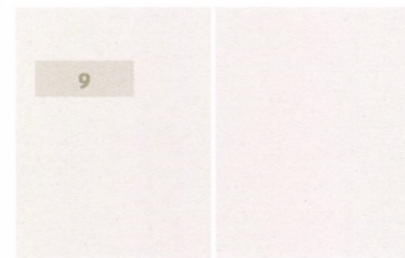
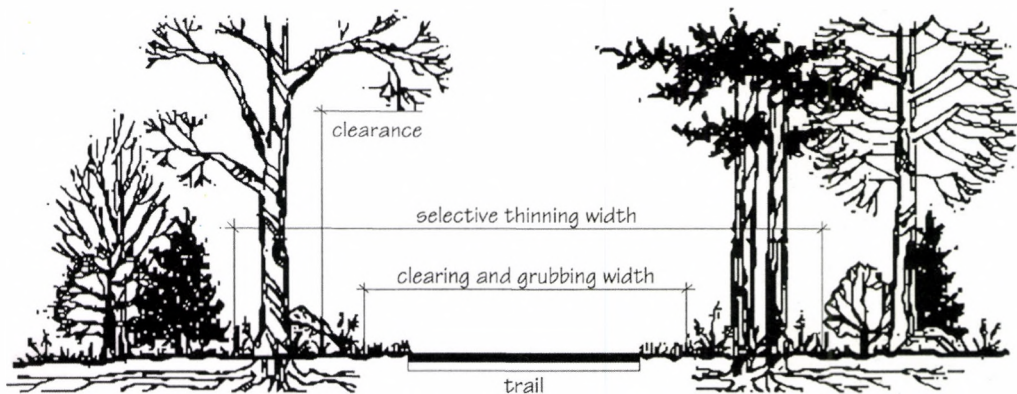
The foundation for the practical application of Whyte's theory concerning greenways was laid by the President's Commission instituted by President Ronald Reagan for reviewing outdoor recreation policies, programs and opportunities. The central recommendation of the Committee's 1987 paper was the formulation of a new vision for the future. "A Living Network of Greenways... to provide people with access to open spaces close to where they live, and to link together the rural and urban spaces in the American Landscape ... threading through cities and countryside like a great circulating system."¹⁰ In the 2 years following the President's approval of the Commission's recommendations over 500 greenways were built.¹¹ The first, classic greenways were planned and implemented alongside river valleys and disused railway lines, and they served several functions (primarily walking, cycling and horse-riding). The layout and the surface of these roads varied

⁹ William Whyte: *The Last Landscape*, 1968, New York

¹⁰ See footnote 5.

¹¹ Noel Grove: *Greenways: Path to the Future*, in: *National Geographic*, 1990. No.6, Washington

9. kép/pict.: Zöldút mintakereszt-szelvénye / Sample cross-section of a greenway (CHARLES A. FLINCK ÉS ROBERT SEARNS, 1993)

lent, "Greenways for America" című könyvében a zöldutak tipizálásával öt zöldút-típust határozott meg:

- városi, folyó menti zöldutak,
- rekreációs zöldutak,
- ökológiai jelentőségű természeti folyosók,
- tudományos vagy történelmi jelentőségű zöldutak,
- nagyszabású zöldút-hálózatok.¹²

A zöldutak sokrétű szerepének következtében túlságosan általánossá váló fogalom kezelhetősége érdekében Jack Ahern fontosnak tartja az egyes zöldutak domináns funkciójának meghatározását és annak megfelelő tervezését.¹³ A zöldutak egyre összetettebb funkcióit észlelve a zöldút-hálózatok tervezésében Rob Jongmann és Gloria Pungetti az ökológiai rendszerszemlélet alkalmazhatóságát hangsúlyozzák: a zöldút-hálózatok élő rendszerek, amelyekben minden mindennel összefügg, ezért minden esetben az egyes elemek közötti kölcsönhatások alapos elemzése szükséges¹⁴ (9. kép).

ZÖLDÚT LÉTESÍTÉSI LEHETŐSÉGEK MAGYARORSZÁGON

Magyarországon elsőként Csemez Attila és munkatársai 2000-ben készült tanulmányukban értelmezték a nemzetközi szakirodalomban ismertté vált 'green belt' (zöldöv) és 'greenways' (zöldút) fogalmakat.¹⁵ Javaslataik során kiemelték az ökológiai- és zöldfolyosók ökológiai és rekreációs jelentőségét a Dél-Buda-környék tájszerkezetében, különös tekintettel a Hosszúréti- és a Benta- patak mentére.

Zöldutak tervezésének lehetősége a települési zöldhálózatokhoz is kapcsolódik. A zöldhálózat fogalmát el-

sőként Szilágyi Kinga határozta meg, a városi szabadtér-rendszerekhez kapcsolódóan, környezeti szempontból elfogadható, lakható, élhető, használható szabadtérként.¹⁶ Almási Balázs doktori értekezésében a zöldhálózatot a zöldfelületi rendszeren belül, a közhasználatra szánt elemek alkotta rendszerként határozza meg. A zöldhálózati rendszer lineáris elemeit zöldútként vagy zöldsétányként nevezi meg.¹⁷ A zöldhálózat fogalma egyelőre nem jogi kategória, de a tájépítészeti oktatás és kutatás során eredményesen használt tervezési alapfogalom, amelyben kiemelt jelentőséget kapnak a patak menti területek (pl. Rákos-patak) és a barnamezős városrehabilitációs területek.¹⁸

TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK MAGYARORSZÁGON

Parksétányok

A 19. századi Pest-Buda nagyvárossá alakítása az akkori európai nagyvárosok fejlődésével párhuzamosan haladt, és a várost tagoló zöldfelületi elemek kialakítása is megkezdődött. A városi környezet egészségesebbé tételének szükségességére elsőként gróf Széchenyi István hívta fel a figyelmet. "Pesti por és sár" című írásában az angliai városok példájára fasorok ültetését, sétányok és közparkok építését sürgette, és megvalósításukat tevékenyen támogatta.¹⁹

A 19. századi városi sétányok közül kiemelkedik a ma már világörökséggé védett Andrássy út. Az egykori Sugárút elegáns bulvárrá alakítása Andrássy Gyula miniszterelnök kezdeményezésére valósult meg. Célja a belváros és a Városliget összekötése volt, az akkori külvárosias területek fejlesztés-

¹² Charles Little: *Greenways for America*, Maryland, 1990 pp.4-5.

¹³ Jack Ahern: *Greenways in the USA: theory, trends and prospects*, in: *Ecological Networks and Greenways*, New York, 2004 pp. 34-53

¹⁴ Rob Jongmann and Gloria Pungetti: *Introduction: Ecological networks and greenways*, in: *Ecological Networks and Greenways*, New York, 2004 pp.1-6

¹⁵ Dr. Csemez Attila et al: *Dél-Budakörnyéki Zöld Öv Pilot Projekt*, Budapest, 2000

¹⁶ Szilágyi Kinga: *A zöldterülettől a zöldfelületi és szabadtér rendszerig*, in: *Száz éve született Ormos Imre*, Budapest, 2003

¹⁷ Almási Balázs: *A zöldhálózat tervezési metodikai fejlesztése Budapest peremterületének példáján*, Doktori (PhD) értekezés, Budapest, 2007

¹⁸ Pro Verde!, *Studio Metropolitana Kht*, Budapest, 2006

¹⁹ Széchenyi István: *Pesti por és sár*, Budapest, 1866

with the characteristics of the environment, the landscape and the available materials (5., 6., 7., 8. picture).

In his 1990 book, "Greenways for America", the American environmental publicist Charles Little advanced a typology of greenways that distinguished five types:

- urban riverside greenways,
- recreational greenways,
- nature reserve corridors of ecological significance,
- greenways of scientific or historical importance,
- large-scale networks of greenways.¹²

The proliferation of roles for greenways has made the concept excessively general; for the sake of manageability, Jack Ahern believes it is important to define the dominant function of individual greenways and to conduct the design phase accordingly.¹³ Recognising the increasingly complex functions of greenways, Rob Jongmann and Gloria Pungetti emphasised the applicability of the perspective of ecological systems theory to the design of networks of greenways: networks of greenways are living systems in which everything is linked to everything else, so a thorough analysis of the interactions between individual elements is always required (9. picture)¹⁴

OPPORTUNITIES FOR GREENWAYS IN HUNGARY

In Hungary, the green belt and greenway concepts, which were well known in the international literature, were first interpreted in a paper published in 2000 by Dr. Attila Csemez et al.¹⁵ In their recommendations, they emphasised the ecological and recreational significance of ecological and green corridors within the landscape structure of Southern Buda, particularly the banks of the Hosszúréti and Benta streams.

The opportunities for designing greenways are also related to town green networks. The concept of green networks was first defined by Kinga Szilágyi in relation to urban systems of open spaces as environmentally acceptable, inhabitable, liveable, useable

open space.¹⁶ In his PhD thesis, Balázs Almási defined the green network as a part of the system of green areas, as the system formed by those components that are available for public use.¹⁷ Although green networks do not constitute a legal category as yet, it is an effective fundamental concept of design in landscape architecture teaching and research, which lends special significance to the banks of streams (e.g. the Rákos Stream) and brownfield urban rehabilitation areas¹⁸.

HISTORICAL PRECEDENTS

Park avenues

The transformation of 19th century Pest-Buda into a metropolis proceeded in parallel with the development of other major cities in Europe, and the introduction of landscaped components in order to articulate the urban landscape also began then. Count István Széchenyi was the first to draw attention to the need to render the urban environment healthier. In an article entitled "Dust and mud in Pest", he urged the city to follow the example of British towns in building tree-lined avenues, promenades and public parks, and indeed, he rendered active support for such public works.¹⁹

Among 19th century urban avenues, Andrassy Road (originally the 'Sugárút' - 'the Avenue'), today a World Heritage site, stands out. The conversion of the Sugárút into an elegant boulevard was initiated by prime minister Gyula Andrassy. The objective was to connect the city centre with Városliget, the City Park, and to develop the rather suburban area between them, in the manner of the Champs Elysées in Paris and the Ring in Vienna. It is an interesting detail that the majority of representatives on the city council of the time initially saw the project as a luxury one involving excessive costs. But in fact it was fully completed by 1885 in accordance with a design by Lajos Lechner: two pedestrian pathways along the two sides of the road, a three-lane pavement for car traffic in the middle, separated by rows of trees and a gradual reduction of architectural bulk on both sides.²⁰

¹² Charles Little: *Greenways for America, Maryland, 1990 pp.4-5.*

¹³ Jack Ahern: *Greenways in the USA: theory, trends and prospects*, in: *Ecological Networks and Greenways*, New York, 2004 pp. 34-53

¹⁴ Rob Jongmann and Gloria Pungetti: *Introduction: Ecological networks and greenways*, in: *Ecological Networks and Greenways*, New York, 2004 pp.1-6

¹⁵ Dr. Attila Csemez et al: *Dél-Budakörnyéki Zöld Öv Pilot Projekt*, Budapest, 2000

¹⁶ Kinga Szilágyi: *A zöldterülettől a zöldfelületi és szabadter rendszerig: Száz éve született Ormos Imre*, Budapest, 2003

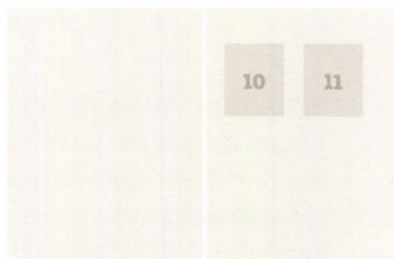
¹⁷ Balázs Almási: *A zöldhálózat tervezés metodikai fejlesztése Budapest peremkerületének példáján*, PhD Thesis, Budapest, 2007

¹⁸ Pro Verde!, *Studio Metropolitana Kht*, Budapest, 2006

¹⁹ István Széchenyi: *Pesti por és sár*, Budapest, 1866

²⁰ Eszter Gábor: *Az Andrassy út körül*, Budapest, 2010

10. kép/pict.:
Ökohálózat a
Zsámbéki-
medencében /
Econetwork in the
Zsámbék Basin
(BUDAPESTI
AGGLOMERÁCIÓ
TERÜLETRENDEZÉSI

TERVE, 2010,
PESTTERV KFT)
11. kép/pict.:
A tervezett
Budavidék Zöldút-
hálózat / The planned
Buda Region
Greenways Network
(SAJÁT KÉP)

tésével, a párizsi Champs Elysées és a bécsi Ring példájára. Jellemző részlet, hogy az elképzelés megvalósítását az akkori fővárosi képviselőház többsége kezdetben túlzó költségekkel jelentő luxus építkezésnek tartotta. Építése azonban 1885-re teljesen befejeződött, Lechner Lajos tervei szerint: az út két szélén egy-egy sétaút, középen háromsávos kocsisút, fasorokkal elválasztott rendszerben, a beépítés fokozatos fellazításával.²⁰

A parksétányok beépített területeken túl vezető változatainak 19. századi példái a barokk kastélyokból vagy a települések központjából induló, fasorokkal kísért sétautak, lovagloutak, lovaskocsisutak és szekérutak, melyek gyakran nagyvonalú tájépítészeti alkotásként jelentek meg a tájban. Egy részük ma is ugyanolyan értékes, meghatározó táj-elem, amely tájképi vagy természetvédelmi védeltséget élvez, más részük viszont elbozósodott, elvadult állapotban van, vagy éppenséggel eltűnt a megváltozott tájhasználat okán. A séta- és lovagloutak egy része főúri használatra szolgált, más részük már építésük idején közhasználatú volt. A tájban betöltött közös szerepük a hangsúlyozni kívánt táj-elemek közötti funkcionális, vizuális és ökológiai kapcsolat megteremtése.

A zöldöv fogalom megjelenése

Budapest első zöldöv-törekvésének az 1877-ben létesített Határerdő tekinthető. A telepítés célja a város szebbé tétele és szélétől, portól való védelme volt. A 20. század során a főváros városépítészeti törekvéseihez kapcsolódóan a zöldfelületek szerepe felértékelődött. Az 1969-ben készült MÉM Zöldövezeti Programterv már egy tájszerkezeti, városökológiai szempontból kívánatos gyűrűs-sugaras zöldfelületi rendszer

alapjait határozta meg. A terv alapján megkezdett erdőtelepítések és a sugaras elemeket képező parksétányok azonban a 80-as évektől kezdődően beépültek, a gyűrűs elemek pedig széttagolódtak.²¹

A Budapesti Agglomeráció fenntartható fejlesztése céljából 2006-ban megalakult Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanácsa elfogadott egy Zöldövezeti programot,²² amelynek fő célkitűzései a következők:

- takarékos területfelhasználás
- a térségi területgazdálkodás koordinálása
- a környezetileg és gazdaságilag egyaránt fenntartható területhasználat kialakítása
- a természeti értékek megőrzése
- a biológiai aktivitásérték térségi szintű emelése
- a zöldfelületek ökológiai és használati értékének növelése

Az agglomerációs terv tervezése és törvényi szintű elfogadtatása során a zöldfelületekkel kapcsolatos egyik legfontosabb tanulság, hogy törvényi szabályozásba csak a jogi szempontból egyértelműen definiált fogalmak kerülhetnek. A területrendezési tervek esetében a zöldfelületek jelenleg jogilag csak az ökológiai értékük alapján szerepeltethetők a tervezési kategóriák sorában²³ (10. kép).

Zöldutak létesítése a hazai tájépítészeti tervezésben

A zöldutak létesítésének lehetőségét jelen kutatásomban a Budavidék Zöldút példáján vizsgálom. A Budapesti Agglomerációhoz tartozó Zsámbéki-medencét olyan mintaterületnek tekintem, ahol a táji adottságok sokfélesége változatos zöldút-hálózat kialakítását teszi lehetővé. Klasszikus, vízparti zöldút

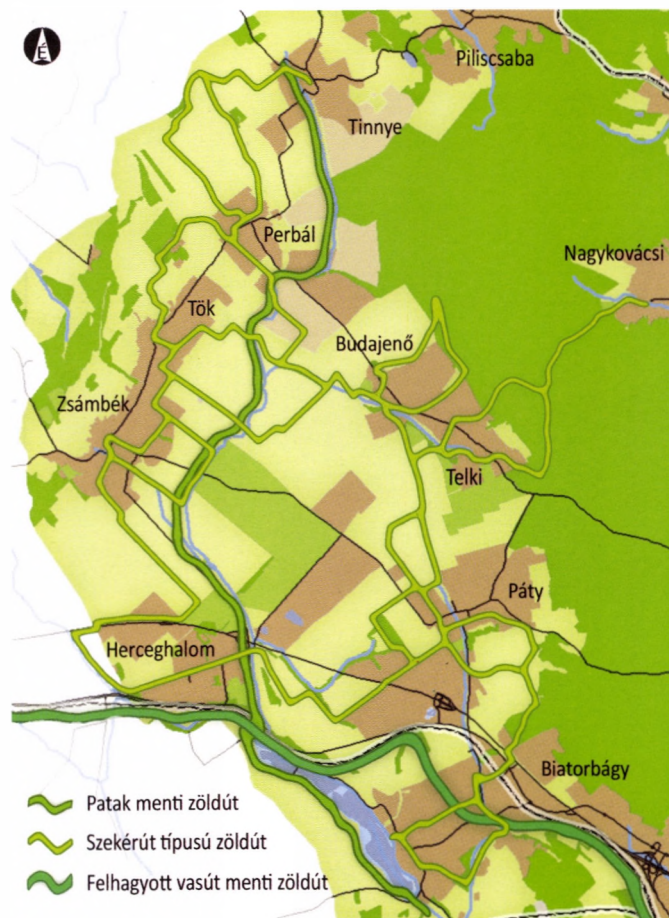
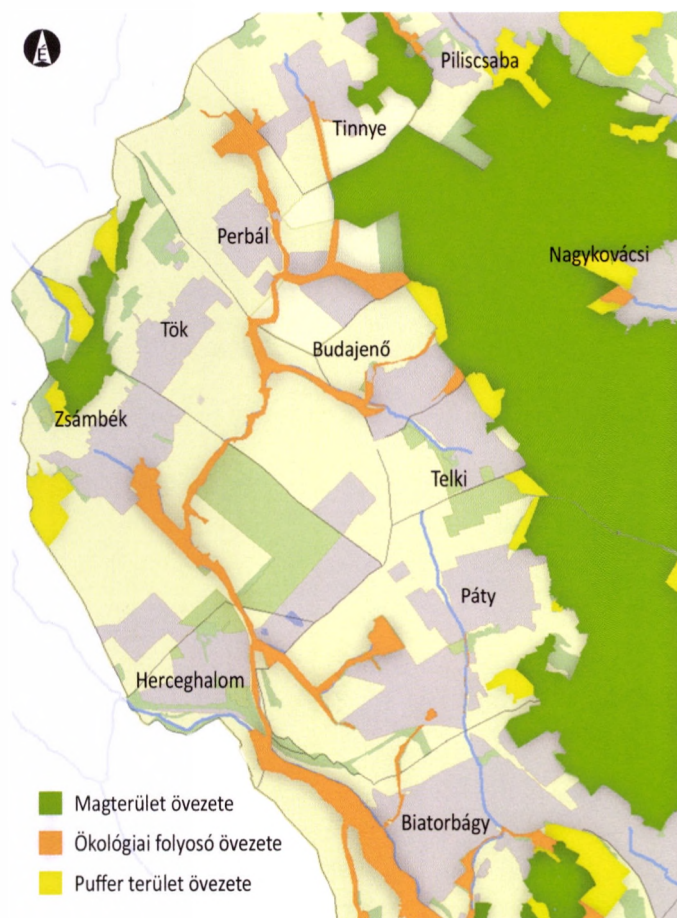
20 Gábor Eszter: Az Andrássy út körül, Budapest, 2010

21 Dr. M. Szilágyi Kinga: Zöldfelületi rendszer városfejlesztés és várostervezés kontextusában, in: MMXC Mőcsényi Mihály Kilencven év, Budapest, 2009

22 Schuchmann Péter: A zöldövezet fejlesztés lehetőségei a Budapesti agglomerációban, in: Falu Város Régió, 2008/1, Budapest

23 A települési és a táji léptékű zöldfelületek ökológiai és rekreációs szerepére utaló jogszabályok összehangolása a zöldfelületi tervezés szempontjából kiemelkedően fontos lenne

Other 19th century examples of park avenues extending beyond built up areas are furnished by the footpaths, horse-riding paths and roads for carriages that start at Baroque mansions or the centres of towns, lines by trees, which often constitute large-scale, formative components of the landscape. Some of them are still just as valuable and definitive landscape components and enjoy landscape or conservation protection, while others are in a run-down, scrub-infested, feral condition or have even disappeared due to changes in landscape utilisation. Some of the footpaths and horse-riding paths were for the use of the aristocracy while others were originally built for the public. The role that they may share as constituents of the landscape is the establishment of functional, visual and ecological linkages between the components of the landscape we wish to emphasise.

The appearance of the 'green belt' concept

The 1877 Határerdő (Boundary Forest) is considered to be the first green belt project in Budapest. The purpose of the plantation was to make the city more beautiful while protecting it from the wind. During the 20th century, green

areas played an increasingly emphatic role within urban development of the city. The 1969 MÉM Greenbelt Programme defined the foundations of a circular and radial system of green areas with benefits for landscape structure and urban ecology. The forest plantations and the park avenues constituting the radial components whose construction was begun on the basis of that plan were built up beginning in the 1980's, and the circular components were fragmented.²¹

The Budapest Agglomeration Development Council, which was established in 2006 in order to further the sustainable development of the Budapest Agglomeration, adopted a Greenbelt Programme²², whose main objectives are as follows:

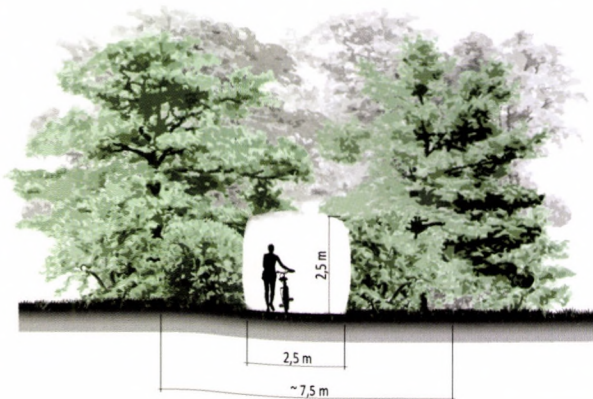
- Economical usage of land
- Coordination of land utilisation at the regional level
- Establishment of land usage that is sustainable both environmentally and economically
- Protection of natural assets
- Regional-level improvement of the level of biological activity
- Increasing the ecological and functional value of green areas

During the planning and legislative approval of the agglomeration plan,

²¹ Dr. Kinga M. Szilágyi: Zöldfelületi rendszer városfejlesztés és várostervezés kontextusában, in: MMXC Mőcsényi Mihály Kilencven év, Budapest, 2009

²² Péter Schuchmann: A zöldövezet fejlesztés lehetőségei a Budapesti agglomerációban, in: Falu Város Régió, 2008/1, Budapest

létrehozására alkalmas a medence fő vízgyűjtőjének, a Békás-pataknak a partmenti sávja. Szintén klasszikus zöldút lehetőséget jelent a Biatorbágy területén lévő, a vasútvonal korszerűsítése során felhagyott régi vasúti nyomvonal területe. Sajátos zöldút-lehetőséget jelenthetnek az egykori történelmi utak nyomvonalai, hiszen az egykor lovaskocsikkal, szekerekkel kényelmesen járható, racionális vonalvezetésű útvonalak gyaloglásra, kerékpározásra, lovaglásra egyaránt alkalmasak lehetnek.

Ezeknek a zöldutaknak a létrehozása különféle jellegű és szintű tájépítészeti tervezési feladatot jelent. Vannak olyan szakaszok, amelyek jelenlegi állapotukban is kijelölhetők zöldútnak. Ezeknél a legfőbb tervezési feladat az értékes tájszerkezeti és látványkapcsolatok feltárása, és az útvonalak megjelenítése a településszerkezeti és szabályozási tervekben. Másodlagos feladat az utak mentén tapasztalható tájhasználati problémák feloldása (egyenletes útfelszín kialakítása és fenntartása, fási-

tás, pihenőhelyek létesítése stb.). Egyes szakaszokon a régi szekérutak mára elbozított szakaszainak feltárással alakíthatók ki a klasszikus példákhoz hasonló, önálló zöldútszakaszok. A meglévő utak szükséges szélesítéséhez és az utakat kísérő fásításhoz esetenként a tulajdonosi viszonyok megváltoztatása is szükséges (11. kép, 12. a), b), c) és d) kép, 13. a), b), c) és d) kép).

ZÖLDUTAK TERÜLETI- ÉS TELEPÜLÉSI TERVEZÉSBE ILLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGE

A zöldút fogalom területi- és településtervezési rendszerbe illesztését a következő szempontok szerint javaslom:

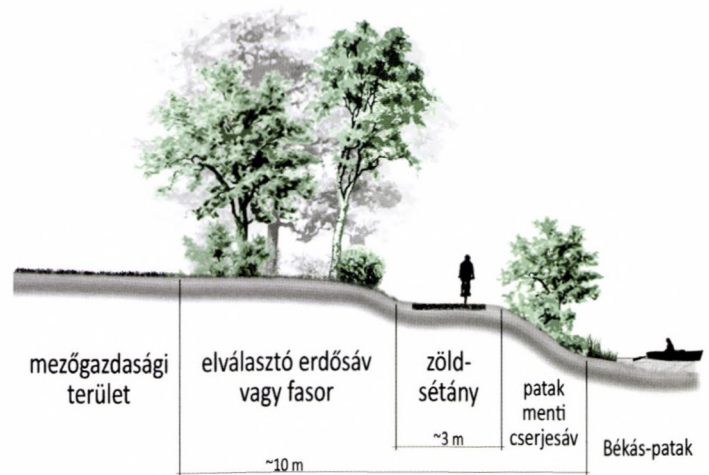
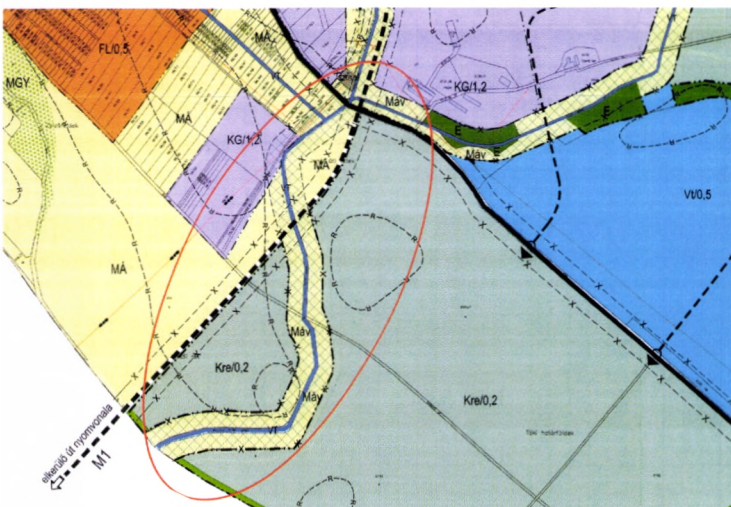
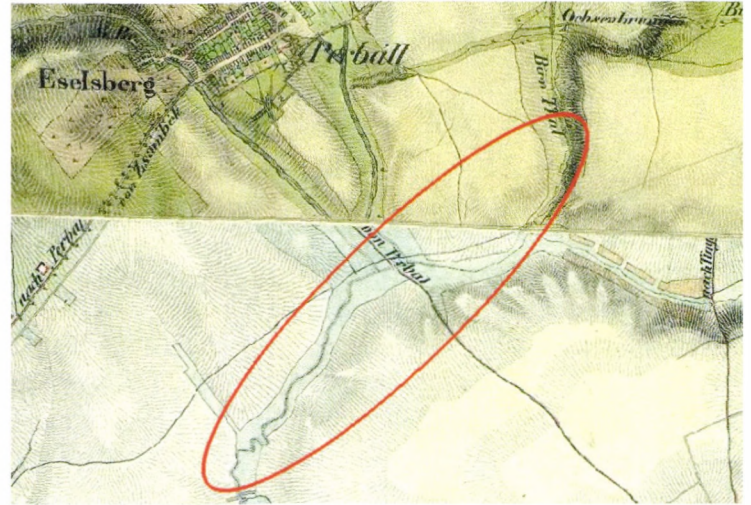
Maximális illeszkedés a jelenlegi jogi szabályozás fogalmaihoz
Rekreációs és ökológiai szerepüket tekintve a zöldutak részei lehetnek a települések zöldfelületi rendszereinek és a térségi jelentőségű

12. a), b), c) és d) kép/pict.: Zöldsétány terve régi szekérút feltárással: jelenlegi állapot (saját fotó) [12.a)], a szekérút a második katonai felmérésen [12.b)], a szekérút nyomvonalát a Telki településszerkezeti tervében [12.c)], javasolt mintakereszt-szelvény (saját ábra) [12.d)] / *Plan of the greenway alongside an old cart road: current condition (own photo) [12.a)], the cart road in the 2nd military survey [12.b)], the path of the cart road in the urban development plan of the town of Telki [12.c)], sample cross-section of the proposed greenway (own figure) [12.d)]*

13. a), b), c) és d) kép/pict.: Patakmenti zöldsétány terve: a Békás-patak menti sáv jelenlegi állapota (saját fotó) [13.a)], a Békás-patak a második katonai felmérésen [13. b)], a Békás-patak Perbál településszerkezeti tervében [13.c)], javasolt mintakereszt-szelvény (saját ábra) [13. d)] / *Plan of the greenway alongside a stream: present condition of the strip of land alongside the Békás Stream (own photo) [13.a)], the Békás Stream in the 2nd military survey [13.b)], the Békás Stream in the urban development plan of the town of Perbál [13.c)], proposed cross-section of a stream-side greenway (own figure) [13.d)]*

one of the most important conclusions that can be drawn concerning green areas is that legislative regulations may only feature concepts that are clearly defined from the legal perspective. In the case of regional development plans, the current legal background only permits green areas to be featured for their ecological value among the range of planning categories (10. picture).²³

The significance of the construction of greenways for landscape architecture
For the purpose of the present research, I shall review the possibilities of greenways in Hungary using the example of the Buda Regional Greenway. I consider the Zsámbék Basin, a part of the Budapest agglomeration, to be an exemplary area in which the highly varied characteristics of the landscape offer an opportunity for the establishment of a versatile network of greenways. A classic, water-side greenway could be built alongside the banks of the main aquatic feature of the basin, the Békás Stream.

The area of the railway line that was decommissioned after modernisation, in the Biatorbágy region, offers another classic opportunity for a greenway. The paths of historic roads may also furnish special opportunities for greenways, as these roads, once quite comfortable for horse-drawn carriages and carts and following rational paths, can be equally suitable for horse-riding and cycling.

In the cases of those opportunities, the establishment of the greenway is accompanied by a number of other landscape architecture design tasks. Some sections can serve as greenways as they are. For those, the paramount design task is to discover valuable linkages in landscape structure and views, and the incorporation of those thoroughfares in the urban development and zoning plans. The resolution of the problematic aspects of landscape usage along those paths is a secondary task (establishment and maintenance of a level road service, plantation of trees, building of rest spots, etc.). In some areas, the clearance of

23 The harmonisation of items of legislation referring to the ecological and recreational role of urban and landscape-scale green areas from the perspective of green area planning would be exceptionally important.

ökológiai hálózatoknak is. Önálló tervezési kategóriaként való szerepeltetésük elsősorban a Budapesti Agglomeráció területén, a Zöldövezet programhoz kapcsolódóan látszik indokoltnak, de a nagyvárosok környezetében és kistájak, kistérségek regionális tervei-ben a szomszédos települések közötti gyalogos-kerékpáros-lovas kapcsolatok térbeli biztosítására is jó lehetőséget nyújthatnak. Létesítésük kiemelt üdülőkörzetekben, üdülőtájak esetében (pl. Balaton-felvidék) is indokolt.

A zöldút tágabb és szűkebb értelmezése

Tekintettel arra, hogy a 'greenway' kifejezés meglehetősen széles jelentéstartalommal bír, javasolom a zöldút tágabb és szűkebb értelemben tekinthető jelentésének megkülönböztetését. Tágabb értelemben a zöldút elsősorban elméleti megközelítésű értelmezését, szűkebb értelemben pedig a zöldútnak a területi- és településtervezésben felhasználható, gyakorlati megvalósításra is alkalmas megfogalmazását javasolom.

A tágabb értelemben használható zöldút fogalom definiálása a Közép-európai Zöldutak Szövetsége által megfogalmazott definícióra²⁴ alapozva lehetséges:

A zöldút olyan, nem-motoros közlekedésre biztonságosan használható útvonal, amely jellemzően vízfolyások, ökológiai és/vagy zöldfolyosók, felhagyott vasútvonalak vagy történelmi útvonalak mentén jellemezhető ki vagy hozható létre. Zöldutak létesítésének célja az egészséges életmód, a fenntartható fejlődés, a kulturális örökségvédelem, a környezettudatos nevelés, valamint a helyi közösségek és a helyi gazdaság megerősítésének megvalósítása.

A szűkebb értelemben vett, tervezési kategóriaként bevezethető fogalom elnevezésére – az egyértelmű megkülönböztetés érdekében – javasolom a zöldsétány kifejezés használatát a következő megfogalmazásban:

A zöldsétány többféle rekreációs szerep (elsősorban gyalogos, kerékpáros és lovas használat) betöltésére alkalmas, térségi (kistáj, kistérség, településcsoport, városrész) jelentőségű, lineáris zöldhá-lózzati elem, melynek térbeli kialakítását tájépítészeti tervezés keretében, zöldút-tervezési irányelvek határozzák meg.

A javasolt zöldút-tervezési irányelveknek többek között tartalmazniuk kell a zöldutak tipizálását, a zöldútnyomvonalak kijelölésének tájépitészeti metodikáját, az utak és a kapcsolódó pihenőhelyek kialakítására vonatkozó mintakeresztszelvényeket és a főbb arculati elemek tervezési elveit.

Az ökológiai- és zöldfolyosó kifejezések tájökölógiai értelmű használata

A zöldút fogalmának világos értelmezhetősége érdekében javasolom az ökológiai- és zöldfolyosó fogalmak ökológiai szakirodalomban elfogadott használatát.²⁵ Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a zöldút nem az ökológiai- és zöldfolyosó kifejezések szinonimája.

Az ökológiai- és zöldfolyosók jelentős részében az állatok élőhelyi nyugal-mát és háborítatlan vándorlását kell biztosítani, míg a zöldutak elsődleges szerepe az emberi kikapcsolódás számára alkalmas lineáris terek biztosítása. Természetesen vannak olyan ökológiai- és zöldfolyosók, amelyek részben vagy egészben zöldútként is használhatók, de ezt az adott területre vonatkozó tájvizsgálat alapján lehet eldönteni. A területhasználatot tekintve az ökológiai- és zöldfolyosók potenciális zöldutaknak tekinthetők: az élőhelyként is értékes zöldsávon belül ott kell megkeresni a zöldsétány helyét, ahol annak rekreációs létjogosultsága van (térségi útkapcsolat, kilátás stb.) és a legkevésbé zavarja az értékesebb élővilágot.

Kapcsolat a zöldsétányhoz hasonló szerepű utakkal

Az egészséges életmód és a szabadban tölthető kikapcsolódás céljából kijelölt vagy épített hagyományos turistautak, burkolt kerékpárutak és zarándokutak szerepe a zöldsétányok szerepéhez hasonló. Új zöldsétányok kijelölését és tervezését ezért a meglévő és tervezett, egyéb, nem-motoros útvonalakkal össze kell hangolni. Zöldsétányok tervezésénél meghatározó tervezési elv a környező területhasználati módokkal és a környező ökoszisztémákkal való összhang biztosítása, a zöldfelületi-zöldhá-lózzati használatnak megfelelő kialakítás, a többféle, nem-motoros használati

²⁴ Sopron Declaration Environmental Partnership for Sustainable Development, July, 2006 in: www.greenways.by

²⁵ Gyulai Iván: Ökológiai folyosók, zöldfolyosók, Természet Világa, 1996/2. 41-43.p, Budapest

the scrub-infested sections of old dirt roads may be sufficient to establish independent pieces of greenways that are similar to the classic examples. In some cases, the required widening of the existing roads and the plantation of trees alongside the roads may require the adjustment of land ownership conditions as well (11., 12. 13. picture).

OPPORTUNITIES FOR INCORPORATING GREENWAYS INTO REGIONAL AND URBAN DEVELOPMENT PLANNING

I propose that the concept of greenways should be incorporated in the system of regional and urban development planning in accordance with the following considerations:

Maximal consistency with the concepts of the present legal background

As regards their recreational and ecological roles, greenways can become parts of the green area networks of towns as well as ecological networks of regional significance. Using them as a separate planning category appears to be justified primarily within the Budapest Agglomeration, in relation to the Greenbelt programme, but they may also offer great opportunities for creating foot-path, cycle-path and horse-riding path links between neighbouring towns in the regional development plans of micro-regions and landscapes in the vicinity of other large cities. The introduction of greenways would also be justified in prestigious holiday resorts and resort landscapes (e.g. the Balaton Highlands).

The wider and the narrower interpretation of greenways

In view of the fact that the term 'Greenway' has come to cover a rather wide range of senses, I suggest that we distinguish between the wider and the narrower sense of the term. The wider sense primarily concerns the theoretical interpretation of greenways while the narrower sense has a role to play in regional and urban development planning, so it should be formulated in a manner suitable for practical application as well.

The wider meaning of the concept of greenway can be defined based on the definition²⁴ offered by the Central European Greenways Federation:

Greenways are trails that are safe for non-motorized users, typically marked out or created along waterways, ecological corridors, disused railways or historic roads. They are established in order to encourage healthy lifestyles, sustainable development, the protection of cultural heritage, environmentally conscious education and the promotion of local communities and the local economy.

For ease of distinction, I propose the term planned greenway for the concept in the narrower sense, to be used as a planning category, with the following definition:

A planned greenway is suitable for a number of recreational roles (primarily pedestrian, bicycle and horse traffic), it is a linear green network component of a regional significance (for a micro-landscape, microregion, group of towns or city district) whose spatial layout is defined by the principles of greenway design.

The proposed principles of greenway design shall include, among other things, a typology of greenways, the landscape architectural methodology for marking out the paths of greenways, the sample cross-sections for the roads and the associated rest facilities and the design principles applicable to the main visual features.

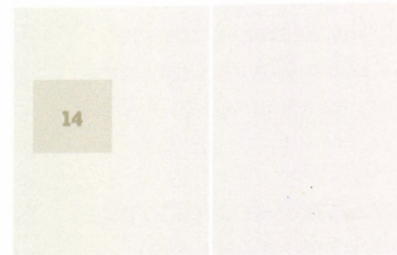
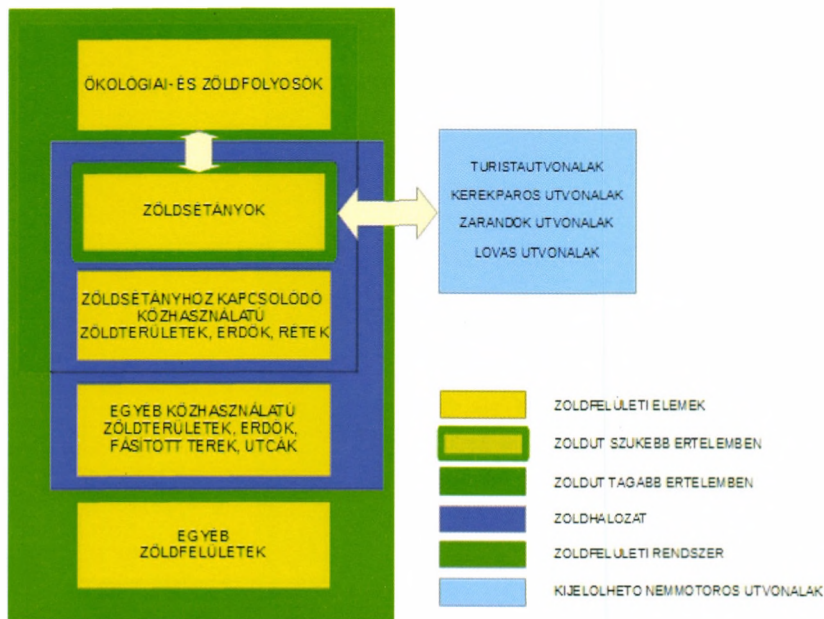
The use of the terms 'ecological corridor' and 'green corridor' in landscape ecology

In the interest of making the interpretation of the concept of greenways very clear, I propose that the terms 'ecological corridor' and 'green corridor' be used in the sense accepted in the ecological literature.²⁵ I believe it is important to emphasise that the term greenway is not suitable for use as a synonym of the terms ecological corridor and green corridor, as a significant proportion of ecological and green corridors are actually established to ensure that animal habitats remain undisturbed, while the primary function of greenways is that of providing outdoor areas suitable for human recreational activity. Naturally,

²⁴ Sopron Declaration Environmental Partnership for Sustainable Development, July, 2006 in: www.greenways.by

²⁵ Ivan Gyulai: Ökológiai folyosók, zöld-folyosók, *Természet Világa*, 1996/2. 41-43. pp, Budapest

14. kép/pict.:
Zöldutak lehetséges helye a zöldfelületi rendszerekben (saját ábra) / The potential place of greenways within the systems of green areas (OWN FIGURE)

mód biztosítása, valamint a szomszédos települések összekapcsolása úgy, hogy az útvonalak lehetőség szerint a forgalmas közutaktól távol haladjanak.

A fenti szempontok alapján a zöldút fogalom települési zöldfelületi rendszerekhez kapcsolását a 14. kép ábrája szerint javaslom.

ÖSSZEFOGLALÁS

A zöldutak történeti fejlődésének és összetett jelentéstartalmának vizsgálata alapján szükségesnek tartom olyan zöldút fogalom bevezetését, amely

- a területi- és a települési tervezésbe jól integrálható,
- önálló tervezési kategóriaként jelenik meg,
- a települések beépített és nem beépített területén egyaránt alkalmazható.

A zöldút tájépítészeti tervezésben használható fogalmának elnevezésére a zöldsétány kifejezést javaslom, amelynek elsődleges jelentéstartalma a térségi jelentőségi rekreációs funkció és a jelentős ökológiai szerep együttes biztosítása.

A zöldsétány-definíció széleskörű egyeztetésen alapuló elfogadását, majd megfelelő tervezési metodika kidol-

gozását követően a zöldsétány tervezési kategóriaként jó eszköze lehet

- értékes tájszerkezeti elemek megőrzésének,
- a zöldfelületi rendszerek szigetszerű területi elemeinek összekapcsolásának,
- a zöldhálózatok bővítésének és
- a biológiai aktivitásérték pótlások előírt teljesítésének térbeli biztosításához.

A külföldi példák és a zöldút-tervezéshez kapcsolódó magyarországi kutatások alapján zöldút-hálózatok tervezéséhez és megvalósításához szükséges legfőbb tényezők a következők:

- döntéshozói elhatározás országos, térségi vagy települési szinten
- tervezési metodika kidolgozása
- jogi szabályozás kidolgozása
- konkrét tervek megrendelése és kidolgozása
- megvalósítás és fenntartás.

A cikk megjelenését támogatta a TÁMOP - 4.2.1/B-09/1 KMR-2010-0005 pályázata.

there are ecological and green corridors which (or some parts of which) can also be used as greenways, but that is always a question to be decided on the basis of a specific landscape review of the area in question. From the perspective of land utilisation, ecological and green corridors can be regarded as potential greenways: within the strip of vegetation containing the valuable habitat, the location for the planned greenway must be found where it is justified from the recreational perspective (regional connections, views, etc.) and where it disturbs the valuable wildlife as little as possible.

Links with roads whose roles are similar to that of planned greenways

Traditional tourist footpaths and paved cycle paths allocated or constructed for promoting healthy lifestyles and outdoor recreation, and pilgrimage routes have roles that are similar to planned greenways. Therefore the allocation and design of new planned greenways should be coordinated with other existing and planned routes for non-motorised traffic. During the planning of planned greenways, achieving harmony with the usage modes of adjacent land and the ecological environment is a definitive principle along with a layout that is of a suitable quality for use as a green area, the provision of paths for several types of non-motorised traffic and the establishment of links between neighbouring towns while, as far as circumstances permit, keeping the greenways away from busy public roads.

Based on the above considerations, I propose that the concept of greenways should be incorporated in the green area – green network systems of towns and cities as shown in the figure (14. picture).

SUMMARY

Based on my review of the historical development and complex denotation of the concept of greenways I believe it is necessary to introduce a definition of this concept that is

- Suitable for integration in regional and urban development planning
- Appears as a separate design category
- Has applications in built-up and open areas of towns

I propose the term planned greenway to denote the particular version of the concept of greenways that is of utility in landscape architecture, whose primary content centres on a combination of a recreational function of regional significance and a significant ecological role.

Pursuant to the acceptance of this definition of planned greenways based on wide-ranging coordination and the elaboration of an appropriate planning methodology, as a design category, planned greenways may serve as suitable instruments for

- Preserving valuable components of the landscape
- Connecting the fragmented and isolated components of systems of green areas
- Extending green networks and
- Achieving the prescribed levels of biological activity in any specific area

Based on examples from abroad as well as Hungarian research associated with greenway planning, the most important factors required for the planning and implementation of networks of greenways are as follows:

- Suitable decisions by the decision-makers at the national, regional or town level
- Elaboration of a design methodology
- Introduction of appropriate legal provisions
- The commissioning and development of specific plans
- Implementation and maintenance ●

TÉLÁLLÓ PÁLIMALILIOMFAJOK ÉS HAZAI NÖVÉNYALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEIK

WINTER-HARDY PALM LILIES AND OPPORTUNITIES OF THEIR EMPLOYMENT IN HUNGARY

SZERZŐ/BY: SZABÓ KRISZTINA,
GERZSON LÁSZLÓ

LEKTOR/REVIEWER:
TÓTH IMRE

A *Yucca* fajok az arid trópusok, szubtrópusok, száraz hegyi illetve pusztai vegetáció növényei. A nemzetség neotropikus elterjedésű, diverzitáscentrumuk Közép-Amerika területére esik. A pálmaliliom nevet, amely botanikailag helytelen, pálmákra emlékeztető levélüstökük és liliomra hasonlító, fehér virágaik után kapták.

Nagytermetű, törzsés vagy törzs nélküli, rozettás növények, fás évelők, talajlakók (kivételek a *Y. lacandonica*). Hajtásukban megjelenik a szekunder vastagodás, nyalábrendszerük erőteljes rostokkal szilárdított. Leveleik szukkulensek, dorziventrálisak, lándzsásak, gyakran szúrós hegyűek. Könnyen felismerhetők a tipikus szálas, rostos levélzélékről, amelyek egyébként a *Hesperaloe* nemzetségnél és néhány *Agavefajnál* fordulnak elő. A *Yucca* nemzetség jellegzetessége a fehér, viaszszerű, csüngő virág. A takarólevelek forrtak, a porzók a lepel csövére vagy a lepelcső belső oldalára nőttek (BORHIDI, 1995; IRISH, 2000). A jukkák felső és

az agavék alsó állású magháza PODANI (2003) szerint a családon belüli két evolúciós utat tükrözi. CAM fotoszintézis jellemző rájuk. Kemotaxonomiai szempontból jól feltérképezett nemzetség: szaponin és szapogéninvegyületeket tartalmaznak nagy mennyiségben (GENTRY, 1982). A népi gyógyászatban, helyi és kereskedelmi forgalomban, mint szappant használják (WALL ET AL., 1961). Rostjai kosarak, kalapok készítésére, különböző zsenge részei pedig táplálékul szolgálnak.

A pálmaliliomok hazai növényalkalmazása hosszú évekre vezethető vissza. Példaként, a *Yucca gloriosa*, mint "*Jucca indica* vagy *Jucca gloriosa*, azaz dicőséges vagy dicsekvő káka" szerepel a Pisoni Kert virágflórájának névjegyzékében. RAPAICS "A Magyarország Virágai" című könyvében (1932) írta, hogy a "Lippay által ismertett amerikai virágok közül a *Yucca gloriosa* (1. kép) és a falak mellé vagy lugasnak ültetett *Campsis radicans* terjedt el nagyobb mértékben". A *Yucca baccata*-t (2. és 3.

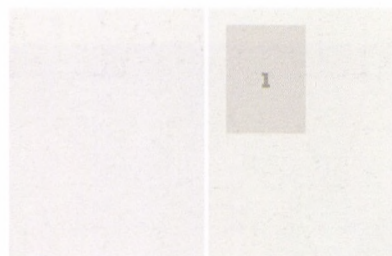
kép) Ambrózy-Migazzi István is ajánlotta a magyar kertekbe, példaként említve, hogy Németországban, Darmstadtban sohasem szenvedett fagykárt, és 1875-ben „jól kiállta Szentpétervárot (Leningrád) is a telet.” (DEBRECZY, 1976). A pálmaliliomok nagyobb mértékben elterjedtek, de a nemzetség népszerűsége néhány fajra korlátozódott.

RENDSZERTANI JELLEMZÉS

A *yucca* nevet 1557-ben említették először egy német útinaplóban és valószínűleg Hispanián használatos spanyol „yuca” kifejezésből ered, amely a *Cassava* ehető gyökérgumójának neve, és talán ezt alkalmazták hibásan néhány *Yucca* faj ehető virágára. (THIEDE, 2001)

A múlt század kezdetén, 1902-ben Trelease nevéhez fűződik az első elismert *Yucca* monográfia. Hutchinson 1934-ben osztotta fel az *Agavaceae* családot 6 tribuszra, mégpedig a *Yuccaceae* (*Yucca* és *Hesperaloe*), *Dracaeneae*

1. kép/pict.: *Yucca gloriosa*, mint a Lippay által ismertetett amerikai növény / *Yucca gloriosa* as the American plant presented by Lippay. (FOTÓ/PHOTO: SZABÓ KRISZTINA)

The *Yucca* species are the plants of tropical, subtropical, arid mountain and desertic regions. The genus does only grow naturally in the new world spreading neotropic, the centre of their diversity is Central America. The name „Palm Lily” has got therefore they rosette resembles the palms and they flowers are lily white.

Yucca is woody perennial shrubs and trees with stem or without stem. It is a terrestrial plant (very rarely epiphitic: *Y. lacandonica*). Secondary expansion appears in its stem, the system of bundles solidified by forceful bundles. Its species are notable for their rosettes of evergreen, with succulent, dorsiventral sword-shaped leaves with terminal spines often present. *Yucca* is easily recognisable by the typical filiferous leaf margin, which is otherwise only found in *Hesperaloe* and a couple of *Agave* species. The mostly withish wax-like pendent flowers in usually compact inflorescences are another diagnostic features of the genus. The perianth is connate, in

most species any union of the perianth segments is at the base, with the top part of the segment free. The stamens are attached at the base of the tepals or the tepal tube inner side (Borhidi, 1995; Irish, 2000). The *yucca*'s ovary is superior and the inferior ovary of agaves shows the two different evolution line in the family in Podani's opinion (2003). They exhibit a high water-use efficiency connected with the common occurrence of the water-conserving Crassulacean Acid Metabolism like CAM-mode of photosynthesis (Nobel, 1988). The genus is well-known from chemotaxonomical aspects, contains high concentrate of saponin and sapogenin (Gentry, 1982). *Yuccas* were used in popular therapy as a shampoo (Wall et al., 1961). *Yucca*'s leaves are to use for several products and different young parts of the plant have been an important food source.

The Hungarian planting design of the Palm Lily does back high in the past. For example, *Yucca gloriosa* (Figure 1), as “*Jucca indica* or *Jucca gloriosa*

like glorious, vainglorious rush was in evidence in the flower register of Posoni Garden. Rapaics wrote in his book (1932) “*Magyarság Virágai*” that *Yucca gloriosa* and *Campsis radicans* (which could use for creeper aside the walls and trellis) had current among many American flowers had known by Lippay. *Yucca baccata*-t (Figure 2 a, b) was already suggested by Ambrózy-Migazzi István to Hungarian gardens to say of example, that species was winter-hardy whitout any damages in Germany in Darmstadt and did it the same in Leningrad in 1875. So the Palm Lilies were spreading especially, but the popularity of the genus was limited only few species.

BOTANICAL CHARACTERIZATION

Yucca name first used in 1557 in a German travelogue and probably derived from a name used on Hispaniola through Span. 'yuca', which is, however, used for edible root tubers of

(*Cordyline*, *Cohnia*, *Dracaena*, *Sansevieria*), *Phormieae* (*Phormium*), *Nolineae* (*Nolina*, *Calibanus*, *Beaucarnea*, *Dasylyrion*), a *Polyantheae* (*Polianthes*, *Prochyanthes*, *Bravoa*, *Manfreda*) valamint az *Agaveae* nemzetségcsoportra. Később, 1938-ban és 1947-ben jelentek meg Mckelwey kötetei a jukkák-ról „*Yuccas of the Southwestern United States*” címmel. Ezt a munkát bővítette Webber 1953-ban, amely „*Yuccas of Southwest*” címen került forgalomba. A nemzetségben végzett további kutatásoknál említésre méltó botanikusok Reveal (1977), Neese és Welsh (1986), és Welsh (1993) voltak. Mckelwey és Webber terjedelmes monográfiái a revízió sarokköveinek tekinthetők (THIEDE, 2001). DAHLGREN és munkatársai (1985) az *Agavaceae* család nyolc nemzetségét két alcsaládba csoportosították: a *Yuccoideae* (*Yucca*, *Hesperaloe*) és az *Agavoideae* (*Agave*, *Manfreda*, *Polianthes*, *Prochyanthes*, *Beschorneria*, *Furcraea*), és mindezeket citológiai, anatómiai és embrionális tanulmányokra alapozták.

A molekuláris kladisztika legújabb eredményeinek tükrében PODANI (2003) röviden említést tesz a *Yucca* nemzetségről, mely az *Agavaceae* család tagjaként az *Asparagales* rendbe

tartozik. Jellegetessége a rostokkal megerősített nyálábrendszer és az erősen megosztott kariotípus – 5 nagy és 25 kis kromoszóma.

BAGI (2008) szerint az *Agavaceae* család molekulárisan parafiletikus. Az Angiosperm Phylogeny Group, rövidítve APG, mely két botanikuscsoport együttműködésére utal, a zárvatermők taxonómiájával kapcsolatban konszenzust alakított ki, amely a DNS filogenetikus vizsgálata alapján az addigi növényrendszertanok hiányosságait próbálta kiküszöbölni. Az együttműködésből született első dolgozat (APG II, 2003) az *Agavaceae* családot néhány másik családdal az *Asparagaceae* családjába sorolja, de ez a rendszer még engedélyezi az agavéfélék különvételét, bár ebben az esetben javasolja kiterjesztését az *Anemarrhenaceae*, *Anthericaceae*... családok nemzetségeivel. A következő dolgozatukban, az (APG III, 2009) nem ismeri el az *Agavaceae* családot, hanem beolvasztja az *Asparagaceae* családba, melyet az *Asparagales* rend Monocots kládjába sorol.

ELISMERT FAJOK

A *Yucca* a komplex nevezéktanak köszönhetően a legbonyolultabb

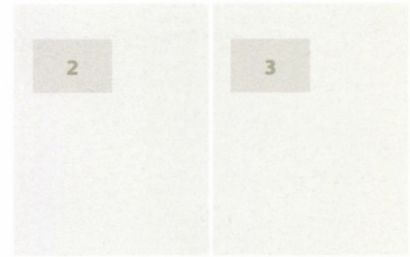
nemzetségek közé tartozik (REVEAL, 1977). Nagyon sok a régi elnevezés, s azok bizonytalan alkalmazása sokszor követhetetlen, a különböző keretelési elnevezéseken túl a taxonok is igen variábilisak, könnyen hibridizálódnak. A jelenleg ismert szakirodalmak 316 nevet említenek, bár JENSEN (NET1.) több, mint a kétszeresét, 681 különböző nevet regisztrált régi folyóiratok oldalairól, katalógusokból, mag és növénylistákról. THIEDE (2001) publikációja alapján tisztább képet kaphatunk az alkalmazható fajokról. Az általa elismert taxonok száma 59. 2001 után, THIEDE publikációját követően, leírtak újabb fajokat, így az elismert fajok száma 62-re emelkedett (NET2.).

EREDMÉNYEK

A pálmaliliomok felosztása télállóságuk szerint

A jukkák széleskörűen termesztett növények. Magyarországon limitáló tényező nem a forró nyár, hanem a csapadékos, hideg tél. Az irodalmi források és a hazai gyűjtemények értékelése alapján, télállóság szempontjából 3 kategória hozható létre, amelyeket a következők szerint határoztuk meg:

2. kép/pict.:

A Yucca baccatát már az 1880-as években javasolták a magyar kertekbe, kiváló fagyűrése miatt. Az ábrán a Yucca baccata var. vespertina fiatal egyede látható. / A young plant of Yucca baccata var. vespertina. Yucca baccata was already suggested to Hungarian gardens in the 1880's because of its excellent winter-hardiness. (ÉRD, 2008. FOTÓ/ PHOTO: JÁGER FRIGYES)

3. kép/pict.:

A Yucca baccata var. bacata virágzóképes példánya. A virágszár nem nő a rozetta fölé. / An old flowering plant. The flower-stalk is not longer than the rosette. (Veszprém, 2003. FOTÓ/PHOTO: JÁGER FRIGYES)

Cassava, and that was perhaps erroneously applied to Yucca for the edible flowers of some species (Thiede, 2001).

At the beginning of the 19th. Century in 1902 published the first Yucca monography by Trelease. Hutchinson divided the family Agavaceae 6 tribes in 1934 like Yuccaceae (Yucca and Hesperaloe), Dracaeneae (Cordylina, Cohnia, Dracaena, Sansevieria), Phormieae (Phormium), Nolineae (Nolina, Calibanus, Beaucarnea, Dasylirion), a Polyantheae (Polianthes, Prochyanthes, Bravao, Manfreda) and Agaveae tribus. In after years in 1938 and 1947 were published books about yuccas by Mckelwey were titled „Yuccas of Southwest”. On the further researches of the genus were mentioned botanist as Reveal (1977), Neese and Welsh (1986), and Welsh (1993). The important stage of revision were Mckelwey' and Webber's voluminous monography (Thiede, 2001). Dahlgren and al. (1985) divided eight genera of family Agavaceae to two subfamilies Yuccoideae (Yucca, Hesperaloe) and Agavoideae (Agave, Manfreda, Polianthes, Prochyanthes, Beschorneria, Furcraea), its were based on citological, anatomical and embryonary studies.

According to the results of molecular cladistic Podani (2003) was mentioned

about genus Yucca which is in the family Agavaceae belong to order Asparagales. The bimodal karyotype - 5 long and 25 short pairs - represents a major distinguishing feature. According to Bagi (2008) the family is paraphyletic. The Angiosperm Phylogeny Group, or APG, refers to an informal international group of systematic botanists who came together to try to establish a consensus on the taxonomy of flowering plants (angiosperms) that would reflect new knowledge about plant relationships discovered through phylogenetic studies. The second system of plant taxonomy that was published in 2003 the family Agavaceae came under the family Asparagaceae, but it was authorised separating if escalating more genera of families like Anemarrhenaceae, Anthericaceae....The next study was the APG III (2009) did not acknowledge the family Agavaceae, it was categorized to subfamily Agavoideae, family Asparagaceae, order Asparagales, Monocots clad.

THE ACKNOWLEDGE SPECIES

The genus Yucca is „one of the most difficult” of USA (Reveal, 1977) due to its

complex nomenclature including many older names of uncertain application and horticultural names, as well as the variability of many taxa, which apparently often includes hybridization and introgression. There are mentioned 316 current/vulgar names in public references but Jensen (NET1.) registered twice as much, 681 different names from old journal, cataloges, seed and plantlist According to the publication of Thiede (2001) can be expected a straight list about adaptable species The number of recognised taxa are 59. After 2001 more new species were discovered so the number of recognised taxa is increasing to 62 (NET2.).

RESULTS

The Palm Lilies are widely grown as ornamental plants in gardens.

In Hungary, the limiting factor of application of Yucca taxa is not the hot summer but the humid and cold weather in winter. By right of publications and evaluation of Hungarian Yucca collection can form three categories of winter-hardiness which were defined hereinafter:

**1. táblázat/
table.:** Az 'A'
kategóriás télálló
Yucca taxonok
előfordulása a
vizsgált
gyűjteményekben* /
Winter-hardy Yucca
taxa in the examined
collections*.

A csoport - (Télálló) -18 °C-nál alacsonyabb hőmérsékletet elvisel különösebb védelem nélkül,

B csoport - (Fagytűrő) -12 °C-nál alacsonyabb hőmérsékletet elvisel védelemmel,

C csoport - (Fagyérzékeny) a fagyponthoz alatti hőmérsékletet rövid ideig, kismértékben viseli el, fűtetlen vagy temperált házban telettethető.

A „C” csoport a télállóság tekintetében érdektelen csoport. Vizsgálatainkat 4 gyűjteményre alapoztuk és azokra a fajokra, amelyek a referenciák szerint elviselik a -10-12 °C-ot is. A pálmaliliomok télállósági kategóriák szerinti értékelését az ELTE Botanikus Kert (ELTE), a Fővárosi Állat- és Növénykert (ZOO) gyűjteményében valamint egy-egy magángyűjteményben (ÉRD – Mohácsi Gábor, Budakeszi (BUDA) – Hódi Tóth József) vizsgáltuk.

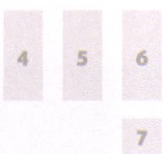
Vizsgálataink alapján megállapíthatjuk, hogy az elismert 62 taxon közül összesen 34 'A' kategóriás, amely hazai sziklakertekben és egyéb kiültetéseknel védelem nélkül alkalmazható. További 9 taxon 'B' kategóriájú fagytűrő, télen takarást igénylő növény. A télálló csoporton belül találunk olyan taxonokat, mint például a *Yucca baileyi* var. *navajoa* vagy a *Y. harrimanniae* var. *sterilis*, amelyek néhány évi vegetálás után elpusztultak. Megemlíthető a *Yucca elata* faj *utahensis* vagy a *verdiensis* változata, amelyekről semmilyen hazai télállósági adatunk nincs, ellenben az *elata* változat (4. ábra) hatalmas példányai gazdagítják az ELTE Fűvészkert gyűjteményét. A *Y. rostrata* (5. ábra), *Y. schottii* *Y. thompsoniana* (6. ábra), *Y. torreyi* vagy a *Y. treculiana* (7. ábra) fajoknál előfordult, hogy a ZOO gyűjteményében védelem nélkül, az érdei magángyűjteményben pedig takarással oldották meg a növények teletetését.

A pálmaliliom taxonok értékelése során a különböző gyűjteményekben felmért télálló fajokat az 1. táblázat, a fagytűrő fajokat a 2. táblázat tartalmazza.

	NÉV/SPECIES	LEÍRÓ/AUCTOR	GYŰJTEMÉNY/COLLECTION				Σ
			ZOO	ÉRD	BUDA	ELTE	
1	<i>Yucca angustissima</i> var. <i>angustissima</i>	Engelmann ex Trelease (1902)		1	1	1	3
2	<i>Yucca angustissima</i> var. <i>avia</i>	Reveal (1977)			1		1
3	<i>Yucca angustissima</i> var. <i>kanabensis</i>	(McKelvey) Reveal (1977)		1	1		2
4	<i>Yucca angustissima</i> var. <i>toftiae</i>	(Welsh) Reveal (1977)			1		1
5	<i>Yucca arkansana</i>	Trelease (1902)	1	1	1	1	4
6	<i>Yucca baccata</i> var. <i>baccata</i>	Torrey (1859)	1	1	1	0	3
7	<i>Yucca baccata</i> var. <i>vespertina</i>	McKelvey (1938)	1			0	1
8	<i>Yucca baileyi</i> var. <i>baileyi</i>	Wooton & Standley (1913)		1	1	1	3
9	<i>Yucca baileyi</i> var. <i>intermedia</i>	(McKelvey) Reveal (1977)	1	1	0		2
10	<i>Yucca baileyi</i> var. <i>navajoa</i>	(Webber) Webber (1953)			0		0
11	<i>Yucca constricta</i>	Buckley (1863)	1	1	1		3
12	<i>Yucca elata</i> var. <i>elata</i>	Engelmann (1882)		1	1	1	3
13	<i>Yucca elata</i> var. <i>utahensis</i>	(McKelvey) Reveal (1977)					0
14	<i>Yucca elata</i> var. <i>verdiensis</i>	(McKelvey) Reveal (1977)					0
15	<i>Yucca faxoniana</i>	(Trelease) Sargent (1905)	1				1
16	<i>Yucca filamentosa</i>	Linné (1753)	1	1	1	1	4
17	<i>Yucca flaccida</i>	Haworth (1819)	1	1	1	1	4
18	<i>Yucca flaccida</i> var. <i>smalliana</i>	(Fernald) D. B. Ward (2004)					0
19	<i>Yucca glauca</i> var. <i>glauca</i>	Nuttall (1813)	1	1	1	1	4
20	<i>Yucca glauca</i> var. <i>stricta</i>	(Sims) Trelease (1902)	1	1	1	1	4
21	<i>Yucca gloriosa</i>	Linné (1753)	1	1	1	1	4
22	<i>Yucca harrimanniae</i> var. <i>harrimanniae</i>	Trelease (1902)		1	1		2
23	<i>Yucca harrimanniae</i> var. <i>neomexicana</i>	(Wooton & Standley) Reveal (1977)		1	1	1	3
24	<i>Yucca harrimanniae</i> var. <i>sterilis</i>	Neese & Welsh (1985)			0		0
25	<i>Yucca linearifolia</i>	Clary (1995)	1				1
26	<i>Yucca louisianensis</i>	Trelease (1902)			1		1
27	<i>Yucca pallida</i>	McKelvey (1947)			1		1
28	<i>Yucca recurvifolia</i>	Salisbury (1806)	1	1	1	1	4
29	<i>Yucca rostrata</i>	Engelmann ex Trelease (1902)	1	P	1		3
30	<i>Yucca rupicola</i>	Scheele (1850)			1		1
31	<i>Yucca schottii</i>	Engelmann (1873)	1	P			2
32	<i>Yucca thompsoniana</i>	Trelease (1911)	1	P			2
33	<i>Yucca torreyi</i>	Shafer (1908)	1	P	1		3
34	<i>Yucca treculiana</i>	Carrière (1858)	1	P			2

*A táblázatban található karakterek jelentése: "ZOO" a Fővárosi Állat- és Növénykert Pálmaház melletti sziklakert; Érd és Budakeszi magángyűjtemények; "ELTE" az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Botanikus Kertje (ELTE Fűvészkert); "P" az adott gyűjteményben téli védelemmel ellátott taxonok; "0" jelenti, hogy tartották az adott taxont, de elpusztult. Az utolsó oszlopban az adott taxon előfordulásának összegzése található.

4. kép/pict.:

Yucca elata hatalmas egyedei az ELTE Fűvészkertben / Huge plants of *Yucca elata* in ELTE Fűvészkert (2011. FOTÓ/PHOTO: SZABÓ KRISZTINA)

5. kép/pict.:

Yucca rostrata a Fővárosi Állat- és Növénykertben / *Yucca rostrata* in the Zoological and Botanical Garden, Budapest (2011. FOTÓ/PHOTO: SZABÓ KRISZTINA)

6. kép/pict.:

Yucca thompsoniana a Fővárosi Állat- és Növénykertben / *Yucca thompsoniana* in the Zoological and Botanical Garden, Budapest (2010. FOTÓ/PHOTO: SZABÓ KRISZTINA)

7. kép/pict.:

Yucca treculiana csepp alakú virága a Fővárosi Állat- és Növénykertben / The teardrop flower of *Yucca treculiana* in the Zoological and Botanical Garden

(2011. FOTÓ/PHOTO: SZABÓ KRISZTINA)

A group - which tolerate colder weather than $-18\text{ }^{\circ}\text{C}$ in Hungarian climate condition (Table 1), B group - which tolerate colder weather than $-12\text{ }^{\circ}\text{C}$ with some protection (Table 2), C group - which tolerate below zero with a few degrees, but in winter period they need unheated greenhouse.

The group 'C' is not interested in the evaluation of winter-hardiness.

Our evaluation is based on the observing of bedded-out plants to rock gardens in four locations: one garden is in the Zoological and Botanical Garden of Budapest (ZOO), two places are in private collections (ÉRD - Gábor Mohácsi, Budakeszi (BUDA) - József Hódi-Tóth) and the last one is in the Botanical Garden of ELTE (ELTE). In all of these collections there were planted selected species that - according to the references - survive the temperature $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$.

There are 34 taxa among the recognised 62 taxa which belongs to group 'A' so winter-hardy and they can be planting rock gardens and other public places, elsewhere without any protection under Hungarian circumstances based on our examination. Further there are nine frost-resistant taxa in group 'B' so need to protect in winter period. In the group 'A' we can found such taxa for example *Yucca baileyi* var. *navajoa* or *Y. harrimanniae* var. *sterilis*, which had died some after few years vegetation growing. Or rather the var. *utahensis* and *verdiensis* of *Yucca elata* can be mentioned, which has not any data about Hungarian winter-hardiness, but the huge plants of *Y. elata* var. *elata* (Figure 3 a) enrich the collection of ELTE. It was one of those things at species *Y. rostrata* (Figure 3), *Y. schotti* *Y. thompsoniana* (Figure 4), *Y. torreyi* or *Y. treculiana* (Figure 5) that these species were keeping different ways in the ZOO without protection but in Érd with protection against winter moisture.

A táblázatban található 40. taxon, a *Yucca aloifolia* a B csoportba sorolható és a vizsgált gyűjtemények mindegyikében megtalálható. Az ELTE Fűvészkertben található egyed azonban évek óta védelem nélkül és károsodás nélkül áttelel (egy különleges klónt sikerült beszerezniük), melyre a zárójeles A utal.

Az elfogadott taxonok száma az utóbbi néhány évben bővült a *Yucca cernua* Keith (2003) és a *Yucca jaegeriana* (McKelvey) L. W. Lenz (2007) újonnan leírt fajokkal, télállósági kategóriájuk kérdéses, hazai előfordulásuk nem ismert.

A PÁLMALILIOMOK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A *Yucca* taxonok összehasonlítása többféle szempontból is lehetséges. A 3. táblázat a közismert és a kevésbé ismert fajok jellegzetességeit tartalmazza.

A habitus kérdésében a mindenki által jól ismert 3-4 faj valószínűleg csak idős példányaival keltik fel a figyelmet. A ritkább taxonok, mint például a *Yucca linearifolia* (8. ábra), nehezen beszerezhetőek, a forrás többnyire néhány cégre korlátozódik. Az importált példányok szinte kivétel nélkül kifejlett, méretes növények nagy törzsmérettel és

NÉV/SPECIES	LEÍRÓ/AUCTOR	GYŰJTEMÉNY/COLLECTION				Σ	
		ZOO	ÉRD	BUDA	ELTE		
35	<i>Yucca brevifolia</i> var. <i>brevifolia</i>	Engelmann (1871)				0	
36	<i>Yucca queretaroensis</i>	Pina Lujan (1989)				0	
37	<i>Yucca valida</i>	Brandegee (1889)				0	
38	<i>Yucca brevifolia</i> var. <i>jaegeriana</i>	McKelvey (1935)		1	0	1	
39	<i>Yucca schidigera</i>	Roezl ex Ortgies (1871)		1		1	
40	<i>Yucca aloifolia</i>	Linné (1753)	1	1	1	1 (A)	4
41	<i>Yucca carnerosana</i>	(Trelease) McKelvey (1938)	1	1			2
42	<i>Yucca filifera</i>	Chabaud (1876)	1	1			2
43	<i>Yucca rigida</i>	(Engelmann) Trelease (1902)	1	1			2
44	<i>Yucca cernua</i>	Keith (2003)					0
45	<i>Yucca jaegeriana</i>	(McKelvey) L. W. Lenz (2007)					0

*A táblázatban található karakterek jelentése: "ZOO" a Fővárosi Állat- és Növénykert Pálmaház melletti sziklakert; Érd és Budakeszi magángyűjtemények; "ELTE" az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Botanikus Kertje (ELTE Fűvészkert); "0" jelenti, hogy tartották az adott taxont, de elpusztult. Az utolsó oszlopban az adott taxon előfordulásának összegzése található.

2. táblázat/ table:

A 'B' kategóriás fagyűrő *Yucca* taxonok előfordulása a vizsgált gyűjteményekben*.
/ Frost-resistant *Yucca* taxa in the examined collections*.

8. kép/pict.:

Eddigi felmérésünk szerint *Yucca linearifolia* kiültetett példányai csak a Fővárosi Állat- és Növénykert gyűjteményében található, melyre vékony, hosszú levelek, egyedülálló hajtás jellemző / Thus far, our examination has shown that the bedded out plant of *Yucca linearifolia* can be found only in the collection of the Zoological and Botanical Garden,

Budapest. The major distinguishing features are fine, long leaves and the single stem.
9-10. kép/pict.: *Yucca carnerosana* törzsös példányai a Fővárosi Állat- és Növénykertben, vastag, merev levélszélei rostjai behálózják a rozettát / The huge stem of *Yucca carnerosana* in the Zoological and Botanical Garden, the thick and rigid fibers of the leaf margin net the rosette. (2009. Fotók: SZABÓ KRISZTINA)

Evaluation of the Palm Lily the winter-hardy taxa are noticeable in Table 1 and frost-resistant in Table 2.

*In the table there are different characters like “P” as protected or “o” which refers the ruined species in that collection. In the last column of the table the summation can be seen, the appearances of the taxa in the collections.

In the Table 2 the 40th taxon, *Yucca aloifolia* belongs to group 'B' and can find all collections. But a plant of the ELTE collection has survived winter for several years without any protection and any damages (the collector managed to get an especial clone) whereat is instanced by A in bracket.

The number of recognised taxa was just increasing lately with newfound species *Yucca cernua* Keith (2003) *Yucca jaegeriana* (McKelvey) L. W. Lenz (2007) (in the last two lines of the Table 2.) and their data of winter-hardiness has not known in the references yet and are not in any Hungarian collections.

COMPARISON OF THE TAXA OF YUCCA

The common species (*Y. filamentosa*, *Y. gloriosa*, *Y. recurvifolia*) are hardy outdoors in Central Europe and

	Közismert taxonok	Kevésbé ismert taxonok
Habitus	Szokványos, közismert megjelenésű	Szokatlanságuk magasabb díszítő értéket kölcsönöz
Tarthatóság	Kultúrában könnyen tartható	Kultúrában könnyen tartható, ha jól drénezett, vízáteresztő talajkeverékbe ültetjük
Szaporítás	Generatív – mesterséges megtermékenyítés Vegetatív – egyszerű	Generatív – mesterséges megtermékenyítés Vegetatív – nehézkes
Növényalkalmazás	Sziklakert, évelőágy...	Sziklakert, évelőágy, szoliter...
Érték	olcsó	drága
Beszerezhetőség	Könnyen beszerezhető	Kis készlet és választék

3. táblázat/ table.: A közismert és a kevésbé ismert taxonok összehasonlítása / Comparison of common and uncommon species

hatalmas rozettával (9., 10. ábra). A hazai gyűjtők magvetésből származó egyedei általában a kiállításokon már gazdát cserélnek, nem jutnak el a kereskedőkhöz. Továbbá a pálmaliliomok magvetését nehezíti sajátságos beporzó rendszerük, élőhelyükön a lecsüngő virágokat a jukkamoly porozza (*Pronuba yuccasella*, *Prodoxus quinquepunctellus*, *Prodoxidae*). A rovar szállítja a pollent egyik növényről a másik növény termőjére, majd az akkor még zsenge magház falát tojócsövével átfúrja és lerakja a tojásait (POWELL, 1984). A kikelő lárvák a fejlődő magkezdeményekkel táplálkoznak mindig bőven elég magot hagyva az egyed örökítéséhez. Magyarországon természetes körülmények között nincs megtermékenyítés, nem fejlődik termés, ezt a feladatot a kertésznek kell elvégeznie (11., 12. ábra).

PÁLMALILIOMOK NÖVÉNYALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI

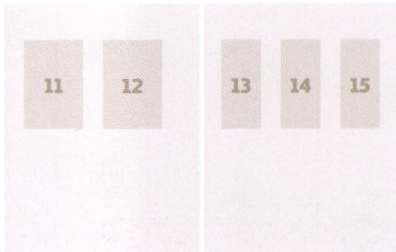
Hazánkban a télálló fajok közül mindössze 3-4 fajt (*Y. filamentosa*, *Y. gloriosa*, *Y. recurvifolia*) ismernek és alkalmaznak széleskörűen. A télállósági vizsgálatok eredményei alapján a közismert fajokon kívül számos különleges megjelenésű taxont felhasználhatunk közterületek évelőágyaiban, sziklakertek, tetőkertek, forgalmas utakat elválasztó keskeny növényágyak, gyűjteményes kertek vagy éppen szoliter, esetleg dézsás, planténeres növénykiültetések tervezésénél.

A *Yucca* fajok növényalkalmazási példáit elsősorban a köz-, illetve magángyűjteményekben, temetőkertekben valamint a fővárosi közterületi kiültetésekben tekintettük át.

Közterületi alkalmazás

A pálmaliliomok közterületi alkalmazása évről évre nő. Ennek oka valószínűleg a viszonylagos „igénytelenségükben”

11. kép/pict.: Fiatal *Yucca elata* var. *elata* virágzata az érdei sziklakertben / The panicle of the young *Yucca elata* var. *elata* in the rock garden of Érd
12. kép/pict.: *Yucca elata* var. *elata* termése / The fruits of

Yucca elata var. *elata* (ÉRD, 2010. FOTÓK/PHOTOS: MONÁCSI GÁBOR)
13-15. kép/pict.: *Yucca filamentosa* a Gellért tér forgalmas útjait elválasztó sávokban. A szárazságtűrő

egyedek kiválóan megfelelnek, de dekorációs értékük szinten tartásához nélkülözhetetlen a téli sózás miatt leromlott talaj cseréje / *Yucca filamentosa* in the ribbons separating the busy traffic lanes in

Gellért square. The plants are adequate for this purpose because they are drought tolerant, but to maintain their decorative values, the run-down soil by reason of winter salting needs to be replaced.

(FOTÓ/PHOTO: SZABÓ KRISZTINA)

therefore widely cultivated in many selections, including variegated forms, are advantageous for several aspects like propagation, price and availability. The comparison can happen in many ways, the Table 3. consists the common and uncommon species' features.

On habitat point it is presumably that only older plant with stem of the common 3-4 species were taken notice by inhabitant. The piece plants, for example *Yucca linearifolia* (Figure 6) are available with difficulty and the source is limited to only few business. The imported plants are big, full grow with huge rosettes and stems (Figure 7 a,b). The seedlings and young plants from the Hungarian collectors are usually sold in flower exhibitions do not get to merchants. Furthermore the sowing come difficult by reason of the Palm Lilies's specialized mutualistic pollination system, the weeping flowers are being pollinated by yucca moths (*Pronuba yuccasella*, *Prodoxus quinquepunctellus*, *Prodoxidae*). The insect

purposefully transfers the pollen from the stamens of one plant to the stigma of another, and at the same time lays an egg in the ovary, there the larvae develop by eating some, but not all, of the maturing seeds. So they are always leaving enough seed to perpetuate the species. In Hungary there are not such a little moth therefore on behalf of mature fruit with viable seeds need to pollinate manual (Figure 8 a,b).

POSSIBILITIES OF THE PLANTING DESIGN OF PALM LILIES

The number of applied taxa is only 3 or 4 (*Y. filamentosa*, *Y. gloriosa*, *Y. recurvifolia*) from winter-hardy taxa in the Hungarian practice of the planting design and horticulture. Our observing and evaluation of winter hardiness of *Yucca* taxa beyond common species can be kept outside even during the winter-time have an increasing role in the broadening of the Hungarian ornamental

16. kép/pict.:
„Törzsös” *Yucca recurvifolia* az utcafronton / An arborescent *Yucca recurvifolia* in the street (SZIGETVÁR, 2011 FOTÓ/ PHOTO: SZABÓ KRISZTINA)

17. kép/pict.:
A Fővárosi Állat- és Növénykert Pálmaház melletti sziklakert részlete / The rock garden near the Palm house in the Zoological and Botanical Garden, Budapest (FOTÓ/PHOTO: SZABÓ KRISZTINA)

keresendő. Nem igényelnek öntözést. Jól alkalmazhatóak keskeny sávok (13-15. ábra), köedények, növénykazetták beültetésénél. Jól viselik a közlekedés okozta szennyezést és a rossz minőségű talajokat. Még a sózással szemben is ellenálló növények, bár a téli sózás miatt erősen leromlott talaj az egyedek gyengébb fejlődését és kártevőkkel szembeni érzékenységét okozza. Az ültetésnél figyelembe kell venni, hogy foltszerű alkalmazásoknál is használhatóak, keretnövényként azonban kerülni kell, szúrós levélvégeik megnehezítik a fenntartási munkákat.

Magánkertek, előkertek, sziklakertek
Családi házak előkertjeiben igen gyakori növény (16. ábra). Talán nincs is olyan település, ahonnan hiányoznának. A magánkertek nagyobb alapterületű sziklakertjeiben vagy a gyűjteményes sziklakertekben (17. ábra) is előfordulhat. Kis alapterületre, párnás növények közé nem való. Idős, terebélyes vagy törzsös példányokat szoliter növényként alkalmaznak (18. ábra).

Temetőkertek

A temetőkertek növényválasztásának szempontjai között első helyen szerepel, hogy ne igényeljenek a növények napi szintű ápolást, az extrémebb viszonyokat toleráló növények kerüljenek kiültetésre. A pálmaliliomok kevés gondozást igényelnek, napos helyre is ültethetők, szárazságtűrők és örökzöldek. Mindezen a tulajdonságoknak köszönhetően minden temetőben találunk pálmaliliomokat (19. ábra).

Zöldtetők

A zöldtetők építése már hazánkban is egyre gyakoribb, de még korántsem olyan mértékű, mint azt a városi klímára és a városiak életkörülményeire gyakorolt pozitív hatásai miatt várnánk. A pálmaliliomok tetőkerti alkalmazásának feltétele a legalább 40 cm ültetőközeg, de a közismert 3-4 taxon sekélyebb közegben is jól érzi magát. A szélstabilitás érdekében a tetőnövényként kiválasztott pálmaliliomok lehetőleg a törzs

18. kép/pict.:

Fogadó kertjében található *Yucca gloriosa* / *Yucca gloriosa* in a garden of a hostelry (TELKIBÁNYA, 2011)
FOTÓ/PHOTO: SZABÓ KRISZTINA)

19. kép/pict.:

Elhanyagolt állapotban levő *Yucca filamentosa* a hejcei temetőben / *Yucca filamentosa* in poor shape in the cemetery of Hejce (FOTÓ/PHOTO: SZABÓ KRISZTINA)

plant market. They can be successfully used in rock-gardens, perennial bed and as solitaire at special public domains.

First of all the pattern of the applications of species *Yucca* we examined in the public and private collections additionally were reviewed in the cemeteries perennial beds and as solitaire plants at special public domains.

USING IN PUBLIC PLACES

The using of Palm Lilies is growing year by year because they have comparatively low claim to environment. Do not necessary watering they. We can use them in narrow ribbons among the roads, stone planter or plant cassettes. They leaves are resistance to the dirty air and bad quality soil. They are able to tolerate the roadsalting in wintertime, but the plants which are growing in soil high salt level have more sensitivity to parasites. We can plant the yuccas in groups too but do not forget, sometimes

we have to clean the soil of this group and the leaves of yuccas are prickly.

Private gardens, frontgardens, rockgardens

The *Yuccas* are planting everywhere in our country in the frontgarden of the family houses very often. We can see yuccas in bigger private and tematical rockgardens. In small areas between short rockgarden plants do not use. Old, spreading plants or which has stem better to use as solitary plant.

Graveyards

In graveyards plant choosing one of the most important view-point, the plant don't claim care every day. We can use plants only which are tolerate the extreme conditions. That is why we can find Palm Lilies in all graveyards.

Roofgardens

Nowdays are instituted really plenty of roofgardens, but not enough to change the climate of big cities, yet.

nélküli vagy alacsony törzset nevelő fajokból kerüljenek ki (20-21. ábra).

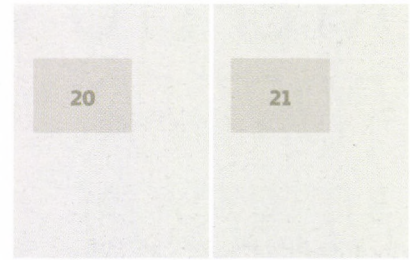
KÖVETKEZTETÉSEK

A pálmaliomok hazai növényalkalmazása hosszú évekre visszavezethető. A nemzetség néhány képviselője igen közismertté vált, népszerűségük még ma is ezekre a fajokra és változataikra korlátozódik. A közgyűjteményekben tartott és bevált új fajok a jövőben nagyobb szerepet kaphatnak a különböző öntözés nélküli kiültetésekben, növényalkalmazásokban. A kutatási munka következő lépéseként szükséges az irodalmi forrásokban télállóknak titulált, de a hazai gyűjteményes kertekből hiányzó taxonok tesztelése és eredményes fejlődésük esetén a szárazságtűrő fajok kínálatának bővítése.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bagi, I. (2008): Zárvertermő növények adattára (Comoendium for Angiosperm Families). Juhász Nyomda Kft, Szeged, p. 234.
- Borhidi, A. (1995): A zárvertermők fejlődéstörténeti rendszertana. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Dahlgren et al (1985): The families of the Monocotyledons: Structure, evolution and taxonomy. Springer-Verlag, Berlin.
- debreczy, zs. (1976): Télálló kaktuszok, agavék és pálmaliomok, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.
- Hutchinson, J. (1934): The families of flowering plants. Monocotyledons. Vol. 2. Oxford University Press.
- Gentry, H. S. (1982): Agaves of Continental North America. University of Arizona Press. Tucson, Arizona
- Irish, M., Irish, G. (2000): Agaves, Yuccas, and Relative Plants. A Gardener's Guide. Timber Press. Portland. Oregon
- podani, j. (2003): A szárazföldi növények evolúciója és rendszertana, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. p. 131-132.
- Powel, J. A. (1984): Biological interrelationship of month and Yucca schottii. Univ. Calif. Publ. Entomol. 100: 1-93.
- Rapaics, r. (1932): A magyarság virágai. A Királyi Magyar Természettudományi Társulat CI kötet, Budapest p. 273, 291.
- Reveal, J. L. (1977): Agavaceae. in Cronquist, A.: Intermountain Flora, vol. 6. New York
- thiede, j (2001): Agave. in EGGLI, U. (ed): Illustrated Handbook of Succulent Plants: Monocotyledons Sukkulenten-Sammlung Zurich Switzerland
- Wall, M. E. és Fenske, C. (1961): Steroidal sapogenins. LXI. Steroidal sapogenins content of seeds. Economic Botany XV:131-132. Publ. Soc. New York Bot. Garden
- APG III tidies up plant family tree. Horticulture Week, 2009. október 8. (Hozzáférés: 2009. október 29.) http://hu.wikipedia.org/wiki/APG_III-rendszer
- NET1: http://www.bennyskaktus.dk/Y_names_UK.htm (2010.12.13.)
- NET2: http://www.agavaceae.com/botanik/pflanzen/botspezies_menu_en.asp?menu=1&bg=am&genus=YUCCA&grnr=230 (2011. 04.03.)
- A cikk a Támop – 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0005 kutatási program támogatásával készült.

20-21. kép/pict.:

Yucca filamentosa
tetőkerti
növényalkalmazásban
/ *Yucca filamentosa*
applied as a roof
garden plant (Siemens
roof garden, 2010)
(FORRÁS / SOURCE:
SIEMENS TETŐKERT,
2010. FOTÓ/PHOTO:
GERZSON LÁSZLÓ)

The condition of using the Palm Lilies in roofgardens is minimal 30 cm deep planting medium but the well-known 3-4 taxons are able to grow well in shallower medium too. In the roofgardens the effect of the wind we had better to use species which have short stem or do not have anymore.

SUMMARY

The Hungarian planting design of the Palm Lily does back high in the past. Some taxa in the genus became common plants but their popularity is confined to that species, subspecies and variations in our days as well. Those new or uncommon species which were keeping succesfully in the public collections can have increasing role in the bedding out without watering and more possibilities of the planting design. The next step of the research is necessarily to search those species mentioned winter-hardy in different publications but are absent from collections then in case of their expeditious growing under Hungarian climate conditions need enlargement supply of drought tolerant species. ©

„TÚLÉLÉS = ZÖLD!” – BESZÁMOLÓ A MAKEOSZ 2011. ÉVI MAGYAR KERTÉPÍTŐ VERSENYÉRŐL¹ REPORT FROM THE HUNGARIAN LANDSCAPE CONTRACTOR'S COMPETITION 2011

SZERZŐ/BY:
BALOGH PÉTER ISTVÁN

A Magyar Kertépítő Vállalkozók Országos Szövetsége (MAKEOSZ) 2011. szeptember 23. és 25. között új helyszínen, a budapesti SYMA Rendezvényközpont parkolójában rendezte meg a Magyar Kertépítő Versenyt – immár sorrendben a harmadikat. A verseny idején jelmondata: „Túlélés = Zöld!” volt. A verseny jellege megegyezett az eddigiekkel – a versenyző csapatoknak egy-egy húsz négyzetméteres stand állt rendelkezésére, hogy a jelmondat által ihletett gondolat mentén megalkossák saját installációjukat.

Mindenki, aki a tágabban értelmezett szakmában dolgozik, saját bőrén érzheti a gazdasági válság egyre erősödő hatásait. Ebben a helyzetben különösen fontos volt, hogy a kerttervező / kertépítő szakma krémje – kiegészülve a legrátermettebb fiatalokkal az utánpótlás sorából – minden eddiginél magasabb színvonalú, a széles közönséget is megszólító rendezvényt tudott előrukolni. Az új helyszín új alaphangulatot

kölcsönzött a versenynek. A lüktető városban valódi zöld szigetként jelentek meg a versenykertek, színes kavaládjuk sokakat vonzott be a Hortus Hungaricus kiállításra – olyanokat is, akik a korábbi, szigetszentmiklósi helyszínre biztosan nem jutottak volna el.

A versenyre 18 csapat nevezett – idén is külön kategóriában indulhattak a szakközépiskolásokból, egyetemi hallgatókból álló csapatok – igaz, a kertek „vegyesen” voltak elosztva a területen, így a pontozás előtt az értékelők nem tudták, hogy melyik hallgatói munka. A zsűri² az elkészült kerteket még a nagyközönség előtt, teljes titoktartás mellett, közösen járta be, majd egymástól függetlenül értékelt – egy, a nemzetközi megmérettetések tapasztalatai nyomán megalkotott értékelési táblázat alapján. Ahogy korábban is, az egyes kertek megismerését és megértését az alkotók által írt leírások segítették. A pontszámok összesítése után alakult ki a végleges sorrend. Hasonlóan a korábbiakhoz, minden kert alkotója írásbeli szakmai értékelést is kapott pontszáma mellé.

¹ A beszámoló készítéséhez felhasználtam a csapatok saját leírásait és a zsűri írásos értékelését

² A zsűrizés időpontja: 2011. szeptember 23. volt. A zsűri tagjai: Balogh Péter István (Budapesti Corvinus Egyetem, s73), Dezsényi Péter (Deep Forest Kft.), Szloszjár György (Garten Studio Kft.) Vincze Tamás (Magnólia Art Kertépítő Kft.), a zsűri titkára: Török Anna

1

1. kép/pict.:

A verseny
madártávlatból / The
competition from
bird's-eye view

FORRÁS / SOURCE:
(BALOGH PÉTER
ISTVÁN FELVÉTELEI,
2011.)

Between September 23rd and 25th 2011, the Association of Landscape Contractors of Hungary (MAKEOSZ) organized - for the third time in a row - the Hungarian Landscape Contractor's Competition, this time at a new venue, at the parking lot of the SYMA Event Centre. The slogan of this year's competition was "Survival = Green!". The competition was of a similar character like the previous ones - each one of the participating teams had a stand of 20 square meters at their disposition to create their own installation according to the idea inspired by the slogan.

Everyone working in the wider profession can feel on their own skin the ever stronger impact of the economic crisis. Given this situation, it was extraordinarily important that the cream of the garden designers' and landscape contractors' profession could - supplemented by the most suited young people from the ranks of the after-growth - come up with an event, which

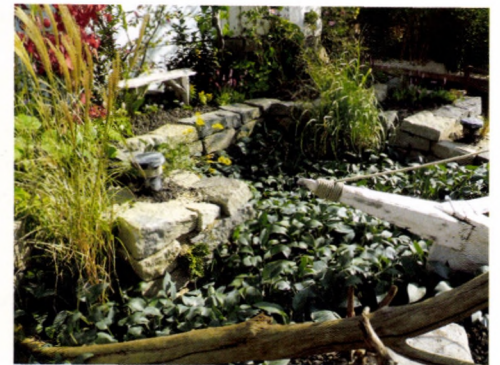
transcended all the ones before in its high quality and that even addressed the wider public. The new venue lent a new basic atmosphere to the competition. The competition garden projects appeared in the pulsating city like real green islands, and their colorful cavalcade attracted many to the Hortus Hungaricus exhibition - even those who certainly could not have made it to the previous venue in Szigetszentmiklós.

18 teams entered for the competition - this year again, there was a separate category for the teams composed of technical college or university students - however, the gardens were distributed on the territory in a "mixed" way, so before the scoring the jury was not aware, which project was made by students. The jury² has visited the completed gardens before the public at large, in strict confidence, and rated them independently - using an evaluation chart established on the experiences from international competitions. As earlier, one could get to know and

1 For the report I have used both the teams' descriptions and the jury's written evaluation

2 The date of the jury's decision was September 23rd 2011. Members of the jury: Péter István Balogh (Corvinus University of Budapest, s73), Péter Dezsényi (Deep Forest Kft.), György Szloszjár (Garten Studio Kft.) Tamás Vincze (Magnaólia Art Kertépítő Kft.), secretary of the jury: Anna Török

Értékelési kategóriák és maximális pontszámok (összesen 100 pont): a kert filozófiája, az ötlet, a kert szellemisége (15 pont). Terv, design: a filozófia tervvé való formálásának sikeressége, az ötlet megjelenítésének formája (20 pont). Innováció, azaz mennyire újszerű, előremutató a kert gondolatossága (10 pont), Ökotudatosság: a legkisebb ökológiai lábnyomra való törekvés vizsgálata, valamint újrahasznosított anyagok, az újrahasznosítást szolgáló technológiák figyelembe vétele (5 pont). Fenntarthatóság (5 pont). Az építés minősége: hogyan oldották meg a kivitelezést az építők (20 pont). A növényhasználat illeszkedése a filozófiához, a dizájnhoz és az egyéb szempontokhoz (10 pont). Összhatás: akár a fenti szempontoktól függetlenül is alakuló pontszám, amely röviden a „hogyan érzem magam a kertben” kérdéssel foglalható össze (15 pont).

A verseny örömteli módon magas színvonalú és meglepően kiegyenlített volt. A fődíjas alkotás a maximális 400 pontból 365 pontot gyűjtött - ez 90% feletti

összteljesítményt jelent! A kiélezett verseny jele, hogy a második és negyedik legmagasabb pontszámot kapott profi csapat között mindössze tíz pont különbség volt. Jól mutatja a fiatalok felkészültségét, hogy teljesen felzárkóztak a hivatásos versenyzőkhöz - a legmagasabban jegyzett hallgatói munka pontszáma alapján a profi díjazottak közé is befért volna, így megérdemelten kapta meg kategóriája aranyérmét.

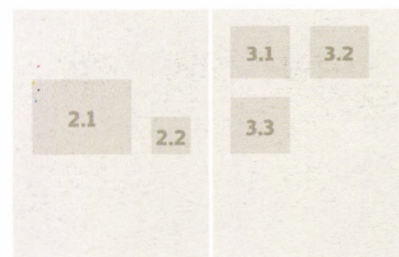
A DÍJNYERTES KERTEK RÉSZLETES ÉRTÉKELÉSEI - KÉPEKKEL

A 2011. évi Magyar Kertépítő Verseny fődíjasa: „Veszélyes vizeken”³

„Ki ne emlékezne Jókai Mór Aranyemberére, amikor a Szent Borbála tönkre futott és elsüllyedt. Azért idéztük meg szellemét, hogy lássuk honnan indultunk... A vízben akkor rengeteg hallal, ma inkább pet palackokkal találkozunk. A környezetszennyezés zátonyára futottunk. A világítótoronyban a sárga virágok szimbolizálta útmutatás

3 Biotó Kft. és Prime Garden Bt. (Maros Krisztián, Szucsik Attila)

**2.1 és 2.2 kép/
pict.:**

A 2011. évi Magyar Kertépítő Verseny fődíjasa: „Veszélyes vizeken” / First prize winner of the Hungarian Landscape Contractor’s Competition 2011: “On dangerous waters”

**3.1, 3.2 és 3.3 kép/
pict.:**

A profi kategória aranyérmese: „Egyél saját zöldséget, gyümölcsöt!” / Professionals’ category, gold medal: “Eat your own fruits and vegetables!”

understand the gardens by the descriptions of the creators. The final ranking has been established after the totalization of the scores. As earlier, the creators of each garden received a professional evaluation with their scores.

Evaluation categories and maximum points (a total of 100 points): Philosophy of the garden, its idea and its spirituality (15 points). Planning and design: how successfully the philosophy could be turned into a plan, form of representing the idea (20 points). Innovation, that is, how innovative and future-oriented is the range of ideas appearing in the garden (10 points). Eco-minded planning: examining in which way the planning strives for the smallest possible ecological footprint, with a respect for recycled materials and technologies serving recycling (5 points). Sustainability (5 points). Quality of construction: how the execution was carried out by the contractors (20 points). Conformity of the plant use to the philosophy, design and other aspects (10 points).

Overall effect: a score given sometimes even independently from the viewpoints listed above, which can shortly be resumed by the question „how do I feel in the garden” (15 points).

Gladly, the competition was high-level and surprisingly balanced. The project awarded with the first prize collected 365 points out of the maximum of 400 – that stands for a total performance of over 90%! As a sign of the intense competition, the difference between the professional teams scoring the second and fourth highest points was merely 10 points. The well-preparedness of the younger participants is also striking since they completely caught up with the professional competitors – based on its scores, the highest listed student project could have even fit among the professional awarded ones, thus received deservedly the gold medal of its category. ▶

jelképes. Semmit sem ér, ha tudjuk az utat, de nem arra megyünk. A kert épített részei az emberi alkotóerőt, a növények, görgetegkövek a még meglévő, de eltűnedező természeti értékeinket szimbolizálják. A víz közvetett megjelenése a kék virágszőnyeggel az elmúlás és a megújulás üzenetét hordozza.”

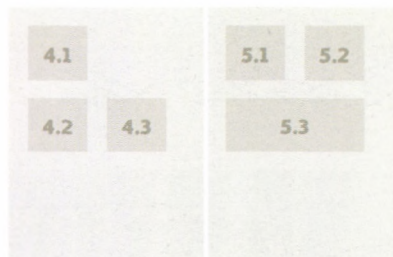
A korábbi években is kimagaslóan teljesítő alkotók idén közös kerttel indultak és nyerték meg a versenyt – s lettek ezzel a hazai mezőny valódi „show-garden-specialistái”. A kert a rendelkezésre álló kis helyen is egy teljes, átélhető történetet tudott elmesélni, egy teljes világot tudott kibontani. A drámai kép – a zátonyra futott hajó – kerti átírata a finom kiegészítő részletekkel együtt karakteres atmoszférát teremtett. A nagyvonalú növényalkalmazás szépen támasztotta alá az elmesélt történetet – különösen magával ragadó volt a hullámozó víz megjelenítése. A visszafogott, elegáns kivitelezésű, erős gondolatiságú kert fimon, apró részleteivel méltán vívta ki a közönség elismerését is.

A profi kategória aranyérmese:
 „Egyél saját zöldséget, gyümölcsöt!”⁴
 „Egyél saját zöldséget, gyümölcsöt!
 A saját kertben termelt zöldség, gyümölcs fogyasztása semmivel össze nem hasonlítható élményt ad. Ennek a kemikáliákkal túlterhelt világunkban különösen lehet aktualitása. A jól összeállított haszonkert komoly szaktudást, tapasztalatot és környezettudatos szemléletet és ezzel együtt túlélést támogató gondolkodásmódot igényel. Haszonkertünk formálása esztétikai szempontok figyelembe vételével igen élvezetes kertélményt is adhat. Így több szempontból is életünk jobbítására tett lépés egy szépen kialakított haszonkert létrehozása.”

A kert alkotói már nem először hívják fel a figyelmet a hagyományos magyar kertkultúra megőrzésének fontosságára – idejüket is a falusi kertek utánozhatatlan báját csempészte be egy nagyvárosi parkolóba. Biztos kézzel megalkotott, igazi kiállítási kert született, tökéletes stílusegységgel és harmonikus összképpel. Szinte lehetetlen feladatot oldott meg,

4 Szabó Kertépítő Kft. (Szabó László)

4.1, 4.2 és 4.3 kép/pict.: A profi kategória ezüstérmese: Tubakert / Professionals' category, silver medal: Tubagarden

5.1, 5.2 és 5.3 kép/pict.: A profi kategória bronzérmese: „Vissza a bölcsőhöz” / Professionals' category, bronze medal: “Back to the cradle”

DETAILED EVALUATIONS OF THE AWARDED GARDENS - WITH PICTURES

First prize winner of the Hungarian Landscape Contractor's Competition 2011: “On dangerous waters”³

“Who could forget Mór Jókai's novel, Aranyember (The Man with the Golden Touch), as the St. Barbara got stranded and sank. We tried to invoke its spirit to see where we started from... Back then one could encounter plenty of fish in the water, today it is rather PET bottles that we see. We have run upon the rocks of environmental pollution. The guidance symbolized by yellow flowers in the lighthouse is metaphorical. There is no use of knowing the way if we go in another direction. The built parts of the garden stand for human creativity, the plants and the rubble symbolize our still existing, but fading natural values. The indirect appearance of the water through the blue flower carpet carries the message of evanescence and renewal.”

The creators, of an excellent performance even in the previous years,

entered the competition with a joint garden project this year and won – and thus became the real “show-garden specialists” of the Hungarian field. The garden, only by using the very little space available, could tell an entire, livable story, and unfold a whole world. The garden transcript of the dramatic picture – the stranded ship –, along with the fine additional details, created a characteristic atmosphere. The generous plant application served as a great support to the story told – the presentation of the waving water was especially captivating. The modest, elegantly executed garden of strong philosophical background deserved well with its tiny delicate details the approval of the audience, too.

Professionals' category, gold medal: “Eat your own fruits and vegetables!”⁴
“Eat your own fruits and vegetables! Nothing can compare to the experience of the consumption of fruits and vegetables of one's own garden. This seems even

3 Biotó Kft. and Prime Garden Bt. (Krisztján Maros, Attila Szucsik)

4 Szabó Kertépítő Kft. (László Szabó)

amikor 20 négyzetméteren ilyen sokrétűen és színesen – ugyanakkor mérték-tartóan és téri egyensúlyban – mutatta be az egyes alapelemeket (baromfiudvar, virágoskert, zöldségágyások, kiegészítő építmények, berendezési tárgyak). A részletekben megbúvó sok eredeti ötlet önkéntelenül is mosolygásra készítette a látogatókat és bírálókat egyaránt.

A profi kategória ezüstérmese:

Tubakert⁵

„Zajos, rohanó világunkban az ember önmaga tesztalanya lett. Tűréshatárokat feszeget anélkül, hogy belegondolna, mi lesz majd a törésponton túl. Hogy mi nem lesz, az sem jelentéktelen: visszatérés nem lesz. (...) Valaminek változnia kell, ez nem kérdés! A változás a tudatban kezdődik. Igen, a Te tudatodban is. Leülsz, veszel egy nagy levegőt... még egyet... – régi módszer, és ennél hatásosabb nincs is – ráébredsz, hogy egyáltalán lélegzel, és ez létezésed alapja. Ha ezt észreveszed, elindultál azon az úton, hogy mindent, amit a világról tudsz, újraértékelj. Rengeteg dologra nyílik ki a szemed, ami mellett eddig csak elrohantál. Jó, ha van egy hely, ahol nap, mint nap be tudod szívni azt a bizonyos nagy levegőt. Kell egy hely. Talán egy kert...”

A szépen kivitelezett, elegáns nagyvárosi oázis sarkán egy autópári törés-

teszt-bábu ül és rodin-i pózban gondolkodik – talán éppen a túlélés esélyein. Drámai kép. Egy kiváló minőségű, tartózkodásra és gondolkodásra is készítő kert, amelynek születésekor koherens egységet alkotott gondolat és megvalósítás. Pihenőkert kategóriában a legmeggyőzőbb, nemes anyaghasználatú, letisztult formavilágú alkotás. Az első pillantásra meghökentető, szokatlan halványzöld falak harmonikus egységet képeztek az igényes növényválasztékkal. A sötét, konzolos asztal és padok, valamint a bazaltzúzalék felület együtt teremtették meg a kert kompozíciós egyensúlyát.

A profi kategória bronzérmese:

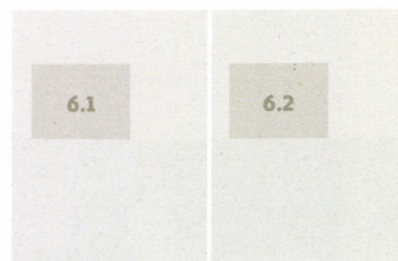
„Vissza a bölcsőhöz”⁶

„Betonba zárt világban éljük életünket, csupán az egyre fogyatkozó természetes foltokon és zöldterületeken érintkezhetünk az életadó természettel, melyből teremtettünk. Városainkba költöztünk, elhagytuk életünk bölcsőjét, s mint tékozló gyermek, kezdtük dölyfösen pusztítani azt. Nem késő még visszatérni természet anyánk ölelésébe, ahol óvó karjaival védelmez minket, éltet és etet, örök szeretetével és életadó erejével támogat mindnyájunkat. Apró kertünk (...) egy csepp étellel és reménnyel teli szigetet jelenít meg, mely nem terheli

⁵ Tubakert (Tuba Péter)

⁶ Csemete-Kertműhely (Fehér Anita, Somorjai-Tamássy Zsolt)

**6.1. és 6.2 kép/
pict.:** A diák
kategória
aranyérmese: „Zöld
Zebra” / Students’
category, gold medal:
“Green Zebra”

more relevant in a world now overloaded with chemicals. The well constructed farm garden requires an important professional know-how, experience and an environmentally conscious attitude and above all this, a survival-friendly philosophy. The shaping of our farm garden might offer us, if we take esthetical aspects into account, a very enjoyable garden experience. Thus, from many aspects, the creation of a nicely elaborated farm garden is a step towards the amelioration of our lives.”

It is not the first time that the creators of the garden raise one’s awareness to the importance of the preservation of the tradition Hungarian horticulture – the garden they created this year once again smuggled the inimitable charm of rural gardens into a city’s parking lot. A real show-garden was born, created by an unerring touch, with a perfect unity of styles and a harmonic overall presentation. It solved an almost irresolvable task, when, on 20 square meters, it presented all the basic elements (poultry-yard, flower garden, vegetable beds, additional edifices, furniture) in such a manifold and colorful manner – at the same time still moderately and in spatial balance. The many original ideas hidden in the details put a spontaneous smile on the face of visitors and critics alike.

Professionals’ category, silver medal: Tubagarden⁵

“In this noisy, rushing world, man became his own test subject. He stretches tolerance limits without even thinking of what will happen after the breakpoint. What won’t happen is not insignificant either: there will be no return. (...) Something has to change, no doubt! The change begins in our conscience. Yes, even in Your conscience. You sit down, take a deep breath...one more... - an old method, and there is indeed nothing more effective to that - you realize that you are breathing at all and that is the basis of your existence. If once you get to realize this, you are already on the way to reappraise everything you know about the world. Your eyes open up for many things you have only been rushing by before. It is good to have a place where you can take that certain deep breath day by day. You need a place. Maybe a garden...”

On the corner of the nicely executed, elegant big city oasis, there is a car crash test dummy sitting and thinking in a Rodin-like posture – maybe about his chances for survival. A dramatic picture. A garden of excellent quality, inviting to spend some time and think, at the birth of which philosophy and execution formed a coherent unity. In the

5 Tubagert (Péter Tuba)

világunkat, természetes, újrahasznosított és fenntartható anyagokat használ. Az élő zöld növényzet, és az élő víz (flowform) megnyugtató ölelésében ismét „életre kelhetünk”, hogy újult erővel vessük bele magunkat a mindennapok fergetegébe.”

Nagyon erős pozitív kisugárzású kert, amely valóban elvonulásra, maradásra csábított. A körmart akácrudakból szabadon rótt, szinte lebegő, áttört-hálós fedés egészen különleges atmoszférát biztosított a kertnek, amelyet tovább hangsúlyozott az ízléses – ugyanakkor ökológikus, hiszen nagyrészt újrafelhasznált – anyagválaszték és a nagyon barátságos, sok természetközeli elemet tartalmazó növényegyüttes. Nagyon szépen kivitelezett kert, ahol minden részlet a helyén volt. A lépcsőzetesen alkalmazott flowform tálcák a bennük kavargó patakka a víz, mint tiszta éltető közeg fontosságára hívták fel a figyelmet.

A diák kategória aranyérmese:

„Zöld Zebra”⁷

„Alkotásunkkal arra szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy a „zöldtelen” városi szférában is lehet élhető környezetet teremteni. Konceptiónk alapját a közlekedési utak gyalogosátkelője határozta meg, melyet egy kicsit másképp értelmezve, zöld alagutat alakítottunk ki. A keretek

tetején elhelyezett mini tetőkertek a túlélést, a napelemes világítótestek a környezettudatos gondolkodást, az alagút végén elhelyezett tükör, pedig a meglévő zöldfelületek lehetséges, és szükség szerű bővítését szimbolizálja.”

Erős gondolatisággal, frissen, szellemesen megvalósított kert, amely egyediségével szinte elvarázsolta a zsűrit. A koncepció alapját képező fehér sávok – amelyeket gyeptsíkok egészítették ki – a tér mindhárom dimenzióját kihasználva keretezték az alkotást, a trükkös tükrös lezárás pedig szinte új távlatokat nyitott a szemlélő előtt. A ritmusok és kontrasztok – a fehér és zöld sávok váltakozása, valamint a narancssárga kubusok és a laza növénycsoportok festői kettőse – izgalmasan lakták be a teret. Kis tetőkertek és ízléses kiegészítők (párnák, könyvek, edények) tették teljessé a kompozíciót.

A diák kategória ezüstérmese:

„Az alkalmazkodó kert”⁸

„Az ember leleményes teremtmény. Saját életét megkönnyítendő feltalál és elkészít olyan dolgokat, melyek – hozzá képest – időtállóak. De amikor ezek az egykor olyan nagy segítséget nyújtó tárgyak funkciójukat elveszítik, szükségte lenné és ezzel párhuzamosan szemétté

7 Dancs Nikoletta, Farkas Evelyn, Kocsik Sugár Bernadett – Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti Kar
8 Magyar Gyula Kertészeti Szakközépiskola és Szakiskola (Kiss Kornélia, Badacsonyi András, Belányi Dávid, Kerekes Sándor, Kőszegi Zsófia, Szakter Attila)

7.1

7.2

7.1. és 7.2 kép/

pict.: A diák kategória ezüstérmese: „Az alkalmazkodó kert” / Students' category, silver medal: "The adaptive garden"

recreational garden category, it is the most convincing creation, with a noble use of materials and pure forms. The unusual light green walls, shocking at the first sight, make a harmonic unity with the ambitious plant selection. The dark console table and benches, as well as the crushed basalt surface created together the compositional balance of the garden.

Professionals' category, bronze medal: "Back to the cradle"⁶

"We are living our life in a world locked in concrete; it is only on the ever dwindling natural spots and green areas that we can get in touch with life-giving nature, from which we have been created. We moved to our cities, we left the cradle of our life, and like a prodigal child, we started to destroy it haughtily. It is not too late yet to return to our mother nature's embrace, where she guards us with her protecting arms, she gives us life and food, and supports all of us with her eternal love and life-giving power. Our tiny garden (...) presents an island with a dash of life and hope, which poses no more burdens on our world and uses natural, recycled and sustainable materials. In the calming embrace of the living green plants and the living water (flowform) we can "come to life" anew, to make our way into the everyday chaos with a renewed vigor."

A garden of a very strong positive aura, which really forced us to retire and to stay. The almost swaying broken netlike freely notched roofing from round etched acacia bars lent a very specific atmosphere to the garden, which was further enhanced by the tasteful – at the same time ecological, since almost completely recycled – choice of materials and the very friendly plant combination, containing many natural elements. A very nicely executed garden, where every detail was at the right place. The flowform trays in a stepwise arrangement, with the small creek swirling in them, raised one's awareness to the importance of water as a medium of life.

Students' category, gold medal: "Green Zebra"⁷

"With our creation, we would like to raise awareness to the fact that one can even create a viable environment in the "greenless" city sphere. The basis of our concept was defined by the crosswalks of the traffic roads, which we somewhat reinterpreted, and constructed a green tunnel. The miniature roof gardens on the top of the frames represent the survival, the photovoltaic lights stand for environmentally conscious thinking, while the mirror at the end of the tunnel symbolizes the possible and necessary extension of existing green surfaces."

A garden of a very strong philosophy, executed in a fresh and witty way, which almost enchanted the jury with its uniqueness. The white belts setting the basis for the concept – which have been supplemented with lawn stripes – framed the work using all the three dimensions of space, while the tricky close with the mirror opened almost new perspectives for the observer. The rhythms and contrasts – the interchanging of white and green stripes, as well as the picturesque double of orange bricks and loose plant groups – inhabited the space in a very exciting manner. The composition was accomplished by small roof gardens and tasteful accessories (pillows, books, dishes).

Students' category, silver medal: "The adaptive garden"⁸

"Man is an inventive creature. To make his life easier, he invents and creates things that are – compared to him – long lasting. But as soon as these once so helpful objects lose their function, they become unnecessary and simultaneously turn into waste. Disregarding our own future, we keep on shedding toxic materials into our natural waters, to the life-giving air and our soil – and at the same time we are surprised to see how the length of the seasons change, the summer is no summer anymore, and there is no more big snow in the winter. But man is really inventive,

6 Csemete-Kertműhely (Anita Fehér, Zsolt Somorjai-Tamássy)

7 Nikoletta Dancs, Evelyn Farkas, Bernadett Kocsik Sugár–Corvinus University of Budapest, Faculty of Landscape Architecture

8 Gyula Magyar Technical School and Vocational School of Horticulture (Kornélia Kiss, András Badacsonyi, Dávid Belányi, Sándor Kerekes, Zsófia Kőszegi, Attila Szakter)

válnak. A saját jövőnkkel nem törődve csak ontjuk a mérges anyagokat természetes vizeinkbe, az éltető levegőbe és termőföldjeinkbe – mi pedig ezzel együtt meglepetten tapasztaljuk, hogy változnak az évszakok hosszai, a nyár nem nyár többé, és télen elmarad a nagy havazás. De az ember valóban leleményes, mert igyekszik a rosszat visszafordítani – saját erejéhez és lehetőségeihez mérten.”

A fiatalok provokatív, de nagyon hatásos kompozíciója egy képzeletbeli keretet mutatott be; egy olyan szélsőséges helyzetet, ahol a szemét kertalkotó elemként jelenik meg, s ahol minden kicsi zöld nagy munkát és odafigyelést igényel. A felhasznált növények túlnyomórészt szárazságtűrő, szukkulens fajok: kaktuszok, sansevieriák, pozsgások voltak. Egyfajta „ökodizájn” jelent itt meg, amely annyira érdekes irány, hogy érdemes lett volna még részletesebben kidolgozni, kibontani – ezzel együtt a filozófiával összhangban egy nagyon jó ötletet valósult meg, csaknem teljesen következetesen végigvezetve a témát.

A diák kategória bronzérmese:

„Fragmentation +”⁹

„A kert alap gondolata a különböző méretű és megjelenésű tájfragmentumok, darabok egységévé szervezése. Ez egyfelől töredzettség, vertikálisan és horizontálisan megmozgatott, eltérő méretű, anyagminőségű és színvilágú részletek egymás mellé állítása, ugyanakkor a természet és emberi környezet értékes darabjainak összerendezése is, melynek köszönhetően egyszerű de változatos, nyugodt, ugyanakkor energikus, vidám tér teremődik meg. (...) A kialakított kert színvilágával a frissességet, jókedvet, az élet boldog pillanatait idézi meg, melyben az alkalmazott növények egyszerűségüknek köszönhető nagyszerűségükkel, hangulatukkal, illatukkal töltik be élettel a teret.”

Egészen különleges, hol áttört, hol zárt, hol teljesen nyitott térkompozíció – nagyon izgalmas részletmegoldásokkal. Klasszikus show-garden, amely ké-

pes volt a felvetett témát több síkon is kommunikálni. Tökéletes növényalkalmazással, kiemelkedő színharmonióval, valamint a kiegészítő részletelemek (asztalok, párnák, térrácsok, információs táblák) hatásos alkalmazásával remek súlypontok, különleges kerti hangulatok jöttek létre. Külön ki kell emelni a kert azon nézeteit, részleteit, ahol az épített és növényi struktúrák (pl. pálcák és gyékények) alkottak szép együttállásokat.

A verseny különdíjasa:

„Zöld kút”¹⁰

„Mit is kell túlélni? Az éghajlatváltozást, az elsivatagosodást, a városi szmogot vagy a környezetszennyezést? Nem egészen. Önmagunkat kell túlélni, nap mint nap. Ha jobban belegondolunk, saját magunk ellenségei vagyunk; rohanunk, idegeskedünk, ész nélkül hajszoljuk a fogyasztói társadalom olykor hamis céljait. Ebből segít kiszakadni a zöld. Nem csak mint növény, hanem mint a nyugalmat sugárzó szín, mint az épített világ felett álló milliónyi árnyalatú csoda. Itt pihenhetjük ki igazán a sűrű hétköznapi fáradalmait, szemlélődve kikapcsolhatjuk a felesleges aggasztó gondolatokat. A zöld kutat pumpálva pedig eljutunk gyerekkorunk felhőtlen kerti élményeihez.”

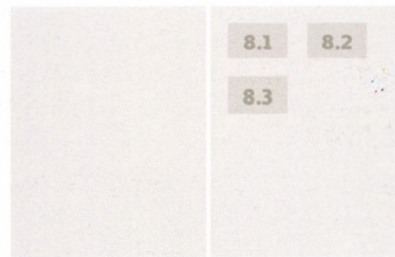
Az eddigi versenyek kétség kívül legötletesebb kertje. Egy 20 négyzetméter alapterületű zárt doboz, amely az emlékek, a gyermekkor titkos kertjét védi. Meghökkenítő, innovatív kert, amely először a doboz falán fúrt lyukakon keresztül jelenik meg – közepén a zöld nyomós-kúttal, körülötte a csábítóan dús vízparti növényzettel. Azután, belépve a zárt térbe, feltárul az egész kert, amelyet a sötét belső fal a „kukucskáló lyukakkal” mint csillagos égbolt keretez. Különös, váratlan élmény. Ugyanakkor egy kicsit illúzióromboló is. Talán még erősebb lehetett volna a hatás, ha nem lehet belépni a titkos kertbe – ahogy gyermekkorunkba sem juthatunk vissza már.

A szervezők elmondása szerint egyértelműen sikeres volt a verseny. A ki-

9 Lan'd'art tájépítész hallgatói alkotócsoport (Bihari Ágnes J., Kéki Norbert, Szabó László Z. – Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti Kar)

10 Kárpátikert Kft. & Gardenworks Kft. (Kuhn András, Tarcsányi Judit, Radics Mónika, Böcs Beatrix, Kárpáti Gábor)

8.1., 8.2 és 8.3
kép/pict.: A diák
 kategória
 bronzérmese:
 „Fragmentation +” /
 Students' category,
 bronze medal:
 “Fragmentation+”

because he tries to turn bad things around – as far as his power and possibilities go.

The provocative, but very impressive composition of these young people presented an imaginary garden; an extreme situation where waste appears as a garden-forming element, and where every little piece of green needs much work and care. The majority of the applied plants were drought-tolerant, succulent species: cacti, sansevierias, succulents. A sort of “eco-design” was presented here, which is such an interesting orientation that it might have been worthwhile to elaborate and unfold it even more into details – at the same time, a very good idea has been realized in harmony with the philosophy, carrying along the topic almost completely consequently .

Students' category, bronze medal:
“Fragmentation+”⁹

“The fundamental idea of the garden is to organize the landscape fragments and pieces of different sizes and appearance into

a whole. On the one hand that means fragmentation, the juxtaposition of vertically and horizontally moved details of different sizes, material quality and color scheme, but at the same time it is also the arrangement of the valuable pieces of nature and human environment, due to which a simple but varied, a calm, but at the same time energetic merry space is created.(...) The executed garden evokes freshness, joy, and happy moments of life with its color scheme, where the applied plants fill the space with life by their greatness through their simplicity, their atmosphere and scent.”

A very special spatial composition, broken or closed at some points and completely open at others – with very exciting solutions in the details. A classic show-garden, which was able to communicate the raised topic on numerous levels. With a perfect application of plants, outstanding harmony of colors, as well as the impressive use of supplementary detail elements (tables, pillows, screens and information boards), great focal points and special

9 Lan'd'art Landscape contractor students' working group (Ágnes J.Bihari, Norbert Kéki, László Z. Szabó– Corvinus University of Budapest, Faculty of Landscape Architecture)

**9.1. és 9.2. kép/
pict.:** A verseny
különdíjasa: „Zöld
kút” / *Special award
of the competition:
“Green well”*

állítók – mint minden évben – idén is jelentős összegeket áldoztak a színvonalas kertek megvalósítására, pedig az általános válság ezt a szektort is mélyen érinti. A látogatók elégedettek lehetnek: akár szakmai, akár érdeklődő szemmel nézték végig a kerteket, biztosan találtak olyan részletet, ötletet, megoldást, amely különösen közel áll hozzájuk, vagy amely megihlette őket. A szakma egésze pedig talán joggal bizakodhat, hogy a jövőben egyre többen jönnek rá, milyen mélyen igaz a verseny idejelszava, a „Túlélés = Zöld!”.

A cikk megjelenését támogatta a TÁMOP
- 4.2.1/B-09/1 KMR-2010-0005 pályázata.

garden moods were created. We especially need to highlight those aspects and details of the garden, where the built and planted structures (ex. sticks and typha) formed nice constellations.

Special award of the competition:

“Green well”¹⁰

What do we actually have to survive? Climate change, desertification, urban smog or environmental pollution? Not really. We have to survive ourselves, day by day. If we take some time to think it through, we are our own enemies; we rush, we worry, and relentlessly chase the sometimes false targets of consumer society. Green helps us to break out if this. Not only as a plant, but as a calming color, as a miracle of a million shades above the built world. It is here where we can take a rest after the stress of grey weekdays, and contemplating, can switch off the unnecessary worrying thoughts. And by pumping the green well, we get to the cloudless garden experiences of our childhood.”

No doubt that this garden was the most ingenious of all competitions yet. It is a closed box of 20 square meters surface area, protecting the secret garden of memories and childhood. A shocking, innovative garden, appearing first through the holes bored in the box's walls - with the green pumping well in the middle, surrounded by the temptingly lush waterside vegetation. Then by entering the closed space, the whole garden opens up, which is framed by the dark interior wall with “peeking holes” as a starry sky. A special, unexpected experience. But at the same time a bit sobering, too. The impact might have been even bigger, if we could not enter the secret garden - as we cannot return to our childhood anymore, either.

According to the organizers, the competition was a clear success. The expositors spent again - like every year - important amounts on the execution of the high-quality gardens, although the general crisis has a deep impact on this sector as well. The visitors could be satisfied: whether they were contemplating the gardens with the eye of a professional, or only out of interest, they have certainly found some details, ideas or solutions that were especially close to them, or inspired them. And the entire profession might be rightly positive, that in the future even more people will realize how really true the slogan of this year's competition is: “Survival = Green!”

The publication of this article has been supported by the TÁMOP - 4.2.1/B-09/1 KMR-2010-0005 (SROP 4.2.1/B-09/1 KMR-2010-0005) tender. ©

10 Kárpátikert Kft. & Gardenworks Kft.
(András Kuhn, Judit Tarcsányi, Mónika Radics, Beatrix Bócs, Gábor Kárpáti)

TANULJUNK EURÓPÁNAK EURÓPAI TANANYAGOK BEVEZETÉSE A TÁJÉPÍTÉSZEK OKTATÁSÁBA

LEARN FOR EUROPE

IMPLEMENTATION OF RELEVANT EUROPEAN TEACHING CONTENTS IN THE STUDIES OF LANDSCAPE ARCHITECTURE

SZERZŐ/BY:
SALLAY ÁGNES

A tájépítészek munkáját egyre inkább meghatározzák az uniós célok, stratégiák és törvények, amelyek közé tartoznak a környezetvédelmi jogszabályok, építési szabályok vagy az anyagok újrahasznosítására vonatkozó előírások is.

Az Európai Unió azonban nem csak elvárásokat támaszt a leendő szakemberekkel szemben, hanem szélesre tárja a munkaerő-piaci lehetőségeket is a tájépítészek előtt: nemzetközi pályázatokon éppen úgy részt vehetnek, mint ahogy bármelyik uniós államban munkát vállalhatnak végzett hallgatóink. Ezért tényként kezelhetjük, hogy alapvetően szükséges, hogy egy tájépítész ismerje a szakmájára vonatkozó nemzetközi, elsősorban uniós elvárásokat ahhoz, hogy megfelelően versenybe tudjon szállni a munkaerőpiacon.

Az EU által finanszírozott projekt: "Implementation of relevant European teaching contents in the studies of landscape architecture" projekt célja, hogy a fenti ismereteket minél inkább bevezesse a felsőfokú

tájépítészképzésbe. A projektben a következő partnerek vesznek részt: a weihenstephan-tietsdorfi, a sheffieldi, a kasseli valamint a Budapesti Corvinus Egyetem és az ECLAS (European Council of Landscape Architecture Schools). Azért, hogy biztosítsuk a szakma gyakorlók elvárásainak való megfelelést, bevontuk a projektbe a tájépítészek szakmai szervezetét, az EFLA-t (European Foundation of Landscape Architects) is.

A három munkafázis: gyűjtés, elemzés és oktatási hálózat előkészítése

A munka kezdetén a partnerek összegyűjtötték az EU-releváns tananyagokat (az európaiak ebben az esetben politikai értelemben használtuk és az Európai Tanács tagjait értettük ezen. Az összeállított listát a LE:NOTRE projekt által összeállított „Tuning document“-tel (Tuning Landscape Architecture Education in Europe, 2010, s. <http://www.le-notre.org/>) összhangban készítettük el és az európai tananyagok szemszögéből fejlesztettük tovább.

Az európai alapismeretek mellett (képviselet, törvényhozás, történet) a tájépítészet egyes témaköreit határoztuk le kiindulásként.

Az összes terület esetében összeállítottunk egy ellenőrző listát, melyben a munkaterülethez kapcsolódó alaptémák mellett (pl: biodiverzitás, városfelújítás, fenntarthatósági elvek) összegyűjtöttük a legfontosabb uniós dokumentumokat is, melyek az adott területhez tartoznak. Az oktatásba beépítésre elsősorban javasolt (implementation) témakörben azokat a dokumentumokat gyűjtöttük össze, melyeknek végrehajtása kötelező, vagy támogatások kapcsolódnak hozzájuk.

A gyűjtés eredményeképpen egy 118 tételből álló lista gyűlt össze, melyet ajánlásként tekinthetünk a tájépítészek oktatásában. Azért ajánlás elsősorban, mert az uniós előírások mellett minden esetben figyelembe kell venni az egyes országok specifikus előírásait, jellegzetességeit.

A második fázisban az összeállított lista alapján minden résztvevő egyetem áttekintette a saját képzési struktúráját.

Az áttekintés során nem csak az egyes témák fontosságát kategorizálták, hanem azt is megállapították, hogy az adott témát melyik oktatási szinten a legfontosabb oktatni: már az alapképzés során, vagy csak a mesterképzésben. A szakmai ellenőrzés érdekében az EFLA is elvégezte a lista elemzését a gyakorlat szempontjából. A partner egyetemek és az EFLA egyetértett abban, hogy a BSC-sek számára a gyakorlatban hasznosítható ismeretek a legfontosabbak. Az egyetemeken azonban több témát sorolnak az alapszintek közé, mint a szakemberek. Az elmélyített, nemzetközi, támogatási és hálózatokra vonatkozó ismeretek pl. a területi tervezésben vagy más területen már a mesterképzéshez tartoznak. A besorolás során a legtöbb bizonytalanságot az európai tervezéssel kapcsolatos ismeretek (pl.: környezeti információs, munkaerő-áramlási, szállítmányozási) esetében tapasztaltuk.

Már a kutatás ezen szintjén jól látszik, hogy nem lehetséges, hogy minden európai tájépítészeti oktatási intézményben minden felmerült témát oktatassanak, ezért szükségesnek látjuk egy oktatási hálózat létrehozását, melyben minden oktatási intézmény azokkal a témakörökkel tudna részt venni, amelyeket az erősségének érez. A hallgatók, amennyiben egyes témakörökkel részletesebben meg akarnak ismerkedni, az oktatási hálózat megfelelő intézményeiben tudnának elmélyített ismereteket szerezni. Az oktatási hálózat előkészítésével fejeződött be a projekt 2011 októberében. A kiterjesztett oktatási hálózat kialakítására, immár sokkal több partnerrel, a résztvevők pályázatát készítene elő.

A releváns európai ismereteket bemutató lista a projekt internetes oldaláról (<http://www.eu-teach.eu/downloads/>) letölthető. ●

The tasks of landscape architects are increasingly formed by the goals, strategies and legislation of the European Union such as environmental, building rules and requirements for recycling. The European Union not only sets expectations for the future but also offers employment possibilities for landscape architects. Our graduate students can participate in international tenders as well as apply for a job all over in any country of the EU. So we can treat it as a fact that landscape architects should know the international and especially European requirements applied to their profession in order to be competitive on the labor market.

The project: "Implementation of relevant European teaching contents in the studies of landscape architecture" co-financed by the EU set the goal to anchor the relevant European topics in the landscape architecture education. The partners of the consortium are: University of Weihenstephan-Tietsdorf, Sheffield, Kassel and Corvinus University of Budapest) and ECLAS (European Council of Landscape Architecture Schools). In order to fulfill the expectations of the professionals we invited the professional organization of EFLA (European Foundation of Landscape Architects) as well.

Three steps: listing, analysis and recommendations for a European teaching cluster

During the first step of the project a comprehensive list of European teaching contents relevant to landscape architecture education was developed (we use European in a political sense and mean the member countries of the Council of Europe). The list is based on the „Tuning document” provided by LE:NOTRE (Tuning Landscape Architecture Education in Europe, 2010, s. <http://www.le-notre.org/>) and we enhanced it with a focus on European contents.

Besides of the European basics (representation, legislation and history) we defined the set of different fields of landscape architecture as a first step. For In the case of all topics we elaborated a checklist in which next to the basic knowledge (biodiversity, city renewal, concept of sustainability) we listed all the

important EU documents related to the field. In the group of “implementation” we listed all the documents which are binding or are related to grant schemes.

As a result a list of 118 different aspects was elaborated which we can regard as a guideline in landscape architecture education. We have to look at them just as recommendations because in all cases we have to consider the specialties and standards of all countries next to the European rules.

In the second step all participating universities reviewed their own educational structures and teaching contents. During the survey not just the importance of the topics was assessed but also the required degree of education: if the given topic shall be included in bachelor or in master level education. For professional supervision EFLA assessed the elaborated list as well, focusing on practical aspects. All the partner universities and EFLA agreed that the knowledge for practical use is the most important for the Bachelor level. However the universities listed more topics to the basic knowledge as the professionals. The detailed, international knowledge related to grant schemes and networks in the field of spatial planning or other areas belong to the master level of education. We have seen the most of uncertainty related to the European planning skills (environmental information, labor mobility, transportation etc.).

As a result we can state that it is not possible to teach all topics in all educational institutions so we recommend establishing Europe-wide teaching clusters in which all universities could participate with topics of their core competencies. Students at participating universities would be able to deepen their knowledge in areas of their special interest in a European context in the appropriate institution. The project ended with the recommendation of teaching clusters in October of 2011. The participants, with even more partners, will prepare a new application for the elaboration of an extended, Europe-wide teaching cluster. The list with the relevant European topics can be downloaded from the website of the project (<http://www.eu-teach.eu/downloads/>). ●

ÓBUDA FŐ TÉR ÉS SZENTLÉLEK TÉR SZABADTÉR-ÉPÍTÉSZETI TERVE

RECONSTRUCTION PLAN OF THE MAIN SQUARE AND HOLY SPIRIT SQUARE IN ÓBUDA

SZERZŐ/BY:
PERNECZKY SÁRA

LEKTOR/REVIEWER:
JÁMBOR IMRE

ELŐZMÉNYEK, TERVEZÉSI TERÜLET BEMUTATÁSA

Óbuda Budapest történetében mindig jelentős szereppel rendelkezett, így igen érdekes feladat volt a Fő térrel és a vele közvetlen kapcsolatban levő Szentlélek térrrel foglalkozni. A főváros III. kerületének közigazgatási központja a Fő tér, melynek sikerült valamennyit megőrizni az egykor Óbudára jellemző kisvárosias hangulatból. Ezzel ellentétben a Szentlélek tér dinamikusabb élettel rendelkezik, melyet az itt található jelentős tömegközlekedési csomópont eredményez. A két tér érdekessége, hogy egymással szoros kapcsolatban állnak, olyannyira, hogy a kettő együtt egy egységes, de változatos szerkezetű térként is értelmezhető. Ezt az érzetet erősíti a XVII. században épült Zichy-kastély, mely egységes térfalként jelenik meg a két tér keleti homlokzatán.

A tervezési terület az Árpád-híd budai hídfőjének északi oldalán fekszik. Keletről a Budai alsó rakpart (vizuáli-

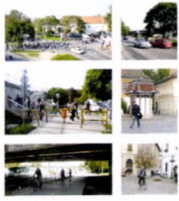
san a Duna és a Hajógyári-sziget), északról és nyugatról lakótelepek határolják. A déli határoló elemként megjelenő Árpád-híd számos probléma forrása: mind városépítészeti, mind településökölógiai szempontból konfliktusokat eredményez. Mindezek mellett a Szentlélek téren található buszpályaudvar funkcionális konfliktust okoz, miszerint teljes mértékben uralja a Zichy-kastély terét és nem ad lehetőséget a műemléki épület méltó megjelenésére (1. ábra).

A Fő tér és Szentlélek tér az említett főbb problémák ellenére igen sok potenciállal rendelkezik, melyeket egy megfelelően átgondolt koncepció szerint célszerű lenne kihasználni. Mindezeket a lehetőségeket az Önkormányzat felismerte, és 2008-ban ötletpályázatot hirdetett a Fő tér és környezetének rendezésére.¹ A pályázat célja a terület turisztikai és kulturális célú szabadtér-építészeti megújítása volt, mely egyben helyet biztosít szabadtéri programok részére is. A kiírt pályázat sikeresen végződött, ám azóta látható változás nem történt, az Önkor-

¹ Ötletpályázat az óbudai Fő tér és környezete városépítészeti és környezetalkotási tervezésére, 2008.

EGYÉNI KÖZLEKEDÉS VIZSGÁLATA

- autós közlekedés
- gyalogos közlekedés
- kerékpáros közlekedés

TÖMEGKÖZLEKEDÉS VIZSGÁLATA

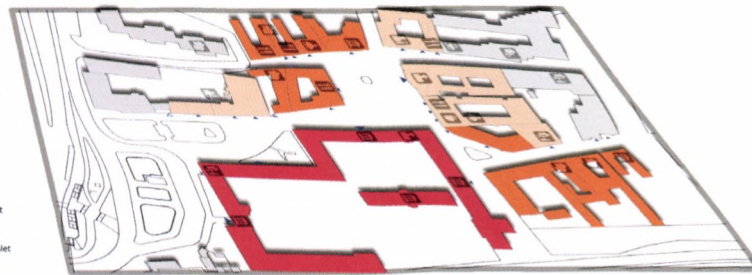
- autóbusz - 23, 34, 106, 118, 134, 137, 237, 218, 901, 90
- villamos - 1, 1A
- HÉV - Békásmegyér, Szentendre felé

ÉPÜLETÁLLOMÁNY VIZSGÁLATA

- bejárat
- XVIII. századi épület
- XIX. századi épület
- XIX-XX. századi épület
- XX. századi épület

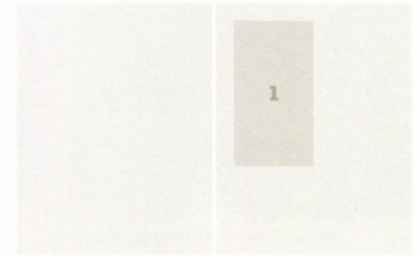
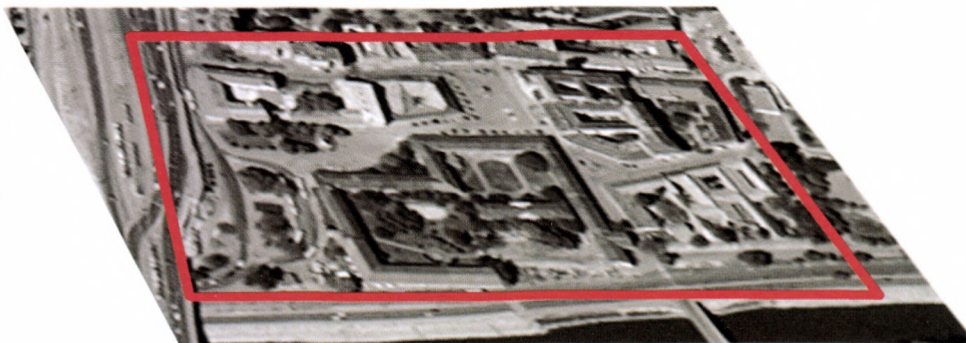
NÖVÉNYÁLLOMÁNY VIZSGÁLATA

- ép, szép habitusú fa
- nem esztétikus, megárható fa
- enyhén sérült, kivágható fa
- kivágandó fa

TERÜLETI LEHATÁROLÁS

1. kép/pict.:
Területi lehatárolás és a tervezést megelőző vizsgálatok / The borderlines of the design area and square structure analyses

ANTECEDENTS AND INTRODUCTION OF THE PLANNING AREA

Óbuda has always played a significant role in the history of Budapest, therefore it was an interesting task to work on the Main Square (Fő tér) and the closely linked Holy Spirit Square (Szentlélek tér). The Main Square, which has kept the small town atmosphere once so typical of Óbuda, is the administrative centre of the III. District in Budapest. In contrast, the Holy Spirit Square is more dynamic and lively due

to the public transport junction located there. The connection of the squares creates an interestingly close knit yet varied area. Most of the unification is thanks to the 400 years old Zichy Castle with its long homogenous wall on the East side of the two squares.

The planning area is situated next to the northern side of Árpád Bridge. The lower wharf on the Danube is on the East side (the River Danube, and the Shipyard Island (Hajógyári-sziget) as a visual border), to the West and North there are housing estates.

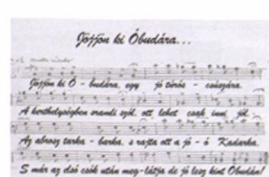

Aquincum a római korban

XIX. sz. Lóvasút és Városháza

XIX-XX. sz. Óbuda Krúdy Gyula korában

XX. sz. Városfejlesztés

mányzat viszont továbbgondolta fejlesztési elképzeléseit. A Szentlélek téren található buszpályaudvar csökkentése egyértelmű céljá vált és a BKV Zrt-vel történő egyeztetések során alakult ki az a koncepció, miszerint a tér szélén kerül kialakításra három darab buszmegálló, mely által a Zichy-kastély előtt egy egységes, nagy gyalogos járófelület és zöldterület alakul ki.² Ennek az új köztér-élesztésnek lehetősége adta munkám alapját, mellyel együtt célom volt az Árpád-híd megépülésével kialakult konfliktusok rendezése, valamint az egykori Óbuda hangulatának visszaállítása.

A FŐ TÉR ÉS SZENTLÉLEK TÉR TÖRTÉNETE

Óbuda a főváros területén szinte egyenértékű Budapest római kori múltjával. Területén épült ki az ókorban az első város, Aquincum, amelynek számos maradványa látható a Fő téren és környékén.

A terület folyamatosan fejlődött, majd Óbuda a XVII. század közepétől a Zichy családhoz tartozott, és ebben az időben épült az igen impozáns kastély. Sajnos az épület már az 1770-es években pusztulni kezdett, és évtizedeken át raktárnak használták.

Óbuda szerepe, és ezzel együtt a Fő tér is igen megváltozott, amikor a BKTV (Budai Közúti Vaspálya Társaság) 1869-ben elindította észak-budai lóvasútjait, a Lánchíd, budai hídfő - Bem József tér (akkor még Pálffy tér) - Óbuda, Fő tér útvonalon.³

A terület fejlődését az 1873-as város-egyesítés sem zavarta meg, amikor is Pestet, Budát és Óbudát, ezt a három különálló várost egy várossá, a fővárossá egyesítették. A városi polgárok továbbra is szívesen jártak ki ide, hiszen mindig akadt itt bőven szórakozási lehetőség, valamint ekkor váltak híressé az óbudai éttermek is. Ekkor élt itt Krúdy Gyula⁴, aki szintén gyakran látogatta a hangulatos éttermeket, kocsmákat.

A fejlődés egy másik irányban is elindult, amelynek részei voltak a nagy városrendezési elképzelések is. Így a XIX. század végén, a XX. század elején Óbudára is teljes átalakítási, átépítési koncepciók születtek. 1908-ban törvény rendelte el az Óbudát Pesttel összekötő híd megépítését, mely végül csak 1950-ben került átadásra, ez a mai Árpád-híd.

Óbudán az 1960-as, 70-es évek modern városépítési hulláma jelentős arculatváltást eredményezett. Az 1980-as években kiszélesítették az Árpád-hídat, amely így határozottan osztja két részre az egykori Óbuda történeti városmagját (2. ábra).

² Óbudai-sziget külső közlekedési kapcsolatai, 2010.

³ Budapest elveszett sinei c. internetes oldal

⁴ Krúdy Gyula (Nyíregyháza, 1878. – Budapest, Óbuda, 1933.) a magyar prózaírás kiváló mestere volt, 1930-tól Óbudán élt. Az ottani légkör olyannyira megihlette, hogy több elbeszélésében is visszatérő motívumként jelenik meg az óbudai élet.

2. kép/pict.:

Felvételek a Fő térről és Szentlélek térről ókortól napjainkig / Pictures about the Main Square and Holy Spirit Square from the Roman past until the 21th century

Árpád Bridge, as the southern boundary, is the source of several problems: it causes conflicts both in terms of urban design and in urban ecology. In addition, the Holy Spirit Square has a functional conflict, because the bus terminal dominates the area and completely oppresses the historic Zichy Castle.

In spite of the problems mentioned above the Main Square and the Holy Spirit Square have enormous potential, which should be utilized by a well thought out town planning concept. This had been recognised by the local council and in 2008 they announced a tender for the revitalization of the Main Square and its surroundings.¹ The key point of the tender was a new cultural and touristic design which supports open air programmes. Although the tender finished successfully, the square has not changed. However in the meantime the council is reconsidering its development projects. Nowadays the main aim is the reduction of the bus terminal on the Holy Spirit Square. Budapest's Public Transport Company (BKV Zrt.) has agreed to move the three remaining bus stops to the edge of the square. Thanks to this new conception it is possible to create a large pavement with open green areas for the pedestrians in front of the Zichy Castle.² The idea of my thesis comes from the possibilities of this new public square. My other main goal is to solve the conflicts, which started with the building of Árpád Bridge and to restore the atmosphere of former Óbuda.

THE HISTORY OF THE MAIN SQUARE AND HOLY SPIRIT SQUARE

Óbuda's Roman past is equivalent to the Roman past of the capital. The first town Aquincum was built here, numerous remains can be seen near the Main Square.

Óbuda continued to develop through the 17th century, when it belonged to

the Zichy family, who built their stately home here. Unfortunately the building started to deteriorate from 1770 and was used as a storehouse for decades.

In 1869 The Royal Road Company (Budai Közúti Vaspálya Társaság) launched a horse tramway between The Chain Bridge and Bem József Square (now Pálffy Square), and with that the role of the Main Square and Óbuda changed.³

In 1873 the so far three separate cities Óbuda, Buda and Pest were unified and called Budapest. During this period Óbuda kept its importance and charm. Thanks to the plentiful entertainment opportunities, guests continued to visit Óbuda and its restaurants became renowned. Gyula Krúdy,⁴ the famous writer, also lived in this area and frequently visited the atmospheric restaurants and wine bars during this time.

The urbanisation took other forms too, which were part of a large urban vision. By the end of the 19th century the plan for the complete reconstruction took shape. In 1908 law was passed stating that a bridge should connect Óbuda and Pest. Árpád Bridge was completed and handed over in 1950.

The wave of modernisation, so typical of the sixties and seventies caused great changes to Óbuda's image. In the 1980s Árpád Bridge was extended, which now splits the historical centre of Óbuda in half. Árpád Bridge and the construction of the housing estates changed not only the urban architectural structure of Óbuda, but also the previous land use. The Main Square has preserved the typical former atmosphere of Óbuda, even if the ten storey blocks of flats near the remaining buildings do detract from the overall view.

The centre of Óbuda has a prominent historical milieu and a traditional street structure, which should determine the future development of these areas.⁵

1 Idea planning competition for the urban and open space renewal of the Óbuda Main Square, 2008

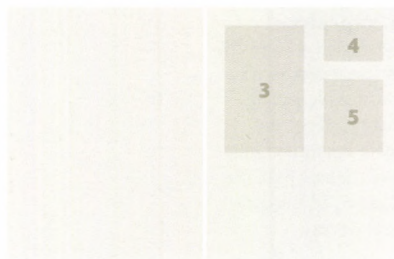
2 External traffic connections of Óbudai Island, 2010

3 website: Budapest elveszett sinei (Lost rails of Budapest) 2011 <http://hampage.hu/kozlekedes/sinek.html>

4 KRÚDY Gyula (1878-1933), master of Hungarian prose literature. While living there from 1930, its inspiring atmosphere made the life in Óbuda a recurring motif in his narratives.

5 website of Óbuda

3. kép/pict.:
 Funkcióséma /
 The design program
 and functions

4. kép/pict.:
 Új térszerkezet /
 The designed place
 structure

5. kép/pict.:
 Átnézetű helyszínrajz
 a Fő tér és Szentlélek
 tér környezetéről /
 Aerial view of the Main
 Square and Holy Spirit
 Square

Az Árpád-híd, és a lakótelepek felépítése nem csak az egykori Óbuda településépítészeti struktúráját rendezte át, hanem a korábban kialakult terület-használatot is. A Fő tér megőrizte ezt az Óbudára egykor jellemző hangulatot, még ha a teret övező megmaradt egykori épületek mögött zavaróan hatnak is az előbukkanó tízemeletes panelházak.

Óbuda belső része kiemelkedő műemléki környezetű terület egységekből áll. A fejlesztéseket ezeken a területeken meg kell határozni a hagyományos utcaszerkezet megőrzése, valamint a kialakult épületállományhoz való igazodás.⁵

TERVEZÉSI KONCEPCIÓ ÉS TERVISMERTETÉS

Az épített és természeti környezet rendezése életszínvonalbeli fejlődést eredményez, amely a továbbiakban kihat a magasabb szintű szolgáltatások pozitív irányú változására is.⁶ Az ezen elv alapján készített koncepció szerint a vizsgált területen a változások olyan fordulatokhoz vezetnek, amelyek tovább gerjesztik a többszintű fejlődést. Ennek megvalósulása érdekében fontos egy funkcionálisan jól átgondolt, működőképes térszerkezet, mely a Fő tér és Szentlélek tér esetében négy részre tagolható, a következők szerint: kapcsolat, köztér, zöldtér, valamint közlekedés. Mindezek a funkciók egységet alkotnak, hiszen egy közös tengelyre vannak összeszerkesztve, mely egyben a tervezési terület gerince is (3. ábra).

A meglévő, értékes térszerkezet logikus és funkcionális újragondolása után került kialakításra a végleges elrendezés. A tervezési területet hat, ún. térszerkezeti egységre osztottam fel, amelyek egymástól elkülönülnek, de mégis harmonizálnak, továbbá fontos, hogy a területek kellő méretűek maradtak ahhoz, hogy lehetőséget tudjanak biztosítani különféle rendezvények lebonyolításához. Így elkülönülnek a Kapcsolódó utcák, az Esernyősök tere, a Fő tér, a Szentlélek tér pedig három további részre tagolódik: Fialatok tere, Kastély tere és Közlekedés tere (4. ábra). Munkám során kiemelten foglalkoztam a Szentlélek térrel és környezetével.

Óbuda Fő tér és Szentlélek tér szabadtérépítészeti tervét részletes vizsgálatok után készítettem el (1. ábra). Ennek során jutottam arra a következtetésre, miszerint a legtöbb probléma forrása a Szentlélek téren található, illetve, hogy a Fő tér és környezete funkcionálisan működőképes, ám környezeti megújulásra ott is szükség van.

A Kapcsolódó utcák mindegyike a Fő térre fut be, ezért szükség volt ezek történeti környezetbe illesztésére, megfelelő szabadtér-építészeti eszközökkel. Az Esernyősök terének központi eleme a szoborcsoport, mely vizuálisan a Fő tér részét képi. A műalkotás méltó érvényesülése érdekében a környezetét forgalom elől elzártam, ezáltal egy meghitt hangulatú pihenőhely alakult ki.

A koncepció szerint a Fő tér fontos reprezentációs szereppel bír, ahol meghatározóak a közösségi események,

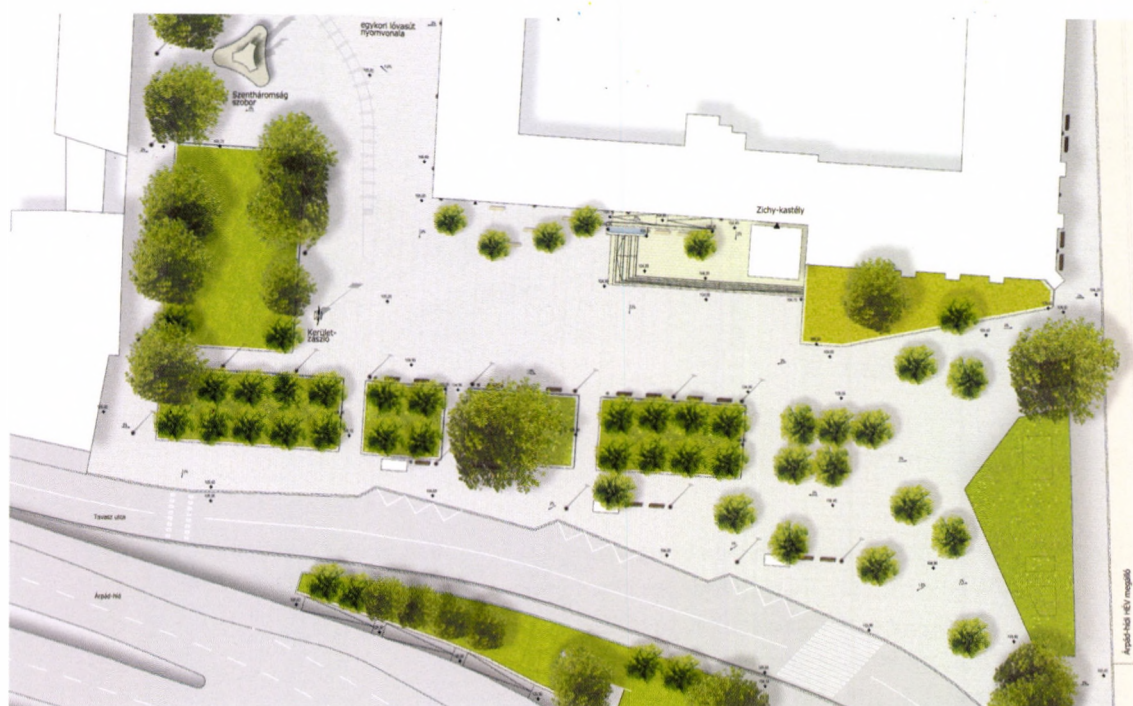
⁵ Óbuda internetes oldala

⁶ Óbuda-Békásmegyer Integrált Városfejlesztési Stratégiája, 2009.

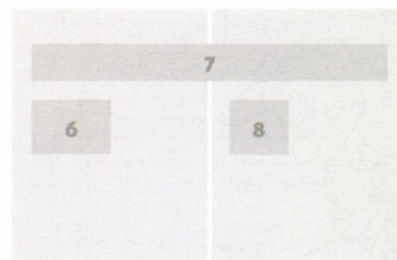
ezért szükség volt az igényesen kialakított burkolat mellett megfelelő méretű felületek biztosítására, különféle rendezvények számára. A Fő térre fut be a Szentlélek térről az egykori lóvasút nyomvonala, amelynek a XIX. században itt volt a végállomása. A burkolt felület monotonitását oldja továbbá a járószintből feltörő vízarchitektúra is. Az itt található egykori gázfogadó épületét megtartottam, hiszen napjainkban a tér jelképének számít.

A Fialatok tere a Szentháromság tér Fő térhez legközelebb eső része az Óbudai Gimnázium közelsége miatt kapta ezt a nevet (8. ábra). A Zichy-kastély tövében egy nagyobb, átlátható, gyepvel borított felületet hoztam létre, amelyben két belső, burkolt teresedés található. Ezen térrész célja, hogy a diákság

tanítás utáni közösségi életének megfelelő helyszíneként funkcionáljon.

A Kastély és Közlekedés tere koncepcióm legfontosabb részét képezi (7. ábra). A Kastély tere a legújabb elem, hiszen az a Szentlélek téri buszpályaudvar értelemszerűen átgondolt redukálásával jött létre. A csökkentett méretű Közlekedés tere és az új térrész képes egy egységet alkotni, mégis határozott választvonalként jelenik meg közöttük a dupla fasorral kialakított puffer sáv, amely több funkciót lát el. Egyrészt feladata, hogy az Árpád-híd budai hídfőjét vizuálisan takarja, ezáltal az egykori Óbuda megmaradt része egy erős lehatárolás következtében belső, zárt térszerűként értelmezhető. Másrészt a forgalom okozta zaj-, és porszennyezés mértékét is csökkenti a puffer terü-

6. kép/pict.:
Kiemelt tervezési terület: Kastély és Közlekedés tere / Focused design area: Castle Square and Transport Square

7. kép/pict.:
Metszet a Kastély és Közlekedés terét elválasztó puffer zónáról / Section of the buffer zone between the Castle Square and Transport Square

8. kép/pict.:
Kiemelt tervezési terület: Fiatalok tere / Focused design area: Young Peoples' Square

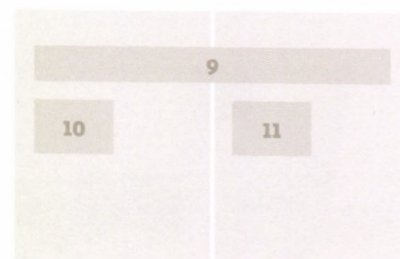
sculpture of the Waiting Women, with its best view from the Main Square. To bring more attention to this work of art and also to create a cosy place, this area would be closed to traffic.

The Main Square, according to the concept, serves a representational purpose, the reconstruction of the granite pavement and large enough areas were important for these public events. The route of the former horse tramway used to run into the Main Square from the direction of the Holy Spirit Square, in the 19th century it had its final stop at the Main Square. A water feature also breaks the monotony of the pavement. Since the gashouse (Gázfogadó) has become the symbol of the square it would be kept in its present state.

The Young People's Square is the closest part of the Holy Spirit Square to the Main Square, which was named after the nearby secondary school. At the base of the wall of the Zichy Castle, a larger grassy area would be built with two paved areas within it. The aim of this part of the project is to form a pleasant place, like an outdoor hall, for the children to rest after school.

The main point of my project is the Castle Square (Kastély tere) and Transport Square (Közlekedés tere). Castle Square as the newest part was created with the reduction of the Transport Square. The limited Transport Square and the new part of the square form one area; however they are divided with a buffer zone of a double line of trees, which has several functions.

9. kép/pict.:
Hosszmetszet a
Szentlélek térről /
Section of the Holy
Spirit Square

10. kép/pict.:
A Kastély és
Közlekedés tere
madártávlatból /
View of the Castle
Square and Transport
Square

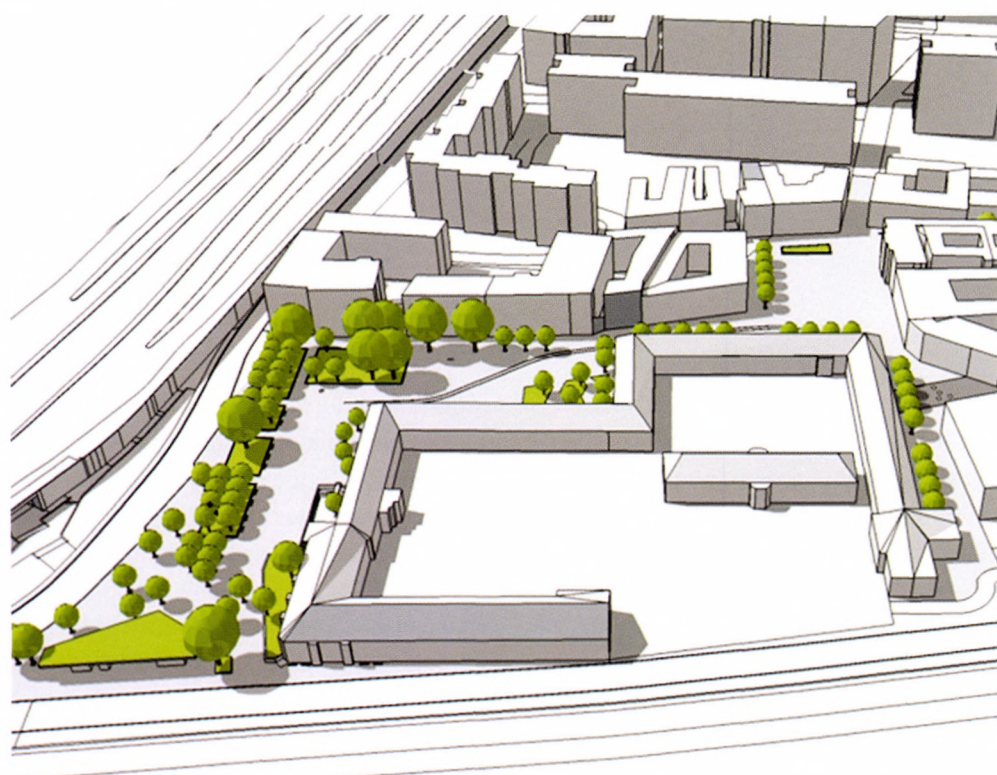
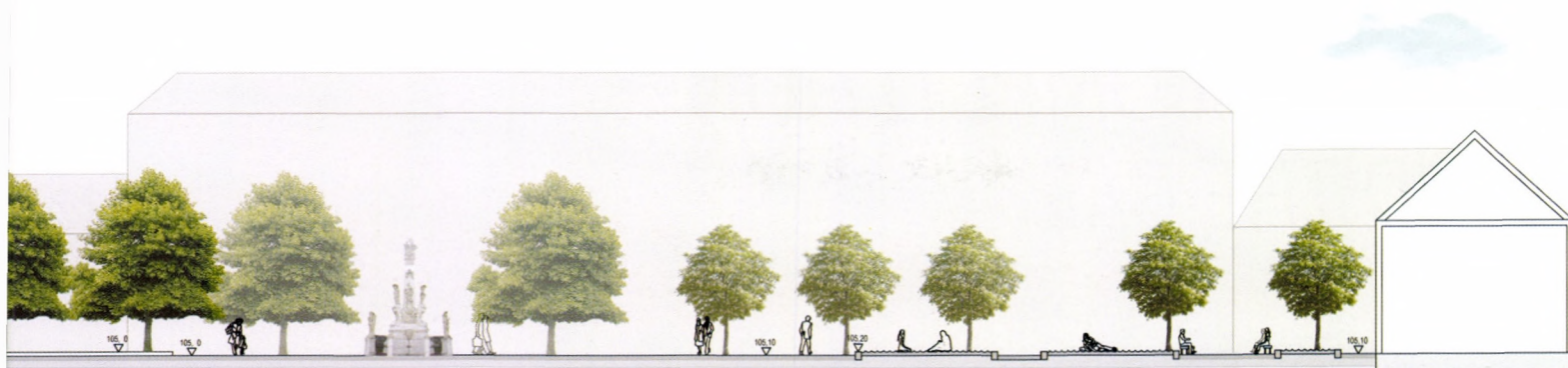
11. kép/pict.:
A Szentlélek tér
madártávlatból /
View of the Holy Spirit
Square

let. A Kastély tere így a Zichy-kastéllyal párhuzamosan elhelyezkedő, hosszanti térrész, melynek tengelyét a kerület-zászló zárja le. E térről indul a már említett egykori lóvasút nyomvonal, amely a Szentháromság-szobor előtt elkanyarodva vezet át a Fő térre. A kastélyban működik ma a Vasarely Múzeum, melynek süllyesztett szintben található bejáratát az épület funkciójának megfelelő, reprezentatív megjelenésűvé alakítottam át. A Közlekedés terén új buszmegállók létesültek, valamint fontos elem az a nagyméretű zöldtető, mely alatt pavilonszerű elrendezésben jelennek meg a közlekedés igényeit kiszolgáló épületek.

ÖSSZEGZÉS

A Szentlélek téren található buszpályaudvar redukálásának terve nagy lehetőséget jelentett, mellyel a vizsgálatok alapján tapasztalt számos konfliktus megoldódik. A kialakított térrendszer a látogatót fokozatosan vezeti be az egykori Óbudát felidéző hangulatba. Egy logikusan és szépen kialakított városi téren áthaladva, valamint az aközben szerzett vizuális élmények által az ember részévé válik a saját városi életterének. Ezért fontos, hogy az óbudai Fő tér és Szentlélek tér egy alaposan átgondolt koncepció szerint éledjen újjá. ☉

Firstly, the trees obscure Árpád Bridge and as a result the historical centre of Óbuda becomes a well-balanced closed area. Secondly the noise and air pollution due to the traffic would be reduced by this green buffer zone. Castle Square is a longitudinal area parallel to Zichy Castle and the district flags border off its centreline. The route of the horse tramway enters the square on the West side and turns at the Statue of Trinity to the Main Square. The Vasarely Museum is in the castle; its current entrance is in the basement, which according to my plan would become more representative and more suited for the purpose. Three new bus stops would be built on the Transport Square, with pavilions under a large green roof serving the public transport links.

SUMMARY

The possibility to reduce the bus terminal located on the Holy Spirit Square was a great opportunity to solve the problems that were recognized by the analysis. The designed place structure introduces the visitors step by step to the atmosphere of the quondam Óbuda. The visitors passing through this logical and well designed public place with its visual sights would have a real city experience. Therefore it is important that the revival of the Main Square and the Holy Spirit Square in Óbuda is carried out according to a well thought out concept. ●

HALLGATÓI ÖTLETPÁLYÁZAT: MIND THE GAP STUDENT COMPETITION – MIND THE GAP

SZERZŐ/BY:
HEGYI NÓRA, SZABÓ ESZTER

A European Federation for Landscape Architecture (EFLA, Európai Tájépítészek Szövetsége) 2011. november 2-4. között 'Mind the Gap - Landscapes for a New Era' címmel, Tallinnban megrendezésre kerülő regionális konferenciája alkalmából nemzetközi versenyt hirdetett tájépítész-hallgatók számára. A pályázat a konferencia témaköréhez kapcsolódóan a 'Mind the Gap - Gaps in Urban Life' címet kapta, és a városi térben található „rések” definiálását, problémaanalízisét kérte a jelentkezőktől, egy konkrét eset bemutatásán keresztül. A verseny részét képezte a feltárt konfliktusokra való megoldási alternatíva felkínálása és A1-es méretű, a konferencia arculatához illő, előre megadott sablonnal ellátott poszteren történő ismertetése. A formai követelményt leszámítva a versenyt kiírók kimondottan kiemelték, hogy nem szeretnék határt szabni a képzeletünknek. A választott téma és eszköz lehetőleg speciálisan erre a versenyre életre hívott vagy már létező projekt, közpark, kert, installáció, vagy városarculati kérdés bemutatása is. Egyetlen kérdésre kellett megtalálni a választ: mi is az a „városi rés” (urban gap)?

Az EFLA zsűrije örömmel nyugtázta, hogy a pályázatra nagyon nagy

számban érkeztek pályaművek, ezért a szokottnál is jóval több időt szentelt a pályázatok érdemi bírálatára.

Az összesen 47 munkából a zsűri három díjazott.

1. díjat nyert Hegyi Nóra és Szabó Eszter pályaműve
2. díjat nyert Hanne Johnsrud (Norvégia)
3. díjast nyert Ilze Ruksane, Ilze Janpavle, Mara Jakobovica és Kristina Sisejeva (Lettország)

Az EFLA zsűrije az első helyezéssel jutalmazott, „Gappin Started” című pályamunkához az alábbi értékelést fűzte:

“It is a witty and satirical proposal that strikes with its looseness and playfulness in its methods and attitude against private developments and official restrictions. It inspires to think more widely about the disappearance of public spaces. The ideology of student work is present!”

Az alábbiakban a nyertes hallgatók mutatják be pályaművüket (a szerk.)

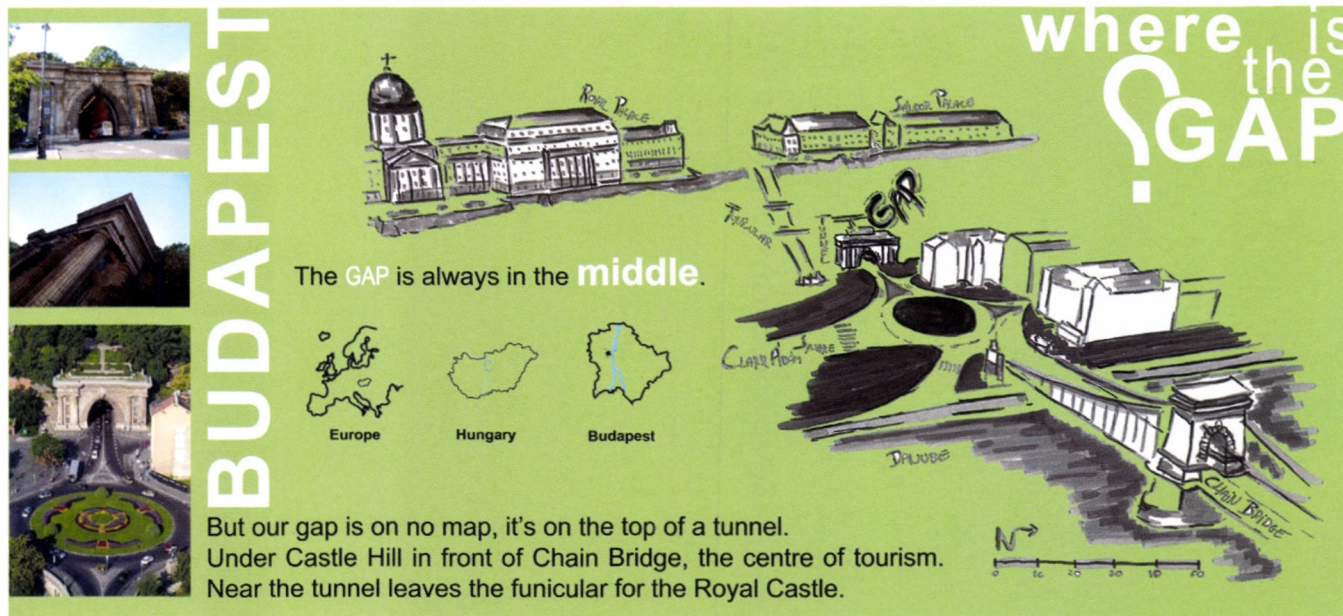
Nemzetközi versenyről lévén szó, a pályázat kiírása, és a benyújtott dokumentáció is angol nyelvű volt. Ezért az alkotási folyamat során igyekeztünk

angolul megformálni gondolatainkat, hogy elkerüljük a fordítás általi veszteségeket, és hogy előnyt kovácsolhassunk az angol nyelv adta „gap”-es szóviccek, szókapcsolatok használatából. Így az a sajátos helyzet állt elő, hogy ezen sorok írásakor, a pályázati anyag magyarra történő lefordításával óhatatlanul is veszítünk a pályamunka eredeti értékéből. A másik nehézséget az okozza, hogy az ötletpályázatra benyújtott poszter elsősorban egy vizuális információhordozó, ami a rajta megjelenő rajzok, ábrák és képek erejével kel életre, mintsem szöveg formájában. Ezért, a könnyebb érthetőség kedvéért ajánljuk a poszter képeinek, részleteinek a megtekintését is.

A helyszín kiválasztása hosszas ötletelés eredménye: kerestünk mikro és makro GAP-eket, virtuális és kézzel fogható helyeket. Inspirációként megnéztük a verseny kiírói által javasolt Mind the Gap című filmet, amelyet Eric Schaffer rendezett. Végül a Budavári alagút feletti kilátóteraszt, Budapest egyik kedvelt turisztikai látványosságát választottuk. A döntésünket indokolja, hogy a helyszín olyan karakterjegyekkel rendelkezik, amelyeket ikonikus voltuk révén egy már korábban itt járt személy biztosan megismer, vagy a helyszínt a pla-

1. kép/pict.: A Gap bemutatása / Introduction of the Gap

In November 2011 the EFLA (European Federation for Landscape Architecture) Regional Congress for Landscape Architecture was held in Tallinn, organized by the Estonian Landscape Architects' Union (ELAU). As an antecedent of the congress an international competition for landscape architect students had been proclaimed called "Mind The Gap - Gaps in Urban Life" - according to the title of the congress: "Mind The Gap - Landscapes For A New Era". The task was to give a definition for the phrase "gap", and analyze related problems and conflicts in the life of the city. An example was also needed to work out a case study on the topic. As a conclusion a troubleshooting solution had to be presented as well. Announcers highlighted they did not want to set boundaries to our imagination. The proposal could be a virtual project elaborated for the competition on an already existing conflict reflecting to urban gaps. The range of project elements was huge: it could be a garden, public area, urban design and street art components or any installation related to the theme. The proposal had to be presented on A1 sized posters with the template of the congress, given by the organizers.

The competition Jury was happy, that there were so many works, in

total 47 different proposals from all over the world in the competition. The Jury needed extra time to make their decision, which is a good sign! Three prizes all together were given, namely:

- 1st prize - Nóra Hegyi & Eszter Szabó (HUN)
- 2nd prize - Hanne Johnsrud (NOR)
- 3rd prize - Ilze Ruksane, Ilze Janpavle, Mara Jakobovica, Kristina Sisejeva (LAT)

The jury of EFLA awarded with the first prize the paper called "gappin' started", and gave the following comment on the work: "It is a witty and satirical proposal that strikes with its looseness and playfulness in its methods and attitude against private developments and official restrictions. It inspires to think more widely about the disappearance of public spaces. The ideology of student work is present!"

The introduction of the 1st prize Work is given below written by the Winners (the Editor)

Choosing the project area was an outcome of a long brainstorming. To make up our mind we searched for different sources connected to the

phrase, micro and macro gaps, virtual and actual spaces. To get inspired we also watched the movie 'Mind the Gap' (directed by Eric Schaeffer) suggested by the announcers of the student competition. Finally we chose the well-known panorama terrace above the tunnel of the Castle Hill in Budapest as the object of our case study. In our decision making process it was important to find a place which is a characteristic site of Budapest or rather an iconic place that can be easily rediscovered by someone who had been there before, or can be recognized by future tourists who just get to know the place by the case study.

There is a huge drop-off between the look-out point and the square beneath. The present border of the terrace is inappropriate both from an aesthetical point of view as well as from the aspect of defense. The gap on the fence, and the trodden parts of the fencing shrubs are here for attracting people to trespass. Behind the line there is just a few meters wide platform without any rails.

Based on these above mentioned physical conditions and the behaviour of the visitors we created our own definition of the phrase GAP: it is an unofficial gate, a crack that is just opened for those who perceive it and dare to

kátról megismerő ember a jövőben itt megforduló turistaként fel fog ismerni.

Meghatároztuk saját definíciónkat a „Gap” kifejezésre: olyan rés, nem hivatalos átjáró egy „másik” világba, amely csak azok számára áll nyitva, akik azt észreveszik, és van bátorságuk átlépni is. Bár ezen helyek valamilyen oknál fogva (leginkább balesetveszély miatt) lezártak, „tiltott” használatukkal be tudjuk kapcsolni őket a települési vérkeringésbe, növelve ezzel is a városi életér változatosságát. Különleges hangulatuk olyan egyedi élményt nyújt, amely erős kötődést teremthet a hely és (akár helyi, akár külföldi) használója között.

A kerítések, a belépést tiltó jelzések mindenkit izgatnak: vajon mi lehet a túoldal? Ha közterületről van szó, akkor pedig jogosan merül fel a kérdés, hogy miért kell kívül maradnunk. Az emberi kíváncsiság hajtotta „határátlépés” azonban nem csak a szó fizikai értelmében létezik. A kerítés átmászásával párhuzamosan a cselekvő döntést hoz, hogy marad-e a törvények, társadalmi konvenciók által előírt oldalon (jogi dimenzió), vagy hogy kockáztatja-e a testi épességét (racionális dimenzió). Az is kérdés, hogy mi készteti erre. Tapasztal-e valamilyen infrastrukturális hiányosságot (kielégítettségi dimenzió) vagy ép-

pen valamilyen belső indíttatás (emocionális dimenzió) hajtja a helyhez forrt érzelmi többlet megszerzésének irányába.

Az alagút tetején található panoráma-terasz kerítésein túli terület esetén a két legnagyobb problémát a balesetveszély és a rongálásból, szemetelésből fakadó növekvő fenntartási költségek jelentik. Kié az emberi életek megóvásának a felelőssége? Elég-e csupán figyelmeztetni, vagy fizikailag, jogilag is szükséges kizárni a közönséget? Vajon az illegális hozzátartozik a hely szelleméhez? És egyáltalán miért másszuk át a kerítést? „Odaát” valóban élesebb lesz a fénykép, vagy ragyogóbb a napfelkelte? A fenti kérdéseket nehéz megválaszolni. Még nehezebb olyan megoldást találni, amely úgy redukálja a nem kívánatos tényezőket, hogy közben megőrzi azt a megfoghatatlan, és szavakkal nehezen körülírható jelenséget, ami a „Rést réssé” teszi.

Mivel az érdekeltek széles köre (használók, fenntartók, esetleges beruházók), és a közöttük levő konfliktusok komplexitásából fakadó jelenlegi állapot feloldása túlmutat a tájépítészeti módszerek kizárólagos alkalmazásán, ezért úgy döntöttünk, hogy egy konkrét javaslat megfogalmazása helyett inkább a feltérképezett problémáknak szeretnénk görbe tükröt tartani installációk segítségével.

Az első két esetben a realitásnál maradvá - talán ahhoz túl keményen is ragaszkodva - mutattunk be lehetséges jövőképeket installációk segítségével. Ezen példák egyszerűségével a megoldás kézenfekvőségét igyekeztünk kihangsúlyozni. A jelenleg elzárt terület virágokkal való beültetése a növények és a rendezettség harmóniája által fékezheti meg a kimászókat, hiszen a párkány elfoglalása immáron komoly pusztítással, a virágok kitaposásával járna. A másik ötlet azon az észrevételen alapul, hogy a panoráma jelen körülmények között, ülve nem élvezhető. Elsősorban azért, mert nincsen elég (használható) pad. Aki meg szeretne pihenni egy rövid időre, és a szögesdrótos kerítés helyett a feltároló városi sziluettet szeretné élvezni közben, annak ki kell másznia a párkányra. A Budavári alagút peremére kihelyezett, tojástartós dobozokba szurkált kivágott papírvirágok és a helyszínre kicipeltek székek és párnák azt üzenik, hogy ha a szándék már meg van, akkor viszonylag kis anyagi és munkafordítással is pozitív eredményeket lehet elérni. Az előbbieken bemutatott első két installáció a „Boldog Óra” (Gappy Hour - Happy Hour) nevet kapta, mert az igények (magasabb színvonalú) kielégítésével igyekszik a konfliktust feloldani.

cross it. Although these places are mainly closed because of the possibility of an accident, their use raises urban diversity. These are places with special atmosphere that can provide an extraordinary urban experience, creating a much more efficient affection for the place regardless of whether you are a resident or a tourist.

Signs like 'Keep Out', fences, danger signs make people think: What is the difference between here and behind the line? If it is a public space why should I stay out? Curiosity makes people cross the gap, but not just in a physical way. Although crossing the fences means a transition between inside and outside (physical dimension) but in the same time makes the individual consider several factors such as respecting social conventions and laws or not (legal dimension) or taking the risk of getting hurt (rational dimension). It is also a question what is the driving force in case of crossing the gap. It can be the presence or the absence of the infrastructure -such as benches- or the functionality of the place itself (satisfaction-dimension). Or maybe there is a feeling deep inside, an irresistible urge that drives you through, when your wish for getting more takes over and you must obey it.

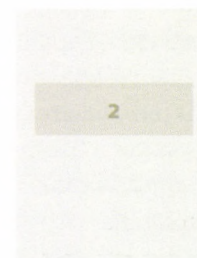
Generally the place is closed to protect people from falling down or getting hurt. And also the problem of the increasing maintenance costs, because of the emerging destruction and littering, must be solved. The main questions are: Who has to take the responsibility in case of an accident? Is it enough to warn people to watch out or keeping them literally out is essential? Would it be still interesting if it was not dangerous anymore? Should it be illegal to enjoy yourself? Is it "the other side" what makes the photo sharper, or does it make the sunrise much brighter? The above mentioned questions are not easy to answer. It is even more difficult to find a solution that reduces the unwanted factors, and at the same time keeps alive the incomprehensible phenomenon of the gap itself.

According to the wide range of stakeholders (users, maintainers, potential investors) and the complexity of their

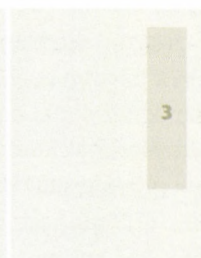
upcoming conflicts, the solution cannot be found only within the borders of the landscape architecture. For this reason we decided to create several installations to see the presumed problems as though as through a mocking glass instead of creating one exact proposal.

In the first two cases -a bit stuck to reality- we tried to envision obvious solutions. By the off-hand preparation we would highlight the simplicity of the solutions. The flower planting on the currently fenced-off part of the terrace stops people crossing the borders by the help of the adored plants and the harmony. As going there and stepping on the flowerbeds would mean a serious destruction and would cause an immediately perceivable unwanted effect. The next installation tries to refer to the present situation, as there are no benches to sit down to have a rest and enjoy the spectacular view. If someone still wants to do it, then there is no other way: crossing the fence is necessary. The egg boxes with cutout colorful paper flowers placed on the edge of the terrace, and also those indoor chairs set up with comfortable cushions and blankets are here to show that with the right intention there is no need for a big effort or investment to reach some positive effects. These two installations were given the name of "Gappy Hour" referring to a simple troubleshooting solution that is based on the satisfaction of the emerged needs.

But if the windup of the danger is confined to the rusty fence with barbed wire, to the stinging shrubs in bad condition and to the warning sign placed totally in the middle of spectacular view, then we would say it is better to download an image from internet instead of staring at something ugly. If the panorama terrace was changed into some new-built restaurant (as lately there was some news about it), the optical-physical obstacle would be present as well. But if this project was carried out the public use would disappear and the place would become an exclusive privilege of those who pay for it. Although the gap physically would be filled, a deeper one -a social gap- would open up emphasizing human

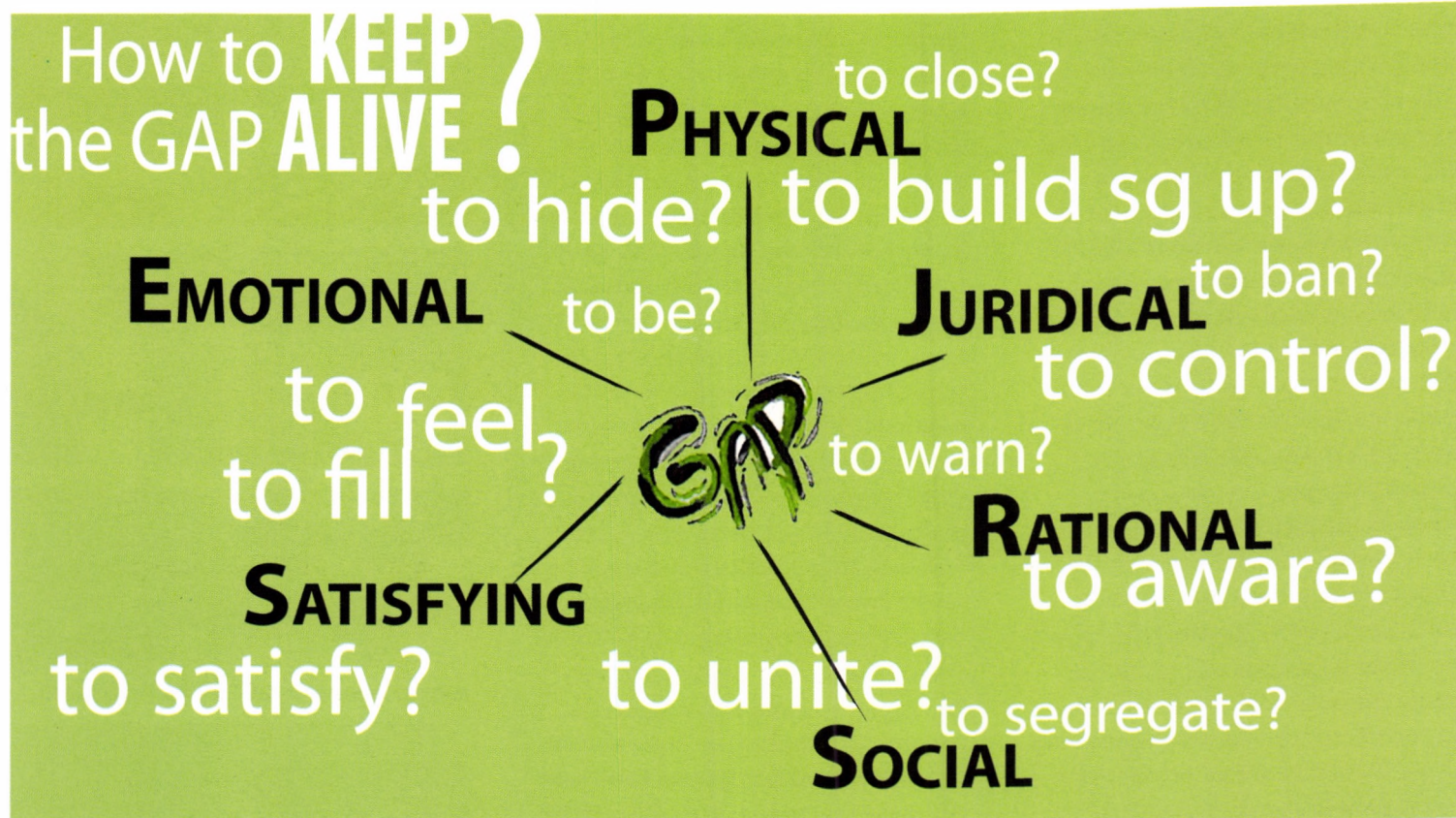

2. kép/pict.:
Az alagút felett /
Above the Tunnel

3. kép/pict.: Miért
másszunk? / Why to
climb?

Azonban, ha a „Rés” veszélyforrásának felszámolása továbbra is a jelenleg látható rozsdás kerítésre, szögesdrótra és a rossz állapotú cserjére illetve a látószög kellős közepébe helyezett figyelmeztető táblára korlátozódik, akkor elképzelhető, hogy tényleg jobban jár a szemlélő, ha hazamegy és letölt egy képet a világhálóról, ahogyan azt a harmadik installáció, a „gaptop” hibaüzenete is tanácsolja. Hasonlóan fizikai-optikai akadályba ütközne a szemlélő akkor is, ha a panorámateraszt beépítenék, és az elmúlt időszakban felröppent hír szerinti vendéglátó-ipari egység épülne meg. Ez esetben a „Rés” a fent kifejtett összes dimenziójával együtt eltűnne, egyetlen újabb, társadalmi-vagyoni differenciáláson alapuló szakadékot hagyva maga után. A közhasználat, a mindenki által térítésmentesen hozzáférhető kilátás ekkor a fizető vendégek privilégiumává válna. Bár installációnk, a „Budapest Explorer” ez esetben sem tudná a kívánt látványt megjeleníteni, tanácsot ad, hogyan lehet a problémát elhárítani, azaz „akadálytalanul” élvezni a panorámát.

Ezen a ponton léptek be az installációsorozatba a kritikai szemléletmód szülöttei, amik azon az abszurd szituáción alapulnak, amikor egy panorámateraszon a kilátást pótolni szükséges, és a

szemünk helyett más érzékszerveinket kell segítségül hívni. A „Letapintó doboz” (Touch-down-box), egymástól könnyen megkülönböztethető textúrákból (száraztészta, só, karton, szívószál) megalkotott pesti panorámáját magát nem, csak a jelmagyarázatot láthatjuk, és az ujjbegyeink segítségével ismerhetjük meg a túlpartot. Ugyanilyen meghökkentő lehetőség az „Audio-guide” használata is. Ez a szerkezet Budapest egyik legszebb látképét konvertálja olyan hanganyaggá, amely vonalról vonalra haladva rajzoltatja meg a város sziluettjét a hallgató-sággal. Az utolsó, „Örülök, hogy látlak” (Gappy to see You) című installáció pedig azt mutatja be, hogy az emberi kíváncsiságnak egy fal sem szabhat határt. A kihelyezett CD-k és fürdőszobai tükör segítségével – még ha kicsit torz képet is lehet kapni – legalább meg lehet csodálni az eltakart panorámát.

A mondanivalónk abszurditása a jelenlegi, hasonlóan meghökkentő, áldatlan állapotra válaszol, hiszen Budapest egyik legkedvezőbb fekvésű kilátóteraszának napjainkban látható arca legalább olyan morbid és sok kérdést felvető képet fest, mint a fent bemutatott installációk. ●

disparity. However the “error of the gaptop” installation cannot replace the panoramic view, it gives some useful and rather absurd pieces of advice. By drawing on wrapping paper we made the error page of Budapest Explorer that says: “The view you are looking at might have been blocked.” After getting this error message how can we protest against the decreasing urban diversity?

This was the point when we started to consider a satirical, critical point of view, to set up something stunning, referring to the absurd situation itself, when on a panoramic lookout point, the view needs to be substituted, and instead of our eyes we have to call for our other senses.

The collage of panorama made of pasta, salt, straw and cardboard is here to present the Pest side of the river Danube. By the help of the fingertips the scenery becomes palpable and by reading the legend put on the surface of the box the spectacular panorama can be reconstructed. Using the “palpating-box” “GAPpin’ in touch” with the city is not difficult anymore. If more information is needed, then “let’s GAP loud” by the help of the audio-guide. It is a machine that is able to convert one of Budapest’s most beautiful panorama into an audio file, which tells you line by line how to draw what you cannot see. And the last installation, called “GAPpy to see you” confirms that the human curiosity has no limits. Even if there is a wall, holding a cosmetic mirror or a simple disk can help to get some reflection of the other side.

By the above presented absurd snapshots we would respond to the current stunningly bad state of the terrace, whose mission should rather be to serve as a tourist attraction than be a blemish of Budapest. We also wanted to present the conflicts and highlight the fact that these kind of urban gaps are irreplaceable.

HOW gappin' started

MIND THE GAP
Landscapes For A New Era
EMAL ARCHITECTURE CONSULTANTS OF LANDSCAPE ARCHITECTURE
© Budapest 2011, Szabó, Szabó

There are lot of solutions for making the place more beautiful and comfortable. If BENCHES were there to sit down, maybe it would avoid people crossing the fence. Adored FLOWERBEDS could also help.
What might happen if the investor's capital takes control over the public will? If the upcoming constructions take away the opportunity of public use? After getting the ERROR message how can we protest against the decreasing urban diversity?

Let's come together

Let's make a GAP

error of the GAPTOP

We tried to consider a scenario using a satirical point of view. By the following ABSURD SNAPSHOTS we would like to present some conflicts and the fact that these kinds of urban gaps are irreplaceable. If the VIEW IS BLOCKED, and you are not able to see the spectacular panorama, you should use your other senses instead of the eyes. Or do some TRICK. Try to explore the city by the legend of the TOUCH DOWN BOX and your fingertips. Follow the instructions of the AUDIO GUIDE: telling you line by line how to draw the view. Just grab a pencil and a piece of paper. And if it's still not enough, use the MIRROR and the DISKS for catching the REFLECTION from the other side.

GAPpin' in touch

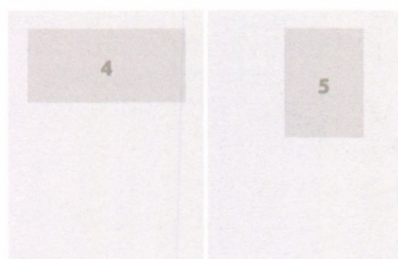
let's GAP loud

GAPPY to see you

Contact:
nora hegyi & eszter szabo
hegyinori@gmail.com
csucus88@gmail.com

HUNGARY

emal Estonia
Positively surprising.

4. kép/pict.:
A rés dimenziói és a megoldások /
Dimension of the Gap
and the solutions

5. kép/pict.:
A poszter / The poster

SZERZŐK ÉS TÁMOGATÓK / AUTHORS & SPONSORS

BÁRCZINÉ KAPOVITS JUDIT

táj- és kertépítész mérnök, PhD hallgató /
landscape architect, PhD Student

Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészeti Kar, Tájtervezési és
Területfejlesztési Tanszék /
Corvinus University of Budapest, Faculty
of Landscape Architecture, Department
for Landscape Planning and Regional
Development

1118 Budapest, Villányi út 35-43.
E-mail: kapovits.judit@gmail.com
Tel.: +36 30 497 5115

SZABÓ KRISZTINA

egyetemi adjunktus / assistant professor

Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészeti Kar, Kert- és Szabadtér-
tervezési Tanszék / Corvinus University of
Budapest, Faculty of Landscape
Architecture, Department for Garden and
Open Space Design

1118 Budapest, Villányi út 35-43.
E-mail: krisztina.szabog@uni-corvinus.hu
Tel.: +36 1 482 6187

GERZSON LÁSZLÓ

egyetemi docens / associated professor

Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészeti Kar, Kert- és Szabadtér-
tervezési Tanszék / Corvinus University of
Budapest, Faculty of Landscape
Architecture, Department for Garden and
Open Space Design

1118 Budapest, Villányi út 35-43.
E-mail: laszlo.gerzson@uni-corvinus.hu
Tel.: +36 1 482 6308

BALOGH PÉTER ISTVÁN

egyetemi docens / associated professor

Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészeti Kar, Kert- és Szabadtér-
tervezési Tanszék /
Corvinus University of Budapest, Faculty
of Landscape Architecture, Department
for Garden and
Open Space Design

1118 Budapest, Villányi út 35-43.
E-mail: peter.balogh@uni-corvinus.hu
Tel.: +36 1 482 6511

SALLAY ÁGNES

egyetemi docens / associated professor

Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészeti Kar, Tájtervezési és
Területfejlesztési Tanszék /
Corvinus University of Budapest, Faculty
of Landscape Architecture, Department
for Landscape Planning and Regional
Development

1118 Budapest, Villányi út 35-43.
E-mail: agnes.sallay@uni-corvinus.hu
Tel.: +36 1 482 6481

PERNECZKY SÁRA

tájépítész mérnök / landscape architect
városi főkertész / head gardener

Szentendre Város Önkormányzata /
Municipality of Szentendre
2000 Szentendre, Városház tér 3
E-mail: perneczky.sara@ph.szentendre.hu
Tel.: +36 26 503 353

HEGYI NÓRA

tájépítész mérnök-hallgató / Student of
Master in Landscape Architecture

Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészeti Kar, Kert- és Szabadtér-
tervezési Tanszék / Corvinus University of
Budapest, Faculty of Landscape
Architecture, Department for Garden and
Open Space Design

E-mail: hegyinori@gmail.com

SZABÓ ESZTER

tájépítész mérnök-hallgató / Student of
Master in Landscape Architecture

Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészeti Kar, Kert- és Szabadtér-
tervezési Tanszék / Corvinus University of
Budapest, Faculty of Landscape
Architecture, Department for Garden and
Open Space Design

E-mail: csucusu@gmail.com

MAGYAR ÉPÍTÉSZ KAMARA

ÚJ SZÉCHENYI TERV

NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

ORMOS IMRE ALAPÍTVÁNY

4D/24

**4D
TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS
KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT**

ALAPÍTÓ:
Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészeti Kar, 2005.
november
Megjelenik évente négy
alkalommal

TULAJDONOS:
Budapesti Corvinus Egyetem
1093 Budapest,
Fővám tér 8.

LAPALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ:
JÁMBOR IMRE
egyetemi tanár

FELELŐS SZERKESZTŐ:
SZILÁGYI KINGA
egyetemi tanár

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
JÁMBOR IMRE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:
CSEMEZ ATTILA
egyetemi tanár
FATSAR KRISTÓF
egyetemi tanár
DAVORIN GAZVODA
egyetemi tanár
RICHARD STILES
egyetemi tanár
SCHNELLER ISTVÁN
egyetemi tanár

OLVASÓSZERKESZTŐ:
SZEBÉNYI GÁBOR

**ANGOL NYELVI LEKTOR
ÉS FORDÍTÁS:**
PEER KLÁRA,
KRISTIN FAUREST

CÍMLAP/ COVER:
„TŰLÉLÉS = ZÖLD!”
BALOGH PÉTER ISTVÁN
FELVÉTELE

**SZERKESZTŐSÉG, ELŐFIZETÉS ÉS
HIRDETÉSFELVÉTEL:**
Budapesti Corvinus Egyetem,
Tájépítészeti Kar, Kert- és
Szabadtértervezési Tanszék

Postacím: H-1118 Budapest
Villányi út 35-43.
Telefon: 482-6288
Fax: 482-6362
Szerkesztőségi e-mail:
4.d@uni-corvinus.hu
Honlap: www.4djournal.hu

KIADÓ:
**BUDAPESTI CORVINUS
EGYETEM TÁJÉPÍTÉSZETI KAR**

**A KIADVÁNYT TERVEZTE
ÉS TÖRDELTE:**
SUSZTER VIKTOR, ttf2355

NYOMDA:
BOCZ NYOMDA
7621 Pécs, Mohácsi út 18.

ISSN 1787-6613

Csak szakmailag lektorált cik-
keket, tudományos publikációkat
közlünk, magyar és angol nyelven,
tükröfordításban. A folyóiratban
megjelent közlemények a szerzők
véleményét tükrözik, amellyel
a szerkesztőség nem feltétlenül
ért egyet. A folyóiratban
megjelent írásos és képi anyag
közlési joga valamennyi adathor-
dozón a szerkesztőséget illeti.
A megjelent anyagnak vagy egy
részének bármely formában való
másolásához, ismételt megjelen-
tetéséhez a szerkesztőség írás-
beli hozzájárulása szükséges.

**4D
JOURNAL OF LANDSCAPE
ARCHITECTURE AND GARDEN
ART**

FOUNDER:
Corvinus University of
Budapest, Faculty of Landscape
Architecture, november 2005
Published quarterly

OWNER:
Corvinus University of Budapest
8 Fővám tér, Budapest,
Hungary 1093

FOUNDER EDITOR-IN-CHIEF:
PROF. IMRE JÁMBOR

EDITOR-IN-CHARGE:
PROF. KINGA SZILÁGYI

CHAIRMAN OF EDITORIAL BOARD:
PROF. IMRE JÁMBOR

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD:
PROF. ATTILA CSEMEZ
PROF. KRISTÓF FATSAR
PROF. DAVORIN GAZVODA
PROF. RICHARD STILES
PROF. ISTVÁN SCHNELLER

PROOFREADER:
SZEBÉNYI GÁBOR

TRANSLATIONS:
KRISTIN FAUREST,
KLÁRA PEER

**EDITORIAL OFFICE,
SUBSCRIPTION AND
ADVERTISING:**
Corvinus University of
Budapest, Faculty of Landscape
Architecture, Department for
Garden and Open Space Design

Mailing adress: 35-43 Villányi út
Budapest, H-1118
Phone: 00361-482-6288 **Fax:**
00361-482-6362
Email: 4.d@uni-corvinus.hu
Web: www.4djournal.hu

PUBLISHER:
**CORVINUS UNIVERSITY
OF BUDAPEST, FACULTY OF
LANDSCAPE ARCHITECTURE**

DESIGNER AND LAYOUT EDITOR:
SUSZTER VIKTOR, ttf2355

PRESS:
BOCZ NYOMDA
H-7621 Pécs, Mohácsi út 18.

ISSN 1787-6613

The 4D Journal is ready to publish
only peer reviewed articles and
scientific publications parallel
in Hungarian and English. The
authors are responsible for their
opinion written in the paper
and it is not necessary for the
editorial board to fully agree with
the content of the articles. The
editorial office has exclusive right
to publish all 4D publications, and
the editorial board has to give its
official approval to all other full
or partial republication or copy of
any kind.

ZÖLDUTAK LEHETSÉGES
SZEREPE A TÁJ- ÉS TELEPÜLÉS-
TERVEZÉSBEN – A ZÖLDÚT
FOGALOM TERVEZÉSTÖRTÉNETI
ÁTTEKINTÉSE ALAPJÁN
*THE POTENTIAL ROLE OF
GREENWAYS IN LANDSCAPE AND
URBAN DEVELOPMENT*
– BASED ON AN OVERVIEW OF THE
HISTORY OF THE CONCEPT OF
GREENWAYS IN ARCHITECTURAL
DESIGN

BÁRCZINÉ KAPOVITS JUDIT
2. OLDAL / PAGE 2

TÉLÁLLÓ PÁLMA-LILIOFajok
ÉS HAZAI NÖVÉNYALKALMAZÁSI
LEHETŐSÉGEIK
*WINTER-HARDY PALM LILIES
AND OPPORTUNITIES OF THEIR
EMPLOYMENT IN HUNGARY*

**SZABÓ KRISZTINA, GERZSON
LÁSZLÓ**
18. OLDAL / PAGE 18

„TÜLLÉLÉS = ZÖLDI!” – BESZÁMOLÓ
A MAKEOSZ 2011. ÉVI MAGYAR
KERTÉPÍTŐ VERSENYÉRŐL
*REPORT FROM THE HUNGARIAN
LANDSCAPE CONTRACTOR'S
COMPETITION 2011*

BALOGH PÉTER ISTVÁN
32. OLDAL / PAGE 32

TANULJUNK EURÓPÁNAK
– EURÓPAI TANANYAGOK
BEVEZETÉSE A TÁJÉPÍTÉSZEK
OKTATÁSÁBA
LEARN FOR EUROPE
– IMPLEMENTATION OF RELEVANT
EUROPEAN TEACHING CONTENTS
IN THE STUDIES OF LANDSCAPE
ARCHITECTURE

SALLAY ÁGNES
46. OLDAL / PAGE 46

ÓBUDA FŐ TÉR ÉS SZENTLÉLEK
TÉR SZABADTÉR-ÉPÍTÉSZETI
TERVE

*RECONSTRUCTION PLAN
OF THE MAIN SQUARE AND HOLY
SPIRIT SQUARE IN ÓBUDA*
PERNECZKY SÁRA
48. OLDAL / PAGE 48

HALLGATÓI ÖTLETPÁLYÁZAT:
MIND THE GAP
STUDENT COMPETITION
– MIND THE GAP
HEGYI NÓRA, SZABÓ ESZTER
58. OLDAL / PAGE 58

Tájépítészeti Kar

Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészeti Kar Kert- és Szabadtértervezési Tanszék
H-1118 Budapest, Villányi út 35-43.
Telefon/fax: +36-1-482-6362
E-mail: kinga.szilagyi@uni-corvinus.hu
Web: www.4djournal.hu

